

Μ. ΘΑΒΩΡΙΤΗ

**ΟΙ ΡΙΖΕΣ
ΤΗΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

ΑΘΗΝΑ 1982

Μ. ΘΑΒΩΡΙΤΗ

**ΟΙ ΡΙΖΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

«Ἐαυτοὺς ἔδωκαν
πρῶτον τῷ Κυρίῳ»
(Β' Κορ. η', 5)

ΑΘΗΝΑ 1982

ΟΙ ΡΙΖΕΣ

- ΚΩΣΤΑΣ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ (*)
- ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΣ (**)
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ
- ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ... (***)

«Οὐ γάρ ἄδικος ὁ Θεός
ἐπιλασθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν»
(Ἑβρ. ς', 9-10...)

* Γιά τόν Κώστα Μεταλλινό, δές Γ. ΖΕΡΒΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἐπεσε ὁ Δυνατός». ΚΩΣΤΑΣ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ. Ἡ Ζωή, τό ἔργο του, ἡ διδασκαλία του. Ἀθήναι 1970.

** Τή βιογραφία τοῦ Β. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΥ ἀναγκάστηκα νά τήν ἀφήσω μισοτελειωμένη γιά λόγους ἀνεξάρτητους ἀπό τή θέλησή μου.

*** Εἶναι καί ἄλλες ρίζες, πού ἡ ἔρευνα, ἀργά ἢ γρήγορα, θά φέρει στό φῶς.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δίνεται σήμερα στη δημοσιότητα τό κείμενο πού φέρει τόν τίτλο «ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ», χωρίς μέ τοῦτο νά καλύπτεται ἡ πατρότητα τοῦ παράλληλου ἢ προτερόχρονου ἔργου, πού ξεκίνησε ἀπό τήν Κρήτη, τήν Πάτρα καί τή Θεσσαλονίκη. (*)

Όταν, πρὶν ἀρκετό καιρό, ἐνδιαφέρθηκα ν' ἀσχοληθῶ μέ τούτη τή δουλειά, εἶχα δώσει ἄλλη ὀνομασία στόν τίτλο· κι αὐτός ἦταν: ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ. Τοῦτο ὅμως φαίνεται πώς δέν ἀνταποκρινόταν καί τόσο στήν πραγματικότητα. Κάποια περιστατικά, μέ ἔπεισαν ὅτι ἡ πιό σωστή ὀνομασία τοῦ τίτλου θά εἶναι ἡ σημερινή.

Ἐπειδή ὅμως ὁ **Γιάννης Δημόπουλος** βάδισε τό δρόμο τῆς ζωῆς του παράλληλα καί μάλιστα πολύ στενά, μέ τήν ἱστορία τῶν ἀδελφῶν τῶν Πετραλώνων τῆς Ἀθήνας, ἔχει οὐσιαστική σχέση ἡ δική του ἱστορία μέ τήν ἱστορία τῆς Ἐλεύθερης Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, στήν ὁποία τελικά

---

* Γιά τήν κάθε μιά ἀπ' τίς περιοχές αὐτές, νομίζω ὅτι πρέπει νά γίνει ξεχωριστή ἐργασία.

διαμορφώθηκε ή πνευματική συντροφιά της περιοχής των Πετραλώνων. Κι επειδή κανένας δεν είχε σκεφθεί να κρατήσει ήμερολογιακές σημειώσεις για την εξέλιξη που είχε εκείνη ή πνευματική συντροφιά, γιαυτό οι σημειώσεις του Γ.Δ. αποτελούν τή βάση για τό μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας που θά μās άπασχολήσει.

Παράλληλα, βασικό ρόλο έπαιξε κι ένα χειρόγραφο του **Κώστα Μεταλληνού**, σχετικό μέ τήν εξέλιξη της ιστορίας των άδελφών εκείνων, που τελικά είχαν έγκατασταθει σέ εύκτηρια αίθουσα της όδοϋ Λυκούργου 18α μέ τήν έπωνυμία «'Ελευθέρα Εύαγγελική 'Εκκλησία».

Τούτη ή ιστορία ξεκινώντας άπ' τό Θησείο και τά Πετραλώνα φτάνει μέχρι τήν όδό Λουκούργου. 'Από τότε πού ή «'Ελευθέρα Εύαγγελική 'Εκκλησία» της 'Αθήνας έγκαταστάθηκε στήν όδό 'Αλκιβιάδου, αρχίζει ένα άλλο κεφάλαιο της ίδιας πάντα ιστορίας, τήν όποία, είμαι βέβαιος ότι κάποτε θά τή συνεχίσουν γράφοντάς την οι ρέκτες άπό τίς γενιές που άκολουθούν.

'Επειτα, ό Γιάννης Δημόπουλος πριν πεθάνει, έκανε λόγο για τίς σημειώσεις του εκείνες.

Στό βιβλιαράκι «ΜΝΗΜΕΣ» ('Αθήνα 1980), που έγγραψαν ό Σ. Πορτινός και ό Χ. Φραγκόπουλος, αφιερώνονται και 6 σελίδες, που τίς γράφει ό Σ. Πορτινός και αναφέρονται και τά παρακάτω:

«'Ακουσε, (λέγει ό Γεροδημόπουλος, λίγο πριν άπό τό θάνατό του).

«'Εχω τώρα και χρόνια που γράφω τήν ιστορία μας. Τήν ιστορία μας. Τό ξεκίνημά μας.

Σταμάτησε ν' ανασάνει.

Συνέχισε: Στό σπίτι του Κώστα (έννοει του Μεταλληνού) ύστερα, Φαίδρας, τό δικό μας. 'Εμείς φεύγουμε. Πρέπει ό καθένας νά ξέρει τήν ιστορία μας.

Τά γράφω ένα-ένα, μέ χρονολογίες. 'Εχω έγγραφα. 'Αναφέρω μιά-μιά τίς έπιστροφές...

Σταμάτησε πάλι. Προσπάθησα νά πω κάτι, κι ό Γιάννης Δημόπουλος, πριν νά προφθάσω, ξανάρχισε:

Ἔχω μαζεμένο τό ὑλικό. Δέν πρόλαβα νά τό γράψω
όλόκληρο. Καί σέ ἤθελα.

Ἄν σηκωθῶ καί τό τελειώσω νά τό πάρεις νά δώσεις μιά
ματιά. Ἄν ὄχι, νά πάρεις τό ὑλικό νά τό τελειώσεις.
Πρέπει νά γράψουμε τήν ἱστορία μας. Πρέπει νά ξέρει ἡ
ἐκκλησία τήν πνευματική της καταγωγή.

[Καί συνεχίζει ὁ Σ. Πορτινός]: Τά χαρτιά δέν τά πῆρα.
Καιρό μετά τά γύρευα ἀπό τή σύζυγό του. Μοῦ ἔπαν πώς
θά ψάξουν.

Τώρα στερνά, παρακάλεσα τό γιό του [...] Μοῦ ἔπε πώς θά
φροντίσει...»

(Μνήμες, σελ. 22)

Πρὶν τρία, περίπου, χρόνια ἀναζήτησα κι ἐγώ τά χειρό-
γραφα τοῦ Γ.Δ. στό σπίτι τοῦ Δ. Σταμπολίτη· μά ἡ
ἀναζητήσή μου ἐκείνη δέν καρποφόρησε.

Δεκαπέντε περίπου χρόνια, ὕστερα ἀπό τό θάνατο τοῦ
Γ.Δ., ἡ κόρη του Μαρία Κατσάρκα μέ εἰδοποίησε μέ τό
σύζυγό της, ὅτι ἔχει δακτυλογραφήσει κάποια χειρόγραφα
τοῦ πατέρα της, καί μπορούσα νά τά δῶ.

Ἦσαν τρία κείμενα· δύο τοῦ Γ.Δ. μέ τόν τίτλο, τό πρῶτο,
«Χρονολογίαί Συμβάντων», (Δακτυλογραφημένες σελίδες
2)· καί τό δεύτερο μέ τίτλο «Ἡ βιογραφία μου» (σελ. 4^{1/2})·
τό τρίτο, πού ὅπως εἰπώθηκε ἦταν τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ,
ἐπιγράφεται «Ἱστορικόν τῆς Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς
Ἐκκλησίας» (σελίδες 6).

Μέ βάση, λοιπόν, τοῦτα τά τρία κείμενα προσπάθησα νά
στοιχειοθετήσω τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ, καί φυσικά μέ
τή βοήθεια φίλων πληροφορητῶν, πού τούς παραθέτω σέ
ξεχωριστό πίνακα στό τέλος.

Ἄν μελλοντικά ἔρθουν στό φανερό καί ἄλλα χειρόγραφα
τοῦ Γ.Δ., εὐχομαί νά βρεθοῦν ἐκεῖνοι πού θά τά δημο-
σιέψουν μέ ἀγάπη καί στοργή, ὅπως ἀξίζει γιά τίς ρίζες
τῆς ἐκκλησίας πού μᾶς ἔθρεψε ἐδῶ καί χρόνια καί ἐξα-

κολουθεῖ νά εὐαγγελίζεται καί νά τρέφει χιλιάδες ψυχές
σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Ἐνασκειή τοῦ προλόγου πού εἶχε συνταχθεῖ
τό Νοέμβρη τοῦ 1981.
Μαρούσι, Μάρτης τοῦ 1982
Μ. Θαβωρίτης

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα, στά 1981, πού έρχονται στό φώς οι χειρόγραφες σημειώσεις του Γιάννη Δημόπουλου, βρίσκουμε τήν ευκαιρία νά ξαναδοῦμε τίς πρώτες εκείνες μέρες, πού στάθηκαν εύλογημένες, καί νά θυμηθοῦμε καί ν' αναφέρουμε τούς πρώτους ανθρώπους, πού, νέοι ακόμα, διψοῦσαν νά γνωρίσουν τήν ἀλήθεια του Ἐυαγγελίου, καί χωρίς νά τό ἔχουν στήν πρόθεσή τους, βρέθηκαν μπροστά στήν ἀκαταμάχητη ἀνάγκη τῆς συνειδησῆς τους νά βάλουν τά θεμέλια μιᾶς καινούργιας ὁμολογίας, πού μέ τόν καιρό ἔγινε ἐκκλησία μέ τήν ἑπωνυμία « Ἐλευθέρα Εὐαγγελική Ἐκκλησία».

Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει ξεχωριστή σημασία, εἶναι ὅτι, ἐνῶ ἀναδιφοῦνται τά χειρόγραφα αὐτά, γιά νά βρεθοῦν οἱ ρίζες του καινούργιου θρησκευτικοῦ κινήματος τῆς Ἀθήνας, ὑπάρχουν σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα, διάσπαρτες θυγατρικές ἐκκλησίες μέ τήν ἴδια ὁμολογία.

Καί αὐτές, μαζί μέ τις άλλες πού προϋπήρχαν, ὅπως στήν Κρήτη ἀπό τό 1886, καί ἐκείνες στή Θεσσαλονίκη καί τήν Πάτρα πού συνυπάρχουν ἀπό τό 1910 – 1914, ἐνσωματωμένες πιά ἀπό τό 1948 κάτω ἀπό τό ἴδιο «πιστεύω» ἀποτελέσαν τήν «Κοινωνία τῶν Ἐλευθέρων Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος». (1)

Οἱ πρωτοπόροι τῆς Ἀθήνας, πού διψοῦσαν νά μάθουν ὅλη τήν ἀλήθεια σχετικά μέ τή θεία ἀποκάλυψη, δέ βασίστηκαν οὔτε σέ ὅσα εἶχαν διδαχτεῖ ἀπό μικρά παιδιά στό σπίτι ἢ τό σχολεῖο, οὔτε σέ ὅσα ἄκουαν στά διάφορα θρησκευτικά κηρύγματα τῆς ἐποχῆς τους.

Ἀφοῦ ταλαιπωρήθηκαν παρακολουθώντας μέ ἀγωνία τά κηρύγματα πού γίνονταν σέ διάφορες ὀρθόδοξες ἐκκλησίες καί σέ θρησκευτικά σωματεῖα, στό τέλος κατάληξαν νά πάρουν τή Γραφή στά χέρια τους καί νά ἐρευνήσουν τά πράγματα ἀπό κοντά καί μέσα ἀπό τις πηγές τους.

Ἔτσι, ἀλήθεια, ἐγινε καί πρὶν ἀπό πολλούς αἰῶνες μέσα στίς διάφορες θρησκευτικές ζυμώσεις, προτοῦ ὠριμάσουν τά πράγματα καί πάρουν τή σταθερή πορεία τοῦ ἱστορικοῦ τους βίου.

Ἡ Ἑλλάδα ἔχει τό προνόμιο ἀπό τά πανάρχαια χρόνια νά τῆς ἀναγνωρίζεται πάντα τό προβάδισμα καί στήν τέχνη καί τήν ἐπιστήμη καί τις πνευματικές ἐκείνες ἀνησιχίες, πού ὀδηγοῦν στή φιλοσοφία καί τήν ἀνεπίσημη θρησκεία. (2)

Ὅταν στήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ, Ἕλληνες ζήτησαν νά τόν δοῦν καί νά Τόν γνωρίσουν ἀπό κοντά, προξένησαν αἴσθησι σ' Ἐκεῖνον πού ἤξερε τί γίνεται μέσα στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων, καί εἶπε τά περιφρημα λόγια: «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» (Ἰωάνν. ιβ', 23).

Καί ὁ Λόγος (3) του γρήγορα καρποφόρησε ἀνάμεσα στούς Ἕλληνες στή Μικρασία, ὥστε νά ἐμφανιστοῦν οἱ πρῶτες ἐκκλησίες, στίς ὁποῖες ἀπευθύνονται οἱ βαρυσήμαντες ἐπιστολές τοῦ Ἰωάννη στήν Ἀποκάλυψη. (β' 1-γ' 22).

Καί ἐπιβάλλεται νά ποῦμε ἐδῶ, ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸ περιεχόμενον καὶ τῶν ἑπτὰ ἐπιστολῶν ποῦ ἀπευθύνονται στὶς ἑπτὰ Μικρασιατικὰς ἐκκλησίας, ἔχει σχέση μὲ τὸ μεγάλο κίνδυνον ποῦ προμηνύει ἢ παραχάραξιν τοῦ βιβλικοῦ λόγου.

Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως, ὅταν οἱ ἐκκλησίες ξεστράτισαν, καὶ οἱ μεγάλοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες ζήτησαν τὴν ἐγκόσμια ἱεραρχία καὶ ἐφτείαξαν δική τους, βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη καὶ νά συνεργαστοῦν μὲ τοὺς ἄρχοντες τοῦτου τοῦ κόσμου, ἐνῶ ὁ Χριστὸς διδάξε πολὺ ἀπλά καὶ ἀπερίφραστα τὸ ἀντίθετον: « Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος|Καίσαρι καὶ τὰ Θεοῦ τῷ Θεῷ » (Ματθ. κβ' 21).

Καὶ πάλι: «Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν » (Ματθ. κ', 25-26).

Αὐτὸ ὅμως τὸ «**οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν**» δὲν τὸ λογάρισαν ποτέ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες, καὶ δὲν ἄργησε ἢ ὀρατὴ ἐκκλησία νά ἐνταφιάσει τὴν κύρια ἀποστολή της στὸν κόσμον, κάτω ἀπὸ νεκροὺς τύπους καὶ σὲ δραστηριότητες ξένες γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ νά πάλι τὸ δαιμόνιο τῆς φυλῆς! Ὅταν στὸν 8ο αἰῶνα ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων εἶχε στὴν οὐσία ἀπολησμονηθεῖ καὶ σκεπαστεῖ κάτω ἀπὸ νεκροὺς καὶ πολύμορφους τύπους, ἔτσι ποῦ νά μὴν ἀγγίζει πιά τις ἀνθρώπινες συνειδήσεις, Ἕλληνες πάλι, μὲ βαθιὰ συναίσθηση τῆς σημασίας ποῦ ἔχει ἡ θεία ἀποκάλυψη, τόλμησαν νά ὑψώσουν τὴ φωνή τους καὶ νά διαμαρτυρηθοῦν γιὰ τις παρανοήσεις, τὴ διαστρέβλωση τοῦ γνήσιου θρησκευτικοῦ βίου καὶ τὴ διαφθορά τῶν ὑπευθύνων.

Ἔτσι, ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία πρῶτη γνωρίζει τὴ θρησκευτικὴ Μεταρρύθμιση, ἄσχετα ἂν στὸ μεγάλο αὐτὸ ἐγχεῖρημα βρέθηκαν ἀντιμέτωπες μεγάλες δυσκολίες, καὶ τελικὰ ἡ Μεταρρύθμιση ἀπέτυχε.

Τὸ ἐγχεῖρημα ὅμως αὐτὸ, στὸ ὅποιο εἶχε πάρει μέρος πολὺς κόσμος· ἄνθρωποι ξύπνιοι καὶ ἱκανοί, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἄνδρες δημόσιοι καὶ ἰδιῶτες, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί,

σοφοί καί ἄσοφοι, τεχνίτες καί ἔμποροι, αὐτοκράτορες, ἀξιωματοῦχοι τοῦ στρατοῦ καί ἀπλοὶ στρατιῶτες, δέν ἦταν δυνατό νά σβήσει ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη, οὔτε ἀπό τόν ἓνα αἰῶνα στόν ἄλλο νά ἐξαφανιστεῖ ὁλότελα ἀπό προσώπου γῆς.

“Ὅταν κάποιες φωτεινές ἀλήθειες, πού γοητεύουν τήν ψυχή καί σημαδεύουν ὑψηλά, ἀποδιωθοῦν ἀπ’ τοὺς ἀνθρώπους, βρίσκουν, ἀπό θεία νομοτέλεια, τό κουράγιο νά περπατήσουν δρόμο πολύ, γιά νά βροῦν ἄλλες καρδιές πού θά τις ὑποδεχθοῦν.

Τότε, ἔχουν ἀκόμα τήν ἱκανότητα νά μείνουν κρυμμένες καί σιωπηλές στίς συνειδήσεις ἐκείνων πού ξέρουν νά τις συντηροῦν μέ ἀπόλυτη εὐλάβεια, χωρίς νά τις προδίδουν στοὺς βέβηλους...

Διώχτηκαν οἱ εἰκονοκλάστες στό Βυζάντιο· μά ἔμειναν στά περιθώρια τοῦ ἀπέραντου κράτους σπέρματα πολλά καί γόνιμα ἀπό τίς ἀλήθειες τῆς Βυζαντινῆς Μεταρρύθμισης. Καί πρῶτα διαδόθηκαν στή Δύση, καί ἔπειτα ἀπό αἰῶνες ξαναγύρισαν στή Μικρασιατική Ἀνατολή γιά νά περάσουν πάλι ἀπό κεῖ στόν Εὐρωπαϊκό Ἑλληνικό χῶρο.

“Ἔτσι, ὅταν στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα (1810) πάτησαν τό πόδι τους οἱ Δυτικοὶ Ἱεραπόστολοι στό Μικρασιατικό χῶρο, τό μεταρρυθμιστικό τους κήρυγμα βρῆκε ἀπήχηση σέ ψυχές πού κάτι θυμήθηκαν κι ἀπό τά βάθη τους ἀνάβλυσσε τό ἀληθινό ἦθος τοῦ ἀνθρώπου, πού τό καταπιέζε μιά παραξηγημένη ἱστορική ἀναστροφή.

Τό πῶς ἐκπληκτικό ὅμως εἶναι, ὅτι ἐνῶ στή Νεώτερη Ἑλλάδα καί μετὰ τήν ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα οἱ Δυτικοὶ Ἱεραπόστολοι μέ τόν **Ἰωνᾶ Κίνγκ** εἶχαν κίολας ἀναδειξεῖ ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες ἀξιους συνεχιστές τοῦ ἔργου τους, κι ἐνῶ ἔχουν ἰδρυθεῖ Ἑλληνικές Εὐαγγελικές Ἐκκλησίες, ἄνθρωποι σάν τόν **Κώστα Μεταλληνό**, τόν **Ἰωάννη Δημόπουλο**, τόν **Βασίλειο Χριστόφιλο**, τόν **Ἰωάννη Καψάλη** κ.ἄ. ἦρθαν στό προσκήνιο μιᾶς νέας θρησκευτικῆς ἀναμόρφωσης, χωρίς καθόλου νά ἔχουν σχέση μέ τίς ξένες ἐπιδράσεις, μά οὔτε καί νά γνωρίζονται μέ τοὺς

ντόπιους παράγοντες που συντηρούσαν τό Ἑλληνικό ἀναμορφωτικό κίνημα. Γνωρίστηκαν ἀργότερα.

Τό φαινόμενο εἶναι καθαρά ἱστορικό στήν αὐτοδυναμία του, καί θυμίζει τό ὁμοίό του, πού σέ μεγάλη κλίμακα ἐμφανίστηκε στή Δύση μέ τό Λούθηρο, τόν Καλβίνο καί τό Σβίγγλιο.

Ξεκίνησαν κι αὐτοί σάν μεταρρυθμιστές ἀπό τρία διαφορετικά καί μακρυσμένα σημεῖα τῆς Εὐρώπης, χωρίς νά γνωρίζονται ἀπό πρῶτα μεταξύ τους καί χωρίς καμιά προσυνηννόηση.

Τό ἀναμορφωτικό κίνημασέ θέματα θρησκευτικῆς πίστεως, πού κατάληξε στήν ἴδρυση τῆς «Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας», ξεκίνησε μέσα ἀπό τοὺς κόλπους τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Ἡ βαθιά ὅμως ἔρευνα τῶν βιβλικῶν κειμένων ὁδήγησε τοὺς ἐρευνητές σέ ἀληθινὴ προσωπικὴ ἀναγέννηση, πού ἦταν ἀδύνατο νά συμβιβαστεῖ μέ τοὺς τύπους καί ἀκόμα πιό πολὺ μέ τὰ ἀντιφατικά πρὸς τὴ Βίβλο διδάγματα, πού δημιουργήθηκαν στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, καί ὁ χρόνος σάν ὁδοστρωτήρας τὰ συμπίεσε καί τὰ ἐπέβαλε στὶς συνήθειες τῆς ζωῆς, ὥστε ἡ θρησκευτικὴ συνειδηση νά μοιραστεῖ τὴν τύχη τῆς μέ ἄλλα διαφέροντα, σέ σημεῖο πού νά μὴ μπορεῖ νά διακρίνει τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια τοῦ Ἀποστολικοῦ λόγου: «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις». (Πράξ. ε', 29). Ἔτσι, οἱ πρῶτοι εἰσηγητές τοῦ νέου αὐτοῦ κινήματος ἦταν ἐπόμενο νά ἔρθουν σέ ρῆξη μ' ἐκείνους πού θεωροῦνταν οἱ ἐπίσημοι τοποτηρητές τῶν «πατριῶν δογμάτων».

Κι ἐδῶ, φυσικά, ἐκεῖνο πού ὑπερίσχυσε ἦταν ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ: «Πᾶσα φυτεία ἦν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ Οὐράνιος ἐκριζωθήσεται» (Μαθ. ιε', 13).

Ἀποτέλεσμα ἦταν ν' ἀποχωρήσουν καί νά βάλουν τὰ θεμέλια μιᾶς νέας ἐκκλησίας μέσα στήν Ἀθήνα.

Στυλοβάτης καί κήρυκας τοῦ νέου θρησκευτικοῦ κινήματος στάθηκε γιὰ πενήντα ὀλόκληρα χρόνια, ὁ Κώστας Μεταλληνός. Ἦταν διδάκτορας τῶν Μαθηματικῶν καί στὸ

ἐπάγγελμα Διευθυντῆς τοῦ Γενικοῦ Λογιστικοῦ τοῦ Κράτους.

Ὁ ἀνιψιός του Γεράσιμος Ζερβόπουλος ἔχει γράψει ὀλόκληρη τὴ δράση τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ σὲ ξεχωριστό σύγγραμμα καὶ εἶναι περιττό ν' ἀναφερθοῦμε πάλι στὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο του. (4)

Σ' αὐτὴ μας τὴν προσπάθεια, θέλομε, ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό, ἀπὸ τὰ ὅσα ὑπάρχουν στοιχεῖα, γραφτὰ καὶ προφορικά, νὰ σκιαγραφήσουμε τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τοῦ **Γιάννη Δημόπουλου**, πού στάθηκε συνεργάτης τοῦ **Κώστα Μεταλληνοῦ**, σωστός συνέκδημος στὴν πίστη καὶ τὴ μαρτυρία τῆς Ἐλεύθερης Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας στὴν Ἀθήνα.

Γιὰ τὸ **Γιάννη Δημόπουλο**, μὰ καὶ τὸ **Βασ. Χριστόφιλο** καὶ τὸ **Γιάννη Καψάλη** ταιριάζει πολὺ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ρίζας τοῦ κινήματος καὶ τοῦ ἔργου, γιατί ἔμειναν πραγματικά ἀφανεῖς, ὅπως αὐτές.

Ὅσο οἱ ρίζες συγκρατοῦν ἓνα μεγάλο καὶ δυνατό κορμὸ, τόσο ὁ φυσικὸς τους προορισμὸς τίς θέλει χωμένες βαθιά στὴ γῆ καὶ ἀφανεῖς.

Αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς φύσης, πού ἔχει ἀμετάβλητη τὴν ἀντιστοιχία του στό χωρὸ τοῦ πνευματικοῦ ἔργου, ἐδῶ στὸν κόσμον.

Μόνο στὴν ἀποκατάσταση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὰ πάντα θὰ ἔρθουν στό φανερό, γιὰ ν' ἀποκαλυφθεῖ τὸ ἔργο τοῦ καθενὸς καὶ ν' ἀξιοποιηθεῖ μπροστὰ στὴν κρίση τοῦ Μεγάλου Θεοῦ. (Α' Κορ. γ' 12-15).

Τὸ ἀνθρώπινο ὅμως αἶσθημα (5), πού ξεκινᾷ πρωτόπορο στὴν σύνταξη τῆς ἱστορίας, ἔχει τὴ φιλοτιμία ν' ἀναζητήσει τοῦτες τίς ρίζες καὶ νὰ τίς τιμήσει.

**ΓΙΑΝΝΗΣ
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ**

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

Στά 84 χρόνια του, ο Γιάννης Δημόπουλος, όταν βρισκόταν τις τελευταίες του μέρες στην «΄Αθηναϊκή Κλινική», κάπου στο Μακρυγιάννη, είχε νά πει πολλά και συγκινητικά γιά τό ἔργο τῆς ἐκκλησίας, στήν ὁποία ἦταν πάντα πρεσβύτερος.

Συχνά μιλοῦσε γιά τήν ἱστορία καί τίς ρίζες τῆς Ἐλεύθερης Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀθήνας.

Ἦταν ἀπό τοὺς πρῶτους στό ξεκίνημά της, φορτωμένος ἀναμνήσεις, πού ἤξερε νά τίς ἀφηγεῖται μέ στοχαστική λιτότητα.

Μά σήμερα, κάτι ἀλλιῶτικο ξεχωρίζει στό λόγο του. Τόν κατέχει μιά συγκρατημένη ἀγωνία, πού ὡστόσο τόν νικά καί τήν ἐμπιστεύεται στούς πιό στενοὺς ἀπ' τοὺς πνευματικούς ἐπισκέπτες, πού τόν παραστέκονται κείνες τίς κρίσιμες στιγμές.

- Νά διασσωθοῦν τά χειρόγραφα... Ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλη-

σίας.

Αυτή ήταν η τελευταία του επιθυμία. Θά νόμιζε κανείς ότι πρόκειται για όγκώδη εργασία, πού ο συντάκτης της δέν ήθελε νά πάει χαμένη.

Αυτές όμως, είναι κάποιες πολύ σύντομες σημειώσεις, πού εξαντλούνται σέ ολίγαριθμες σελίδες. Γιά έναν επιπόλαιο μελετητή, ίσως, ή συντομία τών σημειώσεων του Γ.Δ. νά είναι απογοητευτική...

Αν όμως τις καλοπροσέξει κανείς, καί πάρει υπόψη του ότι ο Γ.Δ. δέν ήταν ούτε συγγραφέας, ούτε καί λόγιος, θά έκτιμήσει μέ πολύ σεβασμό τό ιερό του δέος σ' εκείνες τις ιστορικές στιγμές, πού τις ζωντάνευε καί τις διαφύλαττε τό πολύτιμο εκείνο γραφτό κειμήλιο.

Επειτα, ή ζωή του όπως τήν έζησε μαζί μέ τούς πνευματικούς συντρόφους του καί συνέκδημους στήν πίστη καί τή μαρτυρία, είχε ανοίξει καί τώρα πιά σταθεροποιήσει, έναν καινούργιο καί μεγάλο δρόμο, όχι μόνο γιά τόν ίδιο καί τούς συνεργάτες του, αλλά καί σέ μιάν ολόκληρη τής Έλληνικής κοινωνίας, πού τις ώρες αυτές καθώς αποχωρεί απ' τή ζωή, αντιπροσωπεύουν γενιές ολόκληρες.

Ο **Γιάννης Δημόπουλος** δέν ήταν από τούς αισθηματικούς χαρακτήρες, πού συχνά υπερβάλλουν στό λόγο, ή δέ μπορούν νά ολοκληρώσουν κάτι χωρίς τή φαντασμαγορία τής πρόσθετης γοητείας πού δίνει ή υπερβολή σάν έκφραστικός τρόπος.

Ήταν ίσιος καί θετικός τύπος, λαγαρός καί μέ τετράγωνη λογική.

Στά αισθήματα συγκρατημένος, αλλά στήν κρητική του ήταν άτεγκτος καί διακριτικά άδυσώπητος.

Γι' αυτό, καί ήταν άδύνατο νά θέλει, τις τελευταίες του στιγμές ν' ασχοληθεί μέ κάτι πού δέν είχε άξια.

Ποτέ δέ θά 'θελε νά πέρσουν στά χέρια τών ανθρώπων πού άγαπούσε καί έκτιμούσε κάποια του χειρόγραφα, πού ο ίδιος υπερτιμούσε από παραπλανημένη ύποκειμενική έκτίμηση.

Όλη του ή ζωή συνοψίζεται σάν τό ίδιο τό περπάτημα

τῆς ἐκκλησίας, πού ἀγαποῦσε καί γιά τήν ὁποία ζοῦσε.
Ὁ βηματισμός της στίζεται μέ συγκεκριμένες χρονολογίες.

Ἄνθρωπος ιδιώτης, στή ζωή καί στό λόγο, πού ὅμως δέν τόν φόβισε ἡ ζωή, γιαυτό καί ἄλλαξε διάφορα ἐπαγγέλματα, ὥσπου ν' ἀποτραβηχτεῖ ἀπ' τή ζωή καί νά ζήσει, ὅσο μπορούσε, πιό κοντά στήν ἀνάσα τῆς ἐκκλησίας.

Πραγματικά, οἱ σημειώσεις του χρειάζονται ἀνάπτυξη, ἀν ὄχι καί ἀποκρυπτογράφηση.

Θυμίζουν τά ἀκιδογραφήματα τῆς Ἀκρόπολης καί τοῦ Θησείου (6). Ἄλήθεια, τί σύμπτωση! Στό Θησεῖο καθόταν κι ἔζησε τή ζωή του ὁ Γ.Δ.

Νιώθει κανεῖς τήν ἴδια συγκίνηση, ὅπως ὅταν διαβάζει χρονολογίες μέ γεγονότα, πού ἡ ψυχή τοῦ λαοῦ σκαλίζει πάνω στίς πέτρες, μέ πολλή συντομία καί ἀνυπόγραφα.

Καί ὅμως τοῦτα τά ἀκιδογραφήματα τῶν ἀγνωστων μηνυτῶν στάθηκαν τό ξεκίνημα καί οἱ πρῶτες πηγές τῆς ὁποίας ιστορίας καί στά πολύ παλιά καί τά κατοπινά τά χρόνια.

Γιαυτό, θ' ἀρχίσουμε καί τήν ιστορία τῆς ζωῆς τοῦ Γ.Δ. ἀπό τίς σελίδες ἐκεῖνες, πού τίς ἐπιγράφει: «Χρονολογίαί Συμβάντων», πού εἶναι ἕνας πίνακας μέ χρονολογίες, καί ἀντίστοιχα στήν κάθε μιά ἀπ' αὐτές ἕνα πολύ φειδωλό κείμενο. (7)

«Χρονολογίαί Συμβάντων»

- 1881: Γέννησις. (Ἐννοεῖ, φυσικά, τή δική του γέννηση)
1887: Παιδικά κατορθώματα, λιβανίσματα.
1888: Πῶς ὀλίγον ἔλειψε νά μή μάθω γράμματα.
1890: -
1891: -
1892: Ἦλθαν στά χέρια μου «Βίοι Ἁγίων».
1893: Ὡθησις Κυρίου, ἀλλαγὴ ζωῆς 13 ἐτῶν.
1896: Ἀπόφοιτος Σχολαρχείου, 15 ἐτῶν Αἴγινα.

- 1897: Βοηθός φαρμακείου
- 1898: Σφουγγαράς
- 1899: Ἐρχομός εἰς Ἀθήνας διὰ Βουλευαγμένης, σκαστός ἀπό μηχανή σφουγγαράδικη.
- 1900: Ξυλουργός οἰκοδομῶν.
- 1901: Εὐαγγελικά-πέτρες-Θεοτόκης. Κτίσιμο σπιτιοῦ. Ἴωνάς Κίνγκ.
- 1902: Ἀπαλλαγὴ στρατιωτικοῦ - 21 ἐτῶν.
- 1903: Θάνατος πατρός μου.
- 1904: Μακράκης
- 1905: Ἰδρυσις Συλλόγου «Ἁγ. Διονύσιος» δι' Αἰγιναν.
- 1906: Νοεμβριανά.
- 1907: «Ἀνάπλασις» (1) μέλος
- 1908: «Τρεῖς Ἱεράρχαι» (2)
- 1909: Γνωριμία Χριστοφίλου
- 1910: Γνωριμία Κ. Μεταλληνοῦ καὶ Ι. Καψάλη.
- 1912: Ἀλήθειαν αἵματος, 31 ἔτους (Α' Βαλκανικός πόλεμος)
- 1913: Στρατιώτης, Ἀθηναί, ὡς ἀπαλλαγείς. (Β' Βαλκανικός πόλεμος).
- 1914: Ἐναρξίς παγκοσμίου πολέμου.
- 1915: Γάμος, ἐτῶν 34. Στρατιώτης - Βέρροια.
- 1916: -
- 1917: -
- 1918: Λήξις παγκοσμίου πολέμου.
- 1919: Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία.
- 1922: Κατάρρευσις μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Ἔκδοσις: «Τὸ Ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».
- 1923: Ἐταιρία Δημοπούλου, Σώρου, Παπουτσάκη.
- 1927: Ἴασις Μεταλληνοῦ
- 1928: Διάλυσις Ἐταιρίας Δημοπούλου-Σώρου-Παπουτσάκη.
- 1929: Μετοίκησις Ὀμάδος εἰς τὴν ὁδὸν Ὀρφέως 24.
- 1934: Πρότασις «Βαπτιστῶν». Παῦσις περιοδικοῦ «Λόγοι Ζωῆς».
- 1938: Διάλυσις Ὀμάδος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ. Σύστασις ἐκκλησίας διὰ νόμου 1363, ἐνοί-

- κίσις Αἰθούσης εἰς τὴν ὁδὸν Λυκούργου 18λ,
τὴν 5 Νοεμβρίου. (Μέλη 45, προσκεῖμενοι 60)
- 1939: Ἐπίσκεψις θανάτου. Νοσοκομεῖον.
- 1940: Ἐναρξις πολέμου Ἰταλικοῦ.
- 1941: Εἰς τὰς 24 Αὐγούστου ἔκαμαν οἱ Ἰταλοὶ ἐπίταξιν
τῆς Αἰθούσης.
- 1942: Κηρύγματα εἰς Παλαιάν Βουλήν.
- 1943: Εἰς Κοργιαλένειον Αἰθουσαν-εἰς Α΄
Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν.
- 1944: Ἐπανήλθομεν εἰς Αἰθουσαν τῆς ὁδοῦ Λυκούργου
18λ εἰς τὰς 2 Ἀπριλίου. Ἐκάμαμε τὸ δεῖπνον
κατόπιν ἀπουσίας 2 ἐτῶν καὶ 7 μηνῶν.

Ἐχοντας ὑπόψη τοῦτο τὸ χρονολογικὸ πῖνακα, μέ τις παράλληλες σύντομες σημειώσεις, ζοῦμε μέσα σὲ διάφορες ἐποχές, πού τις πῖο πολλές ἀπ' αὐτές, οἱ νεώτεροι τις γνωρίζομε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν.

Ὁ Γ.Δ. ὅμως τις ἐζήσῃ στὸν πραγματικὸν τους παλμό, καὶ σημειῶνει τις χρονικὰς στιγμὰς πού ἔχουν σημασίαν στίς ἀναζητήσεις του.

Ὡστόσο, πολλές του σημειώσεις εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ ἄλλες ν' ἀποκρυπτογραφηθοῦν μέ τὴ βοήθεια συγγενῶν καὶ φίλων.

Τώρα, μπορεῖ κανεὶς νὰ πεισθεῖ γιὰ δυὸ πράγματα: Πρῶτα, γιὰ τὴν πίστη τοῦ ἀνθρώπου στὴ ζωὴ: Παρά τὴν περιορισμένην του θεωρητικὴν κατάρτισην, ἤθελε ν' ἀποδελτιώσῃ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μέ τὸ δικὸν του τρόπον καὶ δεύτερον, γιὰ τὴν ἀνιδιοτέλειάν του: "Ὅλα ὑποχωροῦν στὸ ὄραμα τῆς ἐκκλησίας.

Εἶναι πολλά ἀπὸ τὰ χρονολογημένα αὐτὰ γεγονότα, πού γεννοῦν ἀληθινὴ συγκίνηση. Καὶ πρὶν ἀναφερθοῦμε στὸ καθένα χωριστά, θὰ θέλαμε νὰ σημειώσωμε ἐδῶ μόνο δύο: α') Τὴ χρονολογίαν 1912, πού συνοδεύεται μέ τὸ σχόλιον: «Ἀλήθειαν αἵματος». Εἶναι τότε πού ἐνῆνε τὴν σημασίαν τοῦ σταυρικοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναγεννή-

θηκε. β') Τή χρονολογία 1944 μέ τό σχόλιο: «Ἐπανάλη-
θομεν εἰς Αἴθουσαν τῆς ὁδοῦ Λυκούργου 18α, εἰς τάς 2
Ἀπριλίου. Ἐκάμαμε τό δεῖπνον κατόπιν ἀπουσίας 2 ἐτῶν
καί 7 μηνῶν».

Μέ βάση τοῦτο τό χρονολογικό πίνακα μέ τίς παράπλευ-
ρες σημειώσεις καί πλουτίζοντας τίς ἀπό παράλληλες
πληροφορίες τῶν ἄλλων δυό χειρογράφων, τῆς Βιογρα-
φίας του καί τοῦ «Ἱστορικοῦ» τῆς ἐκκλησίας, καθώς καί
προφορικές πληροφορίες ἀπό συγγενεῖς καί φίλους, θά
προχωρήσουμε στήν ἀφήγησή μας χωρίζοντας τήν σέ
ἀνάλογα κεφάλαια.

Α', 1881: ΓΕΝΝΗΣΙΣ

Ἐνῶ γράφονται τοῦτες οἱ γραμμές, βρισκόμαστε λίγους
μήνες πρὶν ἀπό τό τέλος τοῦ 1981. Πέρασαν, δηλ. ἑκατό
ὀλόκληρα χρόνια ἀπό τότε πού γεννήθηκε ὁ Γιάννης
Δημόπουλος.

Γεννήθηκε στίς 14 τοῦ Νοέμβρη 1881, καί Νοέμβρη τοῦ
1981 ἔχει περατωθεῖ τοῦτη ἡ Βιογραφία του.

Ὁ «παλαιός τῶν ἡμερῶν» καί συντηρητικός πρεσβύτε-
ρος, ἔρχεται στό προσκήνιο τῆς ἱστορίας τῆς «Ἐλευ-
θέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας» μέ ὅλα τά ἐχέγγυα τῆς
τυπικότητος τῶν ἑκατό χρόνων πού ἀπαιτοῦσε σάν προϋ-
πόθεση ἀμεροληψίας ἢ ἐπίσημη δημοσιότητα, στά παλιά τά
χρόνια.

Αὐτό μαρτυρεῖ καί ἡ διαίσθηση πού ὑποβάλλει στόν
ἀναγνώστη ὁ ἰδιόχειρος... ἀκιδογραφημένος χρονολογι-
κός πίνακας τῆς ζωῆς του.

Γεννήθηκε τήν ἴδια χρονιά, πού ἡ Τουρκία ὑποχρεώ-
θηκε νά παραχωρήσει στήν Ἑλλάδα τή Θεσσαλία, ἐκτός
ἀπό τήν Ἐλασσόνα καί ἀπό τήν Ἡπειρο, τήν Ἄρτα.
Τό γεγονός πραγματοποιήθηκε τό 1881, ἐνῶ εἶχε ἀπο-
φασιστεῖ στό Συνέδριο τοῦ Βερολίνου ἀπό τό 1878.

1887: **Παιδικά κατορθώματα, λιβανίσματα.**
B' 1888: **Πώς, ὀλίγον ἔλειψε νά μή μάθω γράμματα.**

Γιά ἓναν ἄνθρωπο ρέκτη, ὅπως ὁ Γ.Δ. καί ἄσχετο μέ τή λογιότητα, τό νά σημειώνει γεγονότα ἀπό τήν παιδική του ἡλικία, ἀποδεικνύει ἔντονη προσοχή στήν πνευματικότητα, πού κάνει τήν ἐμφάνισή της, τίς πιό πολλές φορές, στή μικρή ἡλικία.

Στήν αὐτοβιογραφία του ὁ Γ.Δ. σημειώνει περισσότερες λεπτομέρειες, πού τίς μεταφέρομε ἐδῶ.

Ὁ παπούς του λεγόταν Γεώργιος. Καταγόταν ἀπό τό Τσανταρλί τῆς Μικρασιατικῆς ἀκτῆς, ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπό τή Μυτιλήνη.

Σ' ἓνα διωγμό ἀπό τοὺς Τούρκους (δέ μᾶς λέγει πότε) πολλοί ἀπ' τοὺς κατοίκους τῆς κωμόπολης τοῦ Τσανταρλί, ἀναγκάστηκαν νά φύγουν καί νά ἔρθουν καί νά ἐγκατασταθοῦν στήν Αἴγινα.

Ἀπό τήν ἱστορία ξέρομε, ὅτι ὁ πιό μέγας διωγμός τούτης τῆς περιοχῆς ἐγίνε τό 1821, ὕστερα ἀπό τό μεγάλο ξεσηκωμό τοῦ γένους.

Τό Αἰβαλί, (Κυδωνία) πού βρίσκεται ἀκριβῶς στήν πάνω ἄκρη τοῦ κόλπου πού τό χωρίζει ἀπό τό Τσανταρλί, ἦταν ἡ πλούσια σέ ὑλικά ἀγαθά περιοχή καί ὑπολογίσιμη πνευματική ἐστία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γιαυτό, ἀκριβῶς προκάλεσε τήν καταστροφική μανία τῶν Τούρκων στά μέρη αὐτά.

Ὑστερα ἀπό τοὺς τουρκικούς Βανδαλισμούς, ψαριανά πλοία καί Ὑδραϊκα μετέφεραν πολλοὺς Ἑλληνες στήν Πελοπόννησο, τήν Ὑδρα, τά Ψαρά καί τήν Αἴγινα (8)

Ἀσφαλῶς, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦσαν καί πολλοί Τσανταρλιῶτες.

Ὅταν στίς 12 Ἰουνίου 1823, (9) οἱ Ψαριανοί ἐπιτέθηκαν στά ἴδια παράλια, γιά ἀντίποινα, ἀπό τίς 200 οἰογένειες πού εἶχε τό Τσανταρλί, τώρα πιά δέ βρισκόταν ἐκεῖ κανένας. Ἐκαψαν τήν κωμόπολη κι αἰχμαλώτισαν Τούρκους.

Δέν ξέρομε λεπτομέρειες ἀπ' τή ζωή τοῦ Γιώργη Δη-

μόπουλου, τοῦ παπποῦ. Μόνο, ὅτι κάποτε τόν ἐπισκέφτηκε στήν Αἴγινα ὁ Θωμᾶς, πού ἦταν ἕνας ἀπό τοὺς ἐννιά ἀδελφοὺς του.

Τό σοῖ καταγόταν ἀπό τήν Πελοπόννησο, καί ὁ Θωμᾶς, ἀσφαλῶς, θά εἶχε ἔρθει ἀπό ἐκεῖ, γιά νά δεῖ τόν ἀδελφό του.

Ἡ μάμμη τοῦ Γ.Δ. λεγόταν Σεβαστή καί προερχόταν ἀπό τό γένος Στεφανῆ. Ὁ παππούς Δημόπουλος ἀπόκτησε ἀπό τή Σεβαστή τέσσερις γιούς καί μιᾶ κόρη:

Τόν Ἀλέξη, τόν Παναγιώτη, τό Δημήτρη, τόν Κωνσταντίνο καί τήν Ἐλένη.

Ὁ Κωνσταντῖνος παντρεύτηκε τή Μαρία, τήν κόρη τοῦ Χαρτοφύλακα, κι ἀπ' αὐτήν ἀπόκτησε τρεῖς γιούς: τό Νικόλα, τό Γιώργη καί τό **Γιάννη**, πού μᾶς ἐνδιαφέρει σέ τούτη τήν ἱστορία.

Ἀκόμα, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπόκτησε καί τέσσερις θυγατέρες: τήν Ἐλένη, τήν Εὐφροσύνη, τή Χρυσούλα καί τήν Ἀγαθή. Ἔτσι, λοιπόν, ἀπό τόν τέταρτο γιό τοῦ Γιώργη Δημόπουλου, τόν Κωνσταντή πού ἦρθε ἀπό τή Μικρασία στήν Αἴγινα, γεννήθηκε ὁ **Γιάννης Δημόπουλος**, πού ὅμως δέν πρόλαβε νά γνωρίσει τή μάνα του, γιατί ἔφυγε ἀπ' τήν ζωή, ἐνῶ ἀκόμα ὁ μικρός **Γιάγκος** ἦταν ἐννιά μηνῶν ἢ δεκαεπτά. Ὄταν ἡ μάνα τοῦ **Γιάγκου** βρισκόταν στίς τελευταῖες τῆς στιγμῆς, παρακάλεσε τόν ἀντρα της: «Κωνσταντή, τό παιδί καί τά μάτια σου!...»

Οἱ ἄνθρωποι τότε, δέν εἶχαν σκοτιστεῖ οὔτε ἀπ' τά πολλά γράμματα, οὔτε τό ἄγχος τῆς τεχνολογίας. Ἦσαν λίγα τά λόγια τους, πού τά πρόφεραν σταθερά καί μ' ἐπάρκεια σέ νόημα καί αἴσθημα.

Καί τά τελευταῖα λόγια τῆς ζωῆς τους γίνονταν δεχτά σάν χρησμοί κι ἄφηναν ἐντύπωση σ' αὐτούς πού ἀπευθύνονταν.

Ἔτσι, ὁ Κωνσταντής, πιστός στή μνήμη καί τήν ὑπόσχεση πού ἔδωσε στή μάνα τοῦ Γιάγκου, πού ἦταν καί τό στερνοπαίδι τους, φρόντισε νά προσέχουν τό παιδί μέ περισσές φροντίδες, κι ὅσο μεγάλωνε, νά μὴ τοῦ χαλᾶνε

κανένα χατίρι.

Γι' αυτό ο Γιάγκος, όταν μεγάλωσε, κατάλαβε κι όμολογοῦσε, ότι κείνα τά παραχαιδέματα, του είχαν κάνει ζημιά στο χαρακτήρα.

Ο Κωνσταντής Δημόπουλος ήταν έμπορος και μικροκαπετάνιος. Πολλές φορές ταξίδεψε στην Πόλη, για να κάνει έμποριο με λεμόνια. Κι όσο του τό επέτρεπαν οι περιστάσεις, για αρκετά χρόνια είχε τον τρόπο του σά νοικοκύρης. Οικογενειάρχης, με τις παραδόσεις του παλιού καιρού, φρόντιζε τό σπιτικό του με άρχοντιά.

Τά μεγαλύτερα αδέρφια του Γιάγκου γνώρισαν, όπως σημειώνει μεγάλος πιά ο Γιάγκος, καλύτερες και πιό εύτυχισμένες μέρες.

Έπειτα όμως, ήρθαν δισεκετοι καιροί και πλάκωσαν συμφορές, με ναυάγια και οικογενειακές άρρώστιες.

Ο Κωνσταντής γονάτισε...

Μά κείνο τό περιστατικό που έδωσε και τή χαριστική βολή στη ζωή του έμπορα και μικροκαπεταίου, ήταν ο πνιγμός του μεγαλύτερου γιου του, του Νικόλα, που δούλευε σά σφουγγαράς και δύτες κάτω στο Άλγέρι.

Όσοι έχουν διαβάσει διηγήματα του Καρκαβίτσα, για τή ζωή των σφουγγαράδων, μπορούν ν' αναπλάσουν στη φαντασία τους, τούς καημούς τής χαροκαμμένης οικογένειας.

Με τό χαμό του Νικόλα χάθηκε και τό μεγάλο στήριγμα τής φαμελιάς.

Όστόσο, ο Κωνσταντής έπρεπε να φροντίσει για τις τέσσερις θυγατέρες του. Γι' αυτό, ξεπουλάει όλα του τά χτήματα, για να τις άποκαταστήσει.

Έτσι ο χαϊδεμένος Γιάγκος, που άρχισε πιά να καταλαβαίνει τή ζωή, βρέθηκε σε στενάχωρες μέρες, και τον περιμεναν άδυσώπητες οι περιστάσεις στον άγώνα τής επιβίωσης.

Έκείνο που έβαλε φραγμό στο κατακύλισμα τής άνεχειας, ήταν ή έργατικότητα του πατέρα, που ο Γιάγκος δέν τήν ξεχνά και τήν αναφέρει μ' εύγνωμοσύνη. Πήγαινε

τακτικά για ψάρεμα, και πάντα βρισκόταν φαγητό στο σπίτι.

Στό μεταξύ, ο πατέρας βγήκε σε σύνταξη κι έπαιρνε, τόν καιρό εκείνο, 36 δραχμές τό μήνα. Σέ λίγο όμως, διορίστηκε και έπιστάτης στό Σχολαρχείο τής Αίγινας και έπαιρνε άλλες 60 δραχμές.

Δέ θυμάται όμως μόνο αυτά, μεγάλος πιά ο Γιάννης Δημόπουλος.

Έκείνο πού έμεινε μέ πολλή ζωηράδα στή θύμησή του, εΐναι ή θρησκευτικότητα του πατέρα του. Άγαπούσε τήν εκκλησία και πήγαινε τακτικά τίς Κυριακές στή λειτουργία, γιά νά βοηθήσει και τόν ψάλτη, κρατώντας τό «ίσο» σάν «ισοκράτης» τής βυζαντινής ψαλμωδίας.

Αύτες όμως οί ώρες ήταν Κυριακάτικες, πού ξέφευγαν από τό στενό περιθώριο τής οικογενειακής ζωής. Μά ο Κωνσταντής ήταν έκδηλωτικός στό θρησκευτικό του αΐσθημα και μέσα στό σπίτι του. Κάποιες τακτές ώρες, συνήθιζε νά φέλνει ψαλμούς του Δαβίδ, όπως τόν 51ο (νά)(10) ψαλμό: «Έλέησόν με, ο Θεός», τόν ρμς´ (11) «Αΐνει, ή ψυχή μου, τόν Κύριον» και διάφορα τροπάρια και δοξολογίες.

Έκείνο πού έκανε ζωηρή έντύπωση στό μικρό Γιάγκο, και πού έπειτα τό μιμήθηκε και ο ίδιος, ήταν ή συνήθεια του πατέρα του νά φέλνει τήν ώρα πού πλενόταν τά πρωϊνά, και νά λέγει: «έπί πλείον πλυνόν με...»

Ή σοβαρότητα μέ τήν όποία γινόταν τό καθημερινό πρωϊνό πλύσιμο μέ τήν ψαλμωδία πού τό συνόδευε, έμοιαζε ιεροτελεστία σωστή, πού έντυπωσίαζε και συγκινοϋσε τό Γιάγκο. Και καθώς άρχισε νά μιμείται τόν πατέρα του, χωρίς νά τό καταλάβει, μεγάλωνε πάνω στ' άχνάρια μιās τυπικής ευσέβειας, πού κάποτε τόν ανάγκασε νά έρευνησει τό υπόβαθρό της.

Μέ συγκίνηση κι εύγνωμοσύνη θυμάται τίς μέρες εκείνες, πού τίς λογιάζει σάν τά πρώτα βήματα, πού θά τόν οδηγήσουν στήν αναζήτηση τής μεγάλης αλήθειας στήν κατοπινή του ζωή.

Μά ένω ακόμα βρισκόταν στήν προσχολική ηλικία, κακο-

μαθημένο καθώς τόν είχαν οι αδελφές του, μ' ευθύνη του πατέρα πιά πολύ, τότε, και όταν μπήκε στη σχολική ηλικία φάνηκαν τ' αποτελέσματα της άγωγής που είχε πάρει. Τό λέγει και τό γράφει ό ίδιος: «Πώς, όλίγον έλειψε νά μή μάθω γράμματα».

Κάποτε, του είπαν ότι ήρθε πιά ή ώρα νά πάει σχολείο, όπως έκαναν και όλα τ' άλλα παιδιά. Ο Γιάγκος όμως είπε: «Όχι!» Καί, φυσικά, ό λόγος του έγινε σεβαστός, κατά τήν έντολή που είχε δώσει ό πατέρας του.

Τό «όχι» αυτό, δέν ξαναειπώθηκε. Οί αδελφές του δέν ήθελαν νά τόν στενοχωρέσουν. Έτσι, δέν του ξαναμίλησαν πιά γιά σχολείο. Η εύκαιρία όμως γιά τήν πρώτη χρονιά είχε χαθεί. Καί στό διάστημα αυτό, που τά άλλα παιδιά πήγαιναν καθημερινά σχολείο, κι είχαν βρει τή σειρά τους, ό Γιάγκος, γιά νά διασκεδάζει τήν άνία του, έκανε τίς πιά μεγάλες τρέλλες.

Μιά μέρα, γιά νά τόν βάλουν σέ θεογνωσία, τόν κράτησαν σέ νηστεία. Μά αυτός, όταν τόν έσφιξε ή πείνα, μπήκε μέ τό «έτσι θέλω» μέσα στό σπίτι νά πάρει ψωμί, μολοντί φοβόταν τό μεγάλο του αδελφό που ήταν εκεί.

Ο Γιάγκος ήταν τιμωρημένος γιά άνεπιτρέπη άταξία. Καί ό μεγάλος αδελφός ήταν ό μόνος που θά ζητούσε τήν πιστή έφαρμογή τής ποινής του. Τελικά, όμως, υπερίσχυσε τό παιδικό πείσμα, που άψηφώντας τά πάντα έπινόησε τήν... «έπιχείρηση ντουλάπι».

Όρμησε, λοιπόν, ξαφνικά πρós τό δωμάτιο που ήταν τό ντουλάπι μέ τό ψωμί. Μόλις τόν άντιλήφθηκαν οι άλλοι έτρεξαν ξοπίσω του. Αύτός τούς παίρνει είδηση, κι ό φόβος του μεγάλου αδελφού τόν αναγκάζει σέ νέο στρατήγημα. Δέν κατευθύνεται πρós τό ντουλάπι αλλά τό τζάκι. Μπαίνει στό από μέσα τής καμινάδας και σκαρφαλώνει αρκετά, ώστε νά μένει άθέατος.

Τό στρατήγημα πέτυχε. Όχι μόνο οι διώκτες του δέν τόν έπιασαν, μά ούτε νά τόν βρούν δέν μπόρεσαν.

Έψαξαν παντού, αλλά ό Γιάγκος δέ βρισκόταν πουθενά.. Που νά φανταστούν τό δαιμόνιο τής παιδικής έπινοητικό-

τητας. Ἀπογοητευμένες οἱ ἀδελφές του τό ἔρριξαν στίς δεισιδαιμονικές λύσεις. Σκέφθηκαν ὅτι τοῦτο τό ξαφνικό χάσιμο τοῦ παιδιοῦ ἦταν δαιμονική συνέργεια. Ἄναψαν ἔξω φωτιά κι ἔκαψαν λιβάνι καί θυμιάτισαν ὄλο τό σπιτί γιά νά φανερωθεῖ τό χαμένο παιδί.

Στό μεταξύ ὁ Γιάγκος, τρέμοντας τό μεγάλο του ἀδελφό, πού ἂν τόν ἔπιανε θά πλήρωνε ὄλη ἐκείνη τήν ταραχή, ἔκανε ὑπομονή καί γαντζωμένος μέσα στήν καμινάδα δέν ἤθελε νά προδώσει τό κόλπο του. Τελικά, πέτυχε. Μόλις οἱ ἀδελφές του τέλειωσαν τό θυμιάτισμα καί βγήκαν ἔξω, κατέβηκε, πήρε ψωμί καί πήδηξε ἀπ' τό παράθυρο ἔξω στό δρόμο.

Γιά τήν ἡλικία τοῦ Γιάγκου, ἡ σκανταλιά μέ τήν «ἐπιχείρηση ντουλάπι» εἶναι χαρακτηριστική, ὄχι μόνο γιά τό πείσμα ἑνός κακομαθημένου παιδιοῦ ἀλλά καί γιά τήν ἐνστικτώδη δύναμη τῆς πάλης γιά τό ψωμί.

Τήν ἐπόμενη χρονιά, ὁ Γιάγκος δέχθηκε νά πάει σχολεῖο, καί ἦταν πάντα ὁ πρῶτος μαθητής στήν τάξη του.

Περνοῦσαν ὁμορφα οἱ σχολικές χρονιές, καί ὁ Γιάγκος κρατοῦσε πάντα τά πρωτεῖα.

Στόν τελευταῖο ὁμως χρόνο τοῦ Δημοτικοῦ, ὁ δάσκαλος ἀπό κακή ἐκτίμηση σέ κάποιες φασαρίες πού ἔγιναν στήν τάξη, ἔδειρε ἄδικα τό Γιάγκο. Αὐτό τραυμάτισε τή φιλοτιμία του, κι ἀποφάσισε νά μή ξαναπάει σχολεῖο κείνη τή χρονιά.

Ἐφυγε ἀπό τήν Αἴγινα σκαστός καί ἤρθε στήν Ἀθήνα, στήν ἀδελφή του τήν Εὐφροσύνη, πού ἔμενε στό Θησεῖο.

Ἔτσι, περνοῦσε πάλι ὁ καιρός ἄσκοπα καί χαραμίζονταν στιγμές πολῦτιμες γιά τό τολμηρό καί ἀνήσυχο παιδί.

Μιά μέρα ὁμως, τόν συνάντησε, ἐκεῖ στή γειτονιά, ἕνας φίλος τοῦ πατέρα του, πού ἤξερε ὅτι ἔφυγε σκαστός ἀπό τήν Αἴγινα καί ἐγκατέλειψε τό σχολεῖο. Τόν σταματᾶ καί τοῦ λέγει: «Γιάγκο, πῶς ἐσύ πού εἶσαι ἀπό καλή οἰκογένεια καί τόσο ἐξυπνο καί καλό παιδί, ἄφησες τό σχολεῖο;

Τί θά γίνεις δίχως γράμματα; Λυπᾶμαι πολύ, γιατί αὐτό δέν τό περίμενα ἀπό σένα. Σήκω, παιδί μου, πάρε τό βα-

ποράκι και ξαναγύρνα σπίτι σου στην Αϊγινα. Ἐπό ἀγάπη σου τό λέγω...»

Αὐτό ἦταν! Ὁ Γιάγκος κατέβασε ἀπό ντροπή τό κεφάλι, συλλογίστηκε σωστά καί πήρε τήν ἀπόφασή του. Εἶχε πιά ἀλλάξει γνώμη. Ἐτρεξε στήν ἀδελφή του, τῆς γύρεψε τά ναῦλα, κατέβηκε στόν Πειραιά καί μπήκε στό βαποράκι γιά τήν Αἶγινα. Στό σπίτι τόν εἶδαν μουδιασμένοι. Κι αὐτό κέντρισε περισσότερο τή φιλοτιμία του, πού ἤθελε νά τούς ἀποδείξει ἔμπρακτα τήν ἀπόφασή του νά τελειώσει ὁ-πωσδήποτε τό σχολεῖο.

Ἐπό τότε, δέν ξανάκανε καμιάν ἀπουσία.

Ἡ χαρά τοῦ γερασμένου του πατέρα, ἦταν μεγάλη. Σάν ἐπιστάτης τοῦ Σχολαρχείου γνώριζε πολὺν κόσμο, καί ὅλοι τοῦ δῖναν καθημερινά τά συγχαρητήριά τους γιά τήν ἐπιστροφή καί τό σωφρονισμό τοῦ γιοῦ του.

Γ' 1890 –

1891 –

Τίς δύο παραπάνω χρονολογίες, σημειώνει ὁ Γ.Δ. χωρίς κανένα σχόλιο.

Συμπεραίνουμε ὅτι δέν ἔχει νά καταγράψει τίποτα τό σπουδαῖο γι' αὐτόν.

Τό σχολεῖο μέ τά γράμματα καί τό σπίτι μέ τή γλυκιά του ρουτίνα γέμιζαν τίς ὥρες καί τίς βδομάδες· τούς μῆνες καί τά χρόνια. Ὁ καιρός περνοῦσε μέ τήν ἐλπίδα τοῦ αὔριο, μέ τήν προσδοκία τοῦ καλύτερου, ὅπως τό ὄνειρεύεται πάντα ἡ παιδική φαντασία, πού δέν γνωρίζει φραγμούς κι ἐμπόδια, ὅπως ἡ ψύχραιμη λογική τῶν μεγάλων.

Δ' 1892: Ἦλθαν στά χέρια μου «Βίοι Ἀγίων».

Μόλις ὁ Γιάγκος πάτησε τό δέκατο τρίτο χρόνο τῆς ζωῆς του, πέφτουν στά χέρια του οἱ φυλλάδες ἐκείνες μέ τούς βίους τῶν ἁγίων.

Τό παιδί ἦταν γνωστό στόν κύκλο του γιά τή ζωηράδα, καί ἡ κάποιοι ἤθελαν νά τοῦ κάνουν καλό δίνοντάς του νά

διαβάσει τις φυλλάδες αυτές, ή τις ανακάλυψε μόνος του.

Στά χρόνια εκείνα οι «Βίοι Ἁγίων» ἦσαν, ἴσως, τὰ πιό πρόχειρα ἐξωσχολικά βιβλία.

Ὁ «Γεροστάθης» τοῦ Λ. Μελά, πού ἐγινε ἀργότερα τό πιό ἀγαπημένο ἐξωσχολικό ἀνάγνωσμα τῶν μαθητῶν, αὐτό πού μεταφράστηκε καί σέ ξένες γλώσσες ἀκόμα καί στήν τούρκικη γιά τὰ τουρκόφωνα Ἑλληνόπουλα, θ' ἀργήσει ἀκόμα νά κάνει τήν ἐμφάνισή του. Ὁ Λέων Μελάς θά τό ἐκδώσει βέβαια στά 1858, ἀλλά μόνο ἀπό τό 1951, πού θά τό ξαναεκδώσει ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσις Ὁφελίμων Βιβλίων», θά μπορέσει νά γίνει προσιτός στά πολλά παιδιά. Μά οὔτε καί ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων» ὑπῆρχε ἀκόμα. Θά ἰδρυθεῖ κι αὐτός πολύ ἀργότερα ἀπό τό Δ. Βικέλα στά 1899.

Τά κόκκινα βιβλία του, πού ἦσαν πάρα πολύ φτηνά, ἱκανοποιοῦσαν τή δίψα γιά κάθε λογῆς μάθηση, καί ὁ Γιάγκος θά βρῖσκε ἐκεῖ ἀληθινό καταφύγιο. Μά τήν ἐποχή τούτη, οἱ μαθητές, καί προπαντός οἱ φτωχοί στίς ἐπαρχίες, δέ βρῖσκουν εὐκόλη διέξοδο ἀπ' τή ρουτίνα τοῦ σχολικοῦ βιβλίου ἐξόν ἀπό τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἢ κάτι παρόμοιο, φτηνό κατάλοιπο ἀπό τήν πιό φτωχική περίοδο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Ὡστόσο ὅμως, τοῦτα τὰ κατάλοιπα παλινδρόμιζαν τήν ὄρεξη πού εἶχαν τὰ νειάτα, γιά δράση καί συχνά τὰ ἔστρεφαν στόν ἀσκητισμό.

Τώρα, καί ὁ Γιάγκος μέ τοὺς «Βίους Ἁγίων» στά χέρια μοιάζει σά νά κρατᾷ ἓνα τιμόνι, πού τοῦ ἀλλάζει πορεία... Ἐντυπωσιάζεται ἀπό τήν ἀσκητική ζωὴ καί θέλει νά μιμηθεῖ τοὺς «ἀγίους».

Ἔχει ἄλλωστε μέσα του κάποιες, «προσλαμβάνουσες παραστάσεις»: Τὴν εὐσέβεια, κάποια ἀγιολογικά ἀκροάματα καί ψαλμωδίες, τὶς ἀσκητικὲς μορφές ἀπ' τὶς εἰκόνες τῆς ἐκκλησίας καί ἄλλα...

Τό διάβασμα τῶν «βίων» βαστᾷ δυόμισυ χρόνια, καί τόν πείθει ὅτι πρέπει κι αὐτός νά γίνει καλόγερος, γιά ν' ἀγιάσει...

Οί ἄθλοι τῶν ἡρώων πού ἐξιστοροῦσαν οἱ φυλλάδες ἦταν μιά πρόκληση.

Ἀνακάλυψε, ὥστόσο, καί κάτι ἄλλο: Δέ θά φρόντιζε νά γίνει ἅγιος μόνο ὁ ἴδιος· θά μάθαινε καί νά ζωγραφίζει εἰκόνες, πού θά ἦσαν κι αὐτές ἅγιες καί, σάν τέτοιες, θά ἔκαναν θαύματα! Ἔτσι λοιπόν, θά πήγαινε στό Ἅγιον Ὅρος, γιά νά πετύχει τά καινούργια του ὄνειρα.

Κάτω ἀπ' αὐτή τή θεωρία, τό ἀτίθασο πνεῦμα τοῦ Γιάγκου ἔβρισκε γλυκιά ἀπαντοχή.

Μά ἡ ζωή δέν εἶναι θεωρία, ὅσο ὁμορφη κι ἂν εἶν' αὐτή καί ἠλεκτρίζει τή φαντασία τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν μάλιστα αὐτός εἶναι ἓνα δεκατριάχρονο παιδί.

Ἀρχισε τίς προσπάθειές του ὁ Γιάγκος κατά πῶς τό ἤθελαν οἱ φυλλάδες καί τό ἤθελε κι ὁ ἴδιος: Μέ νηστεία καί προσευχή. Ἐλα ὅμως, πού ἡ ζωή του δέ μποροῦσε νά στῶσει στό δρόμο τῆς ἀγιοσύνης;

Ἡ τρικυμία τῶν παθῶν, οἱ προκλήσεις ἀπό τό περιβάλλον, οἱ καθημερινές ἀνάγκες μέ τήν πεζότητά τους καί ἡ ἀπραγματοποίητη ἀπόφαση φυγῆς γιά τό Ἅγιον Ὅρος τοῦ δημιουργοῦσαν ἀμφιβολίες, μήπως τά ὄνειρά του ἦσαν ψεύτικα.

Καί τό καυτό ἐρώτημα ἦταν: «Τώρα, τί γίνεται;—Εἶναι τόσο δύσκολο νά στρατευθεῖ κανεὶς γιά τό Θεό;»

Ὅλ' αὐτά κι ἄλλα πολλά ἐρωτήματα καί περιστατικά τόν ἀπογοήτευαν.

Ἐβλεπε, ὅτι οἱ δικοί του δέν πολυσκοτίζονταν μέ ὅ,τι τόν ἀπασχολοῦσε. Ποίος νά τόν ρωτήσει κάτι τέτοιο;

Τύχαινε νά τῶνε ἀρτύσιμα, ὅταν αὐτός ἤθελε νά νηστεύει. Ζητοῦσε, λοιπόν, νά τοῦ δώσουν μιά πεντάρα ν' ἀγοράσει ἐλιές γιά νά φάει, κι ὄχι νά ἀρτυθεῖ μέ τό δικό τους φαγητό, πού δέν ἦταν νηστήσιμο.

Τότε, οἱ εἰρωνεῖες ἢ δυστροπίες πού ἀκολουθοῦσαν ἢ καί ἐπιτιμήσεις τῶν δικῶν του, τόν ἔκαναν περισσότερο σκεπτικό, ρεαλιστής καθώς ἦταν στίς ἀποφάσεις του, καί ἡ τετράγωνη λογική του ἔβαζε κάτω ἀπό τόν ἔλεγχό της ὅλες ἐκεῖνες τίς ἀναζητήσεις του, πού ἔμοιαζαν μέ-

φανταστική χαλκομανία από ανάμικτα όραματα και αισθήματα και πίστη σε κάποιαν αξία, μά πού κι αυτή του ήταν άορατη και άπιαστη...

“Όλα τούτα τά πράγματα βασάνιζαν τήν αδύνατη συνείδηση του Γιάγκου, κι έβαλαν τις καταβολάδες εκείνες, πού μέχρι νά πιάσουν και νά φυτρώσει τό αλήθινό δέντρο τής ολοκληρωμένης θρησκευτικής ζωής μέ τήν αναγέννηση του πνεύματός του, θά περάσουν ακόμα αρκετά χρόνια.

Ε΄ 1893: “Ωθησις Κυρίου. Άλλαγή ζωής: 13 έτών.

Ή πρώτη αυτή φράση, «΄Ωθησις Κυρίου», πού συνοδεύει τή χρονολογία 1893, είναι πολύ περιεργή. Άκόμα, κι εκείνη: «Άλλαγή ζωής, 13 έτών».

Ο ίδιος ό Γ.Δ. στό χειρόγραφο τής βιογραφίας του, αναφέρει ότι ένωσε τή χαρά τής απαλλαγής από τις άμαρτίες του στά 1912, όταν παρακολουθοῦσε τά μαθήματα πού έκανε ό Κώστας Μεταλληνός από τήν πρós Ρωμαίους, έπιστολή, συγκεκριμένα από τό κεφάλαιο γ΄ 21-26 και έμαθε ότι ό άνθρωπος δικαιώνεται δωρεάν πιστεύοντας στό άπολυτρωτικό έργο πού έκανε ό Χριστός πάνω στό σταυρό του Γολγοθά. Και γράφει, ότι μετά από τό μάθημα εκείνο, «΄Ξφυγα ώσάν τόν εύνουχο χαίρων και δοξάζων τόν Θεόν. Ένόμιζα ότι πετοῦσα εις τόν δρόμον μου...»

“Όσοι έχουν άτομική έμπειρία αναγεννημένου ανθρώπου, καταλαβαίνουν πολύ καλά τήν παραπάνω όμολογία του Γ. Δημόπουλου.

Μά τότε πιά, ήταν τριανταενός χρόνων. Ή άλλαγή ζωής: πού αναφέρει στά δεκατρία του χρόνια πρέπει νά σήμαινε κάτι άλλο από αναγέννηση.

Άπό τό στενό οικογενειακό του περιβάλλον μαθαίνομε ότι, σε ηλικία 13 έτών ό Γιάγκος αναζητώντας τό Θεό ανέβηκε κάποτε σ΄ ένα ύψωμα. Ήταν τότε πού διάβαζε τούς «Βίους Άγίων» και είχε κατά νοῦ τό “Άγιον Όρος.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι τό ένστικτο τόν όδήγησε σέ μία δοκιμαστική πρόγευση τής μοναστικής ζωής καί βγήκε έξω από τήν πόλη τραβώντας μόνος του στήν έρημιά. Κάπως έτσι δέν έπρεπε νά είναι καί στό "Άγιον Όρος;...

Οί περιγραφές άπ' τή ζωή τών άγίων, θά είχαν άφήσει πολλές εικόνες στή φαντασία του άπό τό μοναστικό βίο. Μόνος τώρα καί ό ίδιος, έξω άπό κατοικημένη περιοχή, είχε άνεβεί σ' ένα ψηλό κι άπόκρημνο βράχο, καί θεωρούσε τόν κόσμο άπό μακριά. Ίσως, γιά πρώτη του φορά βρισκόταν σέ τόσο επικίνδυνο μέρος.

Τά αισθήματά του περίεργα τόν έκαναν νά νιώθει άχόρτάγα κάποια καινούργια έμπειρία.

Ήταν στιγμή πολύ πρόσφορη γιά τόν πειρασμό, πού ήρθε ψιθυριστά καί του σφύρηξε στ' αύτί: «Πέσε κάτω!... πέσε κάτω!...»

Σ' αυτό τό άλλόκοτο άκουσμα, ό Γιάγκος άντέδρασε θεληματικά ή άθελα μ' ένα σπρώξιμο του έαυτου προς τά πίσω. Ήταν τόσο δυνατό τό σπρώξιμο πού τόν άνάγκασε νά κάτσει πέφτοντας μέ τήν πλάτη προς τά πίσω. Μά δέν άργησε καθόλου νά κάνει τή σκέψη, ότι ό διάβολος τόν παρέσυρε εκεί ψηλά, όπως έκανε καί στό Χριστό, γιατί νά τόν κακοποιήσει.

Πίστεψε ακόμα ότι τό σπρώξιμο εκείνο προς τά πίσω ήταν μία «ώθησις Κυρίου» πού τόν έσωσε.

Έτσι, βεβαιώνεται ότι ό Θεός έκανε ζωντανή τήν επέμβαση του, κι αυτό δέ μπορεί νά ήταν τυχαίο. Ποιός ξέρει, άν στό μοναστικό περιβάλλον πού σκεπτόταν, τά πράγματα θά ήσαν καλύτερα;

"Υστερα άπ' αύτή τή δραματική γιά τόν άγουρο έσωτερικό του κόσμο γνωριμία μέ τή φύση, ό Γιάγκος νιώθει ένα πρωτόγνωρο σταθμό στή θρησκευτική του άγωνία καί κρατιέται άπ' αύτόν μέ δέος καί μυστικότητα.

Όπωςδήποτε, έγινε μία άλλαγή στή ζωή του. Τώρα, είχε ένα δικό του μυστικό, πού τό κρατούσε σαν φυλαχτό.

Άκόμα, κι όταν μεγάλωσε πιά καί σύνταξε τό χρονολογικό

πίνακα τῆς ζωῆς του, φροντίζει νά συγκαλύψει τό γεγονός αὐτό μέ τήν πολύ λιτή φράση: «ῶθησις Κυρίου».

Ποίος ξέρει; Κανείς ὅμως δέν πρέπει νά ἀμφιβάλλει, ὅτι τό 'χει ἡ ἰδιοτροπία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς νά συγκαλύπτει κάποια γεγονότα, πού τή συνδέουν ξεχωριστά μέ τό θεῖο μυστήριον.

Μήπως καί ὁ Πασκάλ, ὅταν πέθανε, δέ βρέθηκε νά ἔχει ραμμένο μέσα στό ράσο του ἓνα χαρτί μέ γραμμένο ἓνα μυστικό κείμενο;

1896: Ἀποφοίτησις Σχολαρχείου, 15 ἐτῶν.
ς', 1897: Βοηθός φαρμακείου.
1898: Σφουγγαράς

Ὁ Γιάγκος τελειώνοντας τό Σχολαρχεῖο ἀντικρῦζει τή ζωῆ δεκαπεντάχρονος ἔφηβος. Βγαίνει στή βιοπάλη τραυματισμένος, γιατί δέ μπορεῖ νά προχωρήσει σέ γυμνασιακές σπουδές.

Ὁ Σχολάρχης του προσπάθησε νά πείσει τόν πατέρα Δημόπουλο, πού τόν εἶχε καί ἐπιστάτη στό σχολεῖο, νά μὴ ἀφήσει τόν πρῶτο μαθητή του μόνο μέ τό χαρτί τοῦ Σχολαρχείου.

Μά ὁ γερο-Δημόπουλος δέ μπορούσε ν' ἀναλάβει βάρη πού ἦταν ἀδύνατο πιά νά βαστάξουν οἱ ὠμοί του, καί τά χρόνια πού τόν εἶχαν ἀποπάρει. Καί ὁ Σχολάρχης, ἀπογοητευμένος ξέσπασε μιά μέρα σέ κάποιους ἀπ' τούς μαθητές του πού ἦσαν πλουσιόπαιδα χωρίς καμιά διάθεση γιά γράμματα: «Βρέ σεῖς», τούς εἶπε, «δέ λέτε στούς γονεῖς σας ν' ἀναλάβουν νά σπουδάσουν τό Δημόπουλο, ἀφοῦ ἐσεῖς δέν τ' ἀγαπᾶτε τά γράμματα;».

Ἔτσι, ὁ Γιάγκος περνᾷ τώρα ἀπό μίαν ἄλλη ἐμπειρία: Ἀντιμετωπίζει τόν κοινωνικό βίον μέ τήν περιορισμένη του μόρφωση, πού δέ μπορεῖ νά τοῦ ἐξασφαλίσει μιά θέση, ἂν ὄχι ζηλευτή, τουλάχιστον ἰκανοποιητική σάν ἐπάγγελμα. Ἦρθε ἡ στιγμή νά νιώσει τήν ἀδυναμία του, καί ὁμολογεῖ, ἀργότερα, γράφοντας: «Τότε, κατάλαβα πῶς ἤμουν πτωχός καί ἔπρεπε νά παλαίσω γιά τή ζωῆ. Ἐπῆγα νά ἐργα-

σθῶ ὡς βοηθός φαρμακοποιού, ἀλλά δέν ἔμεινα γιά πολύν καιρό.

Οἱ δικοί μου μέ πίεσαν νά πάω σφουγγαράς, κι ὁ Θεός τό ἐπέτρεψε, γιά νά μέ ταπεινώσει περισσότερο».

Πῆγε, λοιπόν, νά δουλέψει σάν σφουγγαράς μ' ἓνα σπογγαλιευτικό στολίσκο, πού ταξίδεψε γιά τήν Κρήτη. Δέ μπορεί ὁμως νά παραμείνει περισσότερους ἀπό ἕξη μῆνες μέσα στό σφουγγαράδικο καΐκι.

Κάποιος ἀπό τούς συγγενεῖς του πού εἶχε σπογγαλιευτικό τόν πῆρε μαζί του, γιά νά τοῦ μάθει, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, τήν τέχνη. Ἦταν ὁ γαμπρός του, ἄνδρας τῆς ἀδελφῆς του Ἰαγαθῆς, Μιχάλης Χατζόγλου ἢ Γουλιῆς. Μά ὁ Γιάγκος τό ἔφερε πολύ βαριά. Δέν τοῦ ἄρесе καθόλου ἡ δουλειά αὐτή, πού γιά νά τή μάθει, ἔπρεπε πρῶτα νά κάνει τή θητεία τοῦ μούτσου καί νά περάσει ἀπ' ὅλες τίς ἀγγαρεῖες.

Τοῦτα ὅλα τόν ἀνάγκασαν κατόπιν νά γράψει, ὅτι ὁ Θεός τά «ἐπέτρεψε γιά νά τόν ταπεινώσει».

Τέλειωσε ἡ πρώτη ἀποστολή μέ τό σφουγγαράδικο καί ἦρθε ἡ δευτέρα. Τούτη τή φορά ὁμως, ὁ Γιάγκος δέ θ' ἀνεχθεῖ κείνη τήν ἀθέλητη σκλαβιά, καί θά δραπετέψει. Γράφει σχετικά: «Στό δεύτερο (ταξίδι) ἐπῆρα τή βάρκα ἀπό τό καΐκι καί τούς ἔφυγα. Βγῆκα στό Λαιμό τῆς Βουλιαγμένης καί ἀπό κεῖ (πῆγα) μέ τά πόδια στήν Ἀθήνα».

Τό σφουγγαράδικο εἶχε ἀναγκαστεῖ ἀπό θαλασσοταραχή νά προσαράξει. Δέν ξέρομε ποῦ. Οὔτε καί λέγει στή βιογραφία του πόσην ὥρα ἔκανε νά φτάσει στή Βουλιαγμένη.

Ἐκεῖνο ὁμως πού ἔχει σημασία, εἶναι ἡ τόλμη καί ἡ ἀπόφαση τῆς ἀπόδρασης.

1899: Ἐρχομός εἰς Ἀθήνας διὰ Βουλιαγμένης· Ζ', σκαστός ἀπό μηχανή σφουγγαράδικη.

1900: Ξυλουργός οἰκοδομῶν

Νά τον καί πάλι στήν Ἀθήνα, παλληκάρι πιά δεκαοχτά-

χρονο ό Γιάννης Δημόπουλος. Πάλι σκαστός· όχι όμως άπ' τό Δημοτικό σχολείο, αλλά άπό τό κατάστρωμα ενός σφουγγαράδικου καΐκιου, πού τόν κρατούσε άθελά του στην πιό σκληρή εκπαίδευση.

Που νά πήγε άραγε;

Που άλλου, παρά στην άδελφή του την Εύφροσύνη.

Στή βιογραφία του δέ μάς άναφέρει λεπτομέρειες για τό βιοπορισμό του.

Ίσως, μέχρι πού νά λήξει τό 1899 και νά μπει στά 1900 νά γυρόφερνε στό σπίτι τής Εύφροσύνης και νά έψαχνε για δουλειά.

Ή ηλικία του πιά είναι μιá έγγύηση για τή φιλοτιμία ενός νέου πού πιστεύει στη ζωή.

Άνεπάγγελτος όμως και άμαθος σέ όποιαδήποτε τέχνη, τι μπορούσε νά κάνει;

Τό πιό εύκολο ήταν νά μπει πάλι σέ βαριά δουλειά, μά πού όσο βαριά κι αν ήταν, δέ θά'χε τή σκλαβιά τής σφουγγαράδικης μηχανής.

Ό ίδιος σημειώνει, ότι στά 1900 είναι ξυλουργός οικοδομών. Άργότερα ειδικεύεται στην κατασκευή κουφωμάτων, κι έπειτα γίνεται έπιπλοποιός.

Όταν τόν πρωτογνώρισα, συναντήθηκα μαζί του στό έπιπλοποιείο τής όδοϋ Προαστείων (σήμερα Μπενάκη), ήταν στά 1930, τότε πού μου έφτειαξε τό γραφείο, πού χρησιμοποιοϋ μέχρι σήμερα. Πάνω σ' αυτό άκουμπώ για νά γράψω και τή βιογραφία του.

Έκείνο πού κάνει έντύπωση μέσα στις βιογραφικές του σημειώσεις, είναι ότι άσχολείται μέ περισσότερες λεπτομέρειες για τις διάφορες εύκαιρίες πού του δίνονταν, για νά γνωρίσει θρησκευτικούς κύκλους και σωματεία και νά παρακολουθεϊ μορφωτικές διαλέξεις και θρησκευτικά κηρύγματα.

Γράφει σχετικά: «Όταν τό 1899 ήλθα στην Άθήνα, ή πρώτη φροντίς μου ήταν νά μάθω πού γίνονται κηρύγματα. Δέν υπήρξε ιεροκήρυξ τής έποχής εκείνης, τόν όποιον

δέν ἤκουσα καί δέν ἐγνώρισα. Κάθε Κυριακὴν θά ἤκουον τὸ ὀλιγότερον τρία κηρύγματα, καί ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος, τουλάχιστον δύο».

Ἡ ὁμολογία αὐτὴ φανερῶνει, ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ Γιάννη Δημόπουλου δέν ἦταν πιά ὁ βιοπορισμός. Ἦταν ἡ ἀναζήτηση πνευματικῆς τροφῆς καί στέγης.

Ζητοῦσε νά βρεῖ ἀπαντοχὴ σ' ἓνα περιβάλλον πού θά ἔλυε τίς ἀπορίες του καί θά χάριζε ψυχικὴ γαλήνη στὸν πολύπαθο ἐσωτερικό του κόσμο.

Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὅλες ἐκεῖνες οἱ προσπάθειες δέν τοῦ χάρισαν αὐτὸ πού στό βάθος ποθοῦσε.

Γιαυτό, γράφει: « Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κηρυγμάτων, ἡ ζωὴ μου ἦτο κάπως καθαρὴ, ἀλλὰ ὅταν ἤρχετο τὸ καλοκαίρι καί ἔπαυαν τὰ πολλὰ κηρύγματα ἤρχιζεν ἡ σὰρξ νά ἀντίστέκεται εἰς τὴν θέλησίν μου καί νά πίπτω εἰς ἀμαρτίας, καί πάλιν νά ζῶ μιὰ διηρημένη ζωὴ».

Ὁ Γιάννης Δημόπουλος ἂν ἦταν φοιτητής, ἀσφαλῶς, θά περνοῦσε τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν περίοδο τῆς ἀμφιβολίας καί τῆς ἀμφισβήτησης.

Τὸ κοφτερό του μυαλό, μέ κείνη τὴν ἀντάρτικη στάση μπροστὰ στὴν ἀδυσώπητη πραγματικότητα, θά τὸν ἔρριχνε πολὺ γρήγορα μέσα στό χάος τῆς «ἀρρεψίας» (12) τῶν Σκεπτικιστῶν, γιὰ νά τὸν βασανίσει κι αὐτὴ.

Μά εἶχε τὴν τύχη ν' ἀποφύγει τούτη τὴν περιπέτεια. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, τὸ πᾶν γι' αὐτὸν εἶναι νά οἰκειωθεῖ πράγματα πού μόνος του δέ μπορεῖ νά ἐρευνήσει στὶς πηγές τους, καί πιστεύει ὅτι μποροῦν νά τοῦ τὰ προσφέρουν τὰ κηρύγματα στὶς ἐκκλησίες καί στὰ θρησκευτικὰ σωματεῖα. Ἀκόμα, φοιτοῦσε συχνά στὸν Παρνασσό, γιὰ νά παρακολουθεῖ τίς διάφορες ἐπιστημονικές, λογοτεχνικές καί μορφωτικὲς διαλέξεις.

Ἐνῶ ὅμως παρακολουθεῖ μέ ζῆλο κάθε πνευματικὴ κίνηση, ὁμολογεῖ μέ μελαγχολία ὅτι ζοῦσε μιὰ ζωὴ διπρόσωπη, ζωὴ πού τὸν ἔκανε νά παλινδρομεῖ στὴν ἀμαρτία.

Ἡ ὁμολογία του αὐτὴ δείχνει ὀλοκάθαρα τὴν πάλη τῆς

παλιᾶς φύσης τοῦ ἀνθρώπου ἐνάντια στό ἀγαθό πνεῦμα, πού φανερώνει ὁ θεῖος νόμος.

Ἄκριβῶς, ὅπως μᾶς περιγράφει τά πράγματα ὁ ἀπόστολος Παῦλος στό ζ' κεφάλαιο τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς του.

Μά τότε ἀκόμα, ὁ Γ.Δ. δέν εἶχε ἀρχίσει νά διαβάζει συστηματικά τήν Κ. Διαθήκη, καί βρισκόταν μπλεγμένος στά γρανάζια τῆς «έθελοθησκίας», καί σκοτιζόταν ἀκόμα πιά πολύ μέσα του τό πρόβλημα τῆς σωτηρίας μέ τά διάφορα θρησκευτικά κηρύγματα, στά ὁποῖα ποτέ του δέν εἶχε ἀκούσει νά γίνεται λόγος γιά τή «δωρεάν σωτηρία» πού προσφέρει ὁ Χριστός σέ ὅποιον πιστέψει, ὅτι τό ἐξίλαστικό πάθος τοῦ σταυροῦ ἐγίνε ἀποκλειστικά γιά τόν καθένα.

Γιαυτό, συνέχιζε τόν ἀγώνα μέσα στό ἴδιο περιβάλλον, καί μέ τά ἴδια πάντα ἀποτελέσματα, μέχρι τό 1909 πού γνωρίστηκε μέ τό **Β. Χριστόφιλο** καί τό 1910 πού γνωρίστηκε μέ τόν **Κώστα Μεταλληνό** καί τό **Γιάννη Καψάλη**.

Η' 1901: Εὐαγγελικά - πέτρες - Θεοτόκος. Κτίσιμο σπιτιοῦ - Ἰωνᾶς Κίνγκ.

Ἀπό τό 1901 ὡς τό 1908 περνᾶ μιά ὀκταετία μέ πολλά γεγονότα, γιά τά ὁποῖα ὁ Γ.Δ. τίποτα δέν ἀναφέρει στήν αὐτοβιογραφία του.

Οἱ πολύ ἐπιγραμματικές σημειώσεις πού συνοδεύουν τίς χρονολογίες στό διαχρονικό πίνακα πού ἀναφέραμε, μᾶς προβληματίζουν περισσότερο.

«Εὐαγγελικά - πέτρες - Θεοτόκης...

Κτίσιμο σπιτιοῦ - Ἰωνᾶς Κίνγκ»

Τί νά συμπεράνει κανεῖς ἀπ' ὅλα αὐτά;

Τά «Εὐαγγελικά», ἀσφαλῶς, τά ἐζήσε σέ ὅλη τους τή δραματική φάση. Μά ὁ ἴδιος ἔμενε ἔξω ἀπό τήν κατηγορία τῶν φοιτητῶν, γιά νά ἔχει ἀμεση συμμετοχή σ' αὐτά. Θά ἦταν ὁμως ἐνήμερος στά πράγματα. Μά ποιανοῦ μέρος νά πῆρε; - Δέν ξέρομε. Ἦταν κάτι πού δέ μπορούσε νά

παρακολουθήσει από κοντά και υπεύθυνα.

Ούτε η δουλειά του του ἄφηνε τόν ἀπαιτούμενο χρόν, ούτε τὰ θεωρητικά του ἐφόδια τόσα, ὥστε νά τόν ἐνθαρρύνουν σέ μιά ἐνεργό δράση.

Δέν πρέπει ὅμως ν' ἀμφιβάλλουμε, ὅτι μέ τήν εἰλικρίνεια πού τόν χαρακτήριζε καί τή θετικότητα, θά ἤθελε νά διαβάζει σέ γλώσσα ἀπλή καί κατανοητή ὅ,τι τόν ἐνδιέφερε.

Ὡστόσο, τό παραπάνω σχόλιο πού συνοδεύει τή χρονολογία 1901 δείχνει ὅτι δέν ἔμεινε ἀδιάφορος μέσα σ' ἐκείνη τήν ἀναταραχή τῶν «Εὐαγγελικῶν», πού προξένησε τό φόνο ὀκτώ ἀνθρώπων, τόν τραυματισμό ἄλλων ἑβδομήντα, τήν παραίτηση τοῦ Μητροπολίτη Προκόπιου Οἰκονομίδη καί τήν παραίτηση τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς χώρας Γ. Θεοτόκη. (13)

Μέ τό σχόλιο «**Κτίσιμο σπιτιοῦ**» δέν ξέρομε τί ἀκριβῶς εἶχε στό νοῦ του. Ὅπωςδήποτε, δέν πρόκειται γιά δικό του σπίτι.

Πολύ πιθανό νά μπῆκε σάν βοηθός ξυλουργός στήν ἀνάληψη μιᾶς οἰκοδομικῆς ἐργολαβίας, πού τοῦ ἐξασφάλιζε δουλειά γιά ἀρκετόν καιρό. Ἦταν κι αὐτό κάτι. Τά προβλήματα πού τόν ἀπασχολοῦσαν ὀλόψυχα ἦσαν πνευματικά· νά ζητᾶ κάθε τόσο καί δουλειά, δέν ἦταν μόνο μιά ταλαιπωρία ἐνοχλητική ἀλλά καί τραυματική στή φιλοτιμία ἑνός δεκαοκτάχρονου νέου πού ἐπιδίωκε τή γνωριμία καί τή συναναστροφή πνευματικῶν καί σπουδαγμένων ἀνθρώπων.

Ἀλήθεια, ποιά ἦσαν τὰ δικά του προσόντα, ὥστε νά πιάσει φίλιες μέ ἀνθρώπους πού ἦσαν σπουδαγμένοι καί πῆραν στά χέρια τους ἡγετικές πρωτοβουλίες;

Ἀσφαλῶς, ἦταν τό ζωηρό του πνεῦμα καί ἡ μεγάλη καί ἀληθινή ἀγάπη του στήν ἐξακρίβωση τῆς θρησκευτικῆς ἀλήθειας. Τό κριτικό πνεῦμα τοῦ Γιάννη Δημόπουλου ἔκανε τόσην ἐντύπωση στό Γιάννη Καψάλη, πολιτικό μηχανικό τοῦ Μετσόβιου Πολυτεχνείου, ὥστε νά πεῖ κάποτε: «Ἄν ὁ Γ.Δ. ἦταν σπουδαγμένος σέ μιά ὅποιαδήποτε

έπιστήμη, σέ θέματα τῆς ειδικότητάς του θά τοὺς τσου-
βάλιαζε τοὺς καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου...»

Τό γεγονός καί μόνο ὅτι ἡ γνωριμία του, ἡ φιλία καί
συνεργασία μέ ἐπιστήμονες κράτησε μέχρι τά τέλη τῆς
ζωῆς του, ἀποδείχνει τό γνήσιο ἐνδιαφέρον του γιά τά
πνευματικά θέματα καί τή σταθερή ἀφοσίωσή του σ' αὐτά,
πού ὀλόκληρη ἡ ζωή μας δέ φτάνει νά ποῦμε ὅτι τά
χορτάσαμε.

« Ἰωνᾶς Κίνγκ»

Καί τό ὄνομα αὐτό, γραμμένο διπλα στή χρονολογία 1901,
μας γεννᾷ ἀπορίες. Ὁ Ἰωνᾶς Κίνγκ ἔχει πεθάνει στήν
Ἀθήνα στά 1869. Ποιό νόημα ἔχει νά τόν ἀναφέρει ὁ Γ.Δ.
στά 1901;

Μήπως τότε πρωτόμαθε κάτι γι' αὐτόν; Ἡ μήπως τότε
ἔπασσε σ' αὐτόν χέρια του καμιά ἀπό τίς ἐλληνικές ἐκδόσεις τῶν
ἔργων του (14) καί διάβαζε συνέχεια γιά τόν Κίνγκ, ἀφοῦ
ἡ ὅλη ὕλη ξεπερνοῦσε τίς 1000 σελίδες. – Καθόλου
ἀπίθανο.

1902 Ἀπαλλαγὴ Στρατιωτικοῦ, 21 ἐτῶν.

Θ',

1903 Θάνατος Πατρός μου

Ὁ Γιάννης Δημόπουλος στά 21 του χρόνια θά ἔπρεπε νά
καταταγεῖ στό στρατό. Γράφει ὅμως ὅτι πῆρε ἀπαλλαγή.
Λόγοι τῆς ἀπαλλαγῆς ὅπως μαθαίνουμε ἦσαν οικογενεια-
κοί. Ἦταν προστάτης κ.τ.λ.

Τὴν ἐπόμενη χρονιά, 1903, σημειώνει ὅτι πέθανε ὁ πατέ-
ρας του. Ὁ θάνατος εἶναι πάντα ἕνας μέγας σταθμός,
ὄχι μόνο γιά κείνον πού φεύγει ἀπ' αὐτόν τόν κόσμον, ἀλλά
καί γιά ὅσους ἀφήνει πίσω του αὐτός πού ἔφυγε.

Ὁ Γιάννης Δημόπουλος ἀπαλλάχτηκε ἀπό τή στρατιωτική
θητεία, ὄχι ὅμως καί ἀπό τίς πρόσθετες φροντίδες καί τά
βάρη πού ἄφησε ὁ πατέρας του.

Ἡ σημείωση «Θάνατος Πατρός μου» διπλα στή χρονολο-
γία 1903, χωρίς τίποτ' ἄλλο, φανερώνει ὅπωςοῦντε

λακωνικά τή βαρύτητα τοῦ γεγονότος.

Στίς ἀντίστοιχες βιογραφικές του σημειώσεις ἡ περίοδος 1900 – 1907 μένει σχεδόν ἀκάλυπτη. Τά ὅσα γνωρίζομε, σημειώνονται δίπλα στίς χρονολογίες 1900 – 1907, ἀπό τόν Πίνακα χρονολογιῶν, πού εἶναι πολύ πιό σύντομα ἀπό ἐπιγραμματικά.

Γ', 1904: Μακράκης

Στά εἰκοσιτρία του χρόνια, ὁ Γ.Δ. γνώρισε τόν Ἀπόστολο Μακράκη (1835 – 1905).

Ὁ Ἀ. Μακράκης ἦταν ἄνθρωπος μέ πλατιά μόρφωση καί δυναμική προσωπικότητα. Ἴσως νά ἦταν ὁ μοναδικός καί πρῶτος πού κήρυξε σέ μεγάλη συναξή στήν πλατεία τῆς Ὁμόνοιας, στήν Ἀθήνα, πάνω σέ θρησκευτικά θέματα. Ἦταν, λοιπόν, δυνατό ὁ Γ.Δ. πνεῦμα ἀνήσυχο πού διψοῦσε γιά τήν ἀλήθεια, νά μή γνωρίσει τόν Ἀπόστολο Μακράκη; Μόνο πού δέν ξέρομε μέχρι σέ ποιό σημείο ἔφτασε ἡ γνωριμία του ἐκεῖνη. Ὁ Μακράκης εἶχε ἔρθει σέ σύγκρουση μέ τήν ἐπίσημη ἐκκλησία, γιατί τόλμησε νά ἐλέγξει δημόσια τόν κλῆρο κατηγορώντας τον γιά σιμωνία. Εἶχε ἰδρύσει δική του «Σχολή Λόγου» καί ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἀφοῦ τόν κατηγόρησε γιά καινοτομίες, τόν καταδίκασε καί ἐκλείσε τή Σχολή του.

Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ Μακράκης κατόρθωσε τότε νά τάρξει τή νεκρή στασιμότητα τοῦ θρησκευτικοῦ κατεστημένου κι ἄς ἦταν πολύ συντηρητικός καί φανατικά προσηλωμένος σέ ἀσκητικές ἀντιλήψεις. Ὡστόσο, προβλημάτισε πολλούς θρησκευόμενους καί εὐσεβεῖς ἀνθρώπους. Ὁ ἴδιος, ἴσως, γιά πρώτη φορά στήν ἐποχή του κίνησε τό ἐνδιαφέρον γιά τή μελέτη τῆς Βίβλου.

Μετάφρασε καί ἐρμήνευσε βιβλία καί ἀπό τήν Π. Διαθήκη καί τήν Καινή. (15) Ἡ δράση του ὅμως, ἀπό τήν πολεμική πού δέχτηκε, ἔσβησε σά μετέωρο, παρά τοῦς ἡρωικούς του ἀγῶνες, τό συγκραφικό του τάλαντο καί τή ρητορική του εὐφράδεια.

Ὁμως, ἡ ἀποστροφή του στό σύγχρονο πολιτισμό καί ὁ

καλογηρικός του φανατισμός, μαζί με τούς επικίνδυνους όραματισμούς του πού τόν παρέσυραν σέ ακρότητες, στάθηκαν τά σύνδρομα τῆς ἀποτυχίας του.

“Ὅλ’ αὐτά ἀπογοήτεψαν τό Γ. Δημόπουλο, ὅπως τό γνωρίζομε ἀπό προσωπικές του ὁμολογίες, καί τόν ἀνάγκασαν ν’ ἀπομακρυνθεῖ. Ἐπειτα, ὁ Μακράκης δέν ἐζῆσε καί πολύ ἀπ’ τόν καιρό πού τόν γνώρισε ὁ Γ.Δ., καί γι αὐτό δέν ξανάκανε λόγο γ’ αὐτόν στή βιογραφία του.

Εἶναι ὁμως βέβαιο, ὅτι δύο πράγματα βασικά ἔμαθε ἀπό τήν κίνηση τοῦ Μακράκη: Πρῶτα, τήν ἀμφισβήτηση τῆς ὀρθότητος τοῦ θρησκευτικοῦ κατεστημένου, καί δεύτερο, τή χρήση τῆς Βίβλου, πού, ὅπωςδήποτε, κι ἂν ἀκόμα ὁ Γ.Δ. δέν εἶχε ἀρχίσει νά κάνει μέχρι τότε, ὅμως τό εἶχε προσέξει σάν κίνητρο ἀντιδικίας Μακράκη - κλήρου, καί θά ἤθελε νά τό δοκιμάσει...

Ὁ Γ.Δ. συνεχίζει τήν πνευματική του πορεία παίρνοντας μέρος σέ διάφορες θρησκευτικές συνάξεις καί ὁμιλίες· φροντίζει νά κάνει καλό στούς γύρω του, ὅσο μπορούσε καί ὅπως τό ἀντιλαμβάνόταν.

**ΙΑ’, 1905: Ἰδρυσις Συλλόγου « Ἅγιος Διονύσιος »
δι’ Αἴγιαν.**

1906: Νοεμβριανά.

Γιά νά κάνει τήν παραπάνω σημείωση, φαίνεται ὅτι ἀνάμεσα στούς ἰδρυτές τοῦ Συλλόγου ἦταν καί ὁ ἴδιος.

“Ὅσο γιά τή λέξη «Νοεμβριανά» δέν ξέρομε τί ἀκριβῶς ἤθελε νά καλύψει.

Γιά πρώτη φορά, «Νοεμβριανά» ὀνομάστηκαν τά λεγόμενα καί «Εὐαγγελικά», πού ἐγίναν τό Νοέμβρη, στίς 8, τοῦ 1901 ἐξαιτίας τῆς μετάφρασης τοῦ Εὐαγγελίου.

Μά γι’ αὐτά ὁ Γ.Δ. ἔχει μιλήσει στή χρονολογία 1901 μέ τήν ἐνδειξη «Εὐαγγελικά» καί γιά τά ὅποια ἔχουμε μιλήσει. Στήν ἱστορία γιά δεύτερη φορά, «Νοεμβριανά» πάλι ὀνομάστηκαν τά αἱματηρά γεγονότα μέ τούς «ἐπιστρατοῦς». Καί τότε, στίς 13 τοῦ Νοέμβρη στά 1916 ἐγίναν αἱματηρά ἐπεισόδια γιά λόγους πολιτικούς· Ἕλληνες ἐπίστρατοι

χτυπήθηκαν μέ άνδρες του άγήματος του Γαλλικού στόλου πού ήταν άγκυροβολημένος στο Κεραταίνι. (16)
· Η σύγκρουση έγινε άρχικά στο Θησεΐο κι έπειτα στο λόφο του Φιλοπάππου.

· Ο Γ. Δημόπουλος δέν κάνει λάθος, όταν στα 1906 σημειώνει την ένδειξη «Νοεμβριανά».

Στά 1916 πού έγιναν τά Νοεμβριανά, εκείνος δέ σημειώνει τίποτα σχετικό μ' αυτά. Δέν ξέρομε όμως πότε έγραψε ολοκληρωμένο τό χρονολογικό πίνακα των «Συμβάντων» πού μάς άφησε.

· Αν τόν έγραψε ύστερα από τό 1916, πού τά «Νοεμβριανά» ήσαν πιά μιά καθιερωμένη όνομασία για θλιβερά γεγονότα, θά πρέπει, ίσως, νά χρησιμοποιει τούτη την έπωνυμία για νά δηλώσει ανάλογα δυσάρεστα γεγονότα σχετικά μέ τούς θρησκευτικούς κύκλους πού συναναστρεφόταν.

· Αν πάλι, μέ την ίδια έπωνυμία, δανεισμένη από τά «Ευαγγελικά» θέλει νά κρυπτογραφήσει κάτι ανάλογο, καθόλου παράξενο νά είχε στο νοϋ του τόν άποχωρισμό του από την κίνηση του Μακράκη.

Μή ξεχνάμε, ότι ο Μακράκης πέθανε στα 1905, δηλ. ένα χρόνο πριν, και λίγο πριν από τό θάνατό του άρκετοί από τούς όπαδούς του είχαν σκανδαλιστεί και άποχωρήσει, γιατί δέ βγήκαν άληθινές κάποιες προβλέψεις του σχετικά μέ τή Δευτέρα Παρουσία. Καί ο Γ.Δ. ήταν ένας από τούτους τούς δυσареστημένους.

· Όπωςδ ήποτε, ή σημείωση «Νοεμβριανά» παραμένει αιγιματική σάν σχόλιο στή χρονολογία 1906.

ΙΒ', 1907: Ανάπλασις (1) μέλος

1908: Τρεις Ίεράρχαι (2)

Στά 1907, ο Γ.Δ. γνωρίστηκε μέ ανθρώπους πού σύχναζαν στον κύκλο της «Ανάπλασης». Η ένδειξη «(1) Μέλος» πρέπει νά σημαίνει ότι για πρώτη φορά γινόταν μέλος σ' ένα έπίσημο σωματείο.

Ίσως νά ήταν ἡ πολύ εὐχαριστημένος μ' αὐτό ἡ καθόλου, καί ἀποφασίζει τήν ἐπόμενη χρονιά (1908) νά γίνει μέλος καί στό σωματεῖο «Τρεῖς Ἱεράρχαι».

Ἀπό τόν ἀριθμό (2) πρέπει νά συμπεράνουμε: «Μέλος καί σέ δεύτερο χριστιανικό σωματεῖο».

Ἀλλά μέ τούς «Τρεῖς Ἱεράρχες» δέν ἔμεινε πολύν καιρό. Ξέρομε ἀπό προσωπικές του ἀφηγήσεις, ὅτι ξαφνικά σηκώθηκε κι ἔφυγε ἀπό μιὰ συγκέντρωση τακτικῆς συνέλευσης, πού ἐγίνε γιά τήν ἐκλογή νέου προεδρείου.

Ἀπαρτία δέν υπῆρχε στή συνέλευση κι ἔπρεπε νά γραφοῦν τά πρακτικά καί ἡ συνέλευση ν' ἀναβληθεῖ σύμφωνα μέ τό καταστατικό. Ἀλλά τό ἀπερχόμενο συμβούλιο δέν ἔπαιρνε ἀπόφαση. Ὁ Γ.Δ. σηκώθηκε καί πῆγε στόν πρόεδρο καί τόν ρώτησε γιατί ἡ τόση καθυστέρηση. Ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τοῦ εἶπε ὅτι δέν υπῆρχε ἀπαρτία. Καί ὁ Γ.Δ. τοῦ λέγει: «Τότε νά διαλυθοῦμε...». Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ: «Ναί, ἀλλά...» καί σηκώνεται κι ἀπευθύνεται στά μέλη: «Ἐχομε ἀπαρτία;» Τά μέλη πού ἦσαν τά πιά πολλά γυναῖκες, φώναξαν: «ἔχομε, ἔχομε...»

Ὁ Γ.Δ. πίστεψε τότε ὅτι γίνεται κάποια συμπαιγνία, καί γι' αὐτό ἀποχώρησε ἀπό τό Σύλλογο γιά πάντα. Περιορίστηκε μόνο στήν «Ἀνάπλαση», ὅπου τήν ἐπομένη χρονιά γνωρίστηκε μέ τό **Βασίλειο Χριστόφιλο**.

ΙΓ', 1909: Γνωριμία Χριστόφιλου

Ἡ χρονολογία 1909 πρέπει νά εἶναι σημαδιακή γιά τό Γ. Δημόπουλο. Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού χρησιμοποιεῖ τόν ὄρο «γνωριμία», καί ὅπως μᾶς εἶναι γνωστό ἀπό τίς προσωπικές του ἀφηγήσεις, ἡ γνωριμία του μέ τό **Β. Χριστόφιλο** στάθηκε εὐεργετική σέ βάθος.

Ὁ Βασίλης Χριστόφίλος σάν χαρακτήρας εἶχε κάτι κοινό μέ τό Γ. Δημόπουλο. Ἦταν κι αὐτός τίμιος καί εὐθύς ἄνθρωπος. Δέν ἤξερε νά ἐλύσσει, νά συνθηκολογεῖ πισωστρατίζοντας καί νά ὑποκρίνεται.

Γι' αὐτό φαίνεται ὅτι ταίριαξαν καί ἀναπτύχθηκε ἀνάμεσά τους ἀληθινή ἐγκαρδιότητα καί χριστιανική ἀγάπη.

Φωτογραφία, πρὶν ἀπὸ τὸ 1913.

Οἱ δύο πού κάθονται εἶναι φιλόλογοι: Ἀριστερά, μέ τή Βίβλο στό χέρι, ὁ Β. Χριστόφιλος, δεξιά ὁ Θ. Κοτρώνης. Ὁρθιοί, ἀριστερά ὁ Κ. Μεταλληνός, δεξιά ὁ Γ. Καψάλης.

Ἄκόμα, ὁ Χριστόφιλος ἦταν μορφωμένος, κι αὐτό ἦταν εὐτύχημα γιὰ τὸ Δημόπουλο πού κοντά του θὰ μάθαινε πολλά πράγματα καὶ σωστά ἀπ' τὴν πηγή τους.

Σπουδαζε τότε φιλολογία στὴν Ἀθήνα. Ὁ Γ.Δ. κράτησε ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τὸ σεβασμὸ στὸ πρόσωπό του καὶ συνήθιζε νὰ τὸν ἀποκαλεῖ: «ὁ Δάσκαλος».

Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀποδιδόταν στὸ Β.Χ. γενικά ἀπ' ὅλους. Δὲν ξέρομε ποιὸς τὸν πρωτοχρησιμοποίησε. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἦταν γενικὴ ὁμολογία ὄλων ὅσοι τὸν παρακολουθοῦσαν στὶς ὁμιλίες του ἢ στὶς στενότερες συνάξεις, ὅταν τοὺς ἐρμήνευε κείμενα ἀπὸ τὴν Κ. Διαθήκη.

Μολαταῦτα, τίποτα δὲν μπορούσε νὰ ἐμποδίσει τὸ Γ.Δ. ν' ἀναπτύξει σχέσεις μαζί του καὶ νὰ μάθει πολλά πράγματα ἀπὸ τίς πηγές, πού ὁ ἴδιος δέ μπορούσε νὰ ἐρευνήσει.

Ὡστόσο, ὁ Β. Χριστόφιλος στάθηκε γιὰ τὸ Γ.Δ. ὁ κύριος ὑποκινητῆς, γιὰ νὰ πάρει στὰ χέρια του τὴν Καινὴ Διαθήκη σάν ἓνα βιβλίο μοναδικὸ καὶ ξεχωριστὸ ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα. Στὸ σημεῖο αὐτό, μπορεῖ νὰ θαυμάσει κανεὶς τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνθρώπου γενικά, ὅταν ζητᾷ τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν τὸ βάζει κάτω μέχρι πού νὰ τὴν βρεῖ, ἀρκεῖ νὰ σκεφθοῦμε τὸ Γ.Δ. δωδεκάχρονο παιδί νὰ διαβάζει βίους ἀγίων, καὶ τώρα πού ἔφτασε στὰ εικοσιοχτῶ του χρόνια νὰ παρακολουθεῖ ἐρμηνεῖα τοῦ ἀρχαίου κειμένου τῆς Κ. Διαθήκης μαθητεύοντας στὰ πόδια ἐνὸς σοφοῦ δασκάλου.

Πέρασε μίαν ὀλόκληρη «Ὀδύσεια», μέχρι νὰ φτάσει σ' ἓνα τέτοιο ξέφωτο.

Καὶ ὅμως, ἀκόμα δέ σημειώνει στὴ βιογραφία του, ὅτι γνώρισε τὴν ἀλήθεια...

Αὐτὰ πού, γράφει εἶναι: «Τὸ 1908 προσεκλήθην εἰς τὸν τότε Ὀρθόδοξον Χριστιανικὸν Σύλλογον ἢ «Ἀνάπλασις», ὁ ὁποῖος ἐξέδιδε καὶ περιοδικὸν «Ἀνάπλασις» καὶ εἶχε αἶθουσαν κηρυγμάτων. Μέσα εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ κύκλου τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐγνώρισα τὸν **Βασίλη Χριστόφιλον**, φοιτητὴ Φιλολογίας, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε εἰς τὴν «Ἀνάπλασιν». Ἐπειτα, τὸν **Κώστα Μεταλληνό**, φοιτητὴ

Μαθηματικῶν, τόν **Ἰωάννη Καψάλη**, φοιτητή Πολυτεχνείου καί μερικούς ἄλλους.

«Τό 1911, ὁ Χριστόφιλος ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε εἰς τήν «Ἀνάπλασιν», ἦλθεν εἰς ρῆξιν λόγῳ τῶν Εὐαγγελικῶν του ἀρχῶν τās ὁποίας εἶχεν, καί ἀπεχώρησε τῆς «Ἀναπλάσεως».

«Οἱ ὀλίγοι τότε πού τόν ἀκολουθοῦσαμε συναθροιζόμεθα εἰς ἓν δωμάτιον πού συγκατοικοῦσε μέ τόν Κώστα Μεταλληνό, καί ἐκεῖ μάς μιλοῦσε».

Γράφοντας τά παραπάνω ὁ Γ.Δ. βρίσκεται στά πρόθυρα τοῦ 1912. Μά μέχρι τότε ἔχουν περάσει τρία σχεδόν χρόνια ἀπό τό 1909, πού γνωρίστηκε μέ τό **Χριστόφιλο**. Στό χρονολογικό του διάγραμμα σημειώνει:

ΙΔ' 1910: «Γνωριμία Κ. Μεταλληνοῦ καί Ἰ. Καψάλη»

Δηλ. Γνωρίζεται μέ τούς δύο αὐτούς φίλους ὕστερα ἀπό ἓνα χρόνο. Καί ἡ γνωριμία του στενή καί ἀδελφική προάγεται μέ τόν καιρό σέ δημιουργική συνεργασία, καί θά βαστάξει μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του.

Πρῖν ὅμως μάς ἀπασχολήσει βαθύτερα ἡ γνωριμία του μέ τό **Χριστόφιλο, Μεταλληνό, Καψάλη**, εἶναι ἀνάγκη νά κάνουμε μιά ἀνάπαυλα καί νά σταθοῦμε μπροστά στίς λιτές γραμμές πού σημειώνει: «Ὁ Χριστόφιλος (...) ἦλθε εἰς ρῆξιν λόγῳ τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρχῶν τās ὁποίας εἶχεν, καί ἀπεχώρησε τῆς «Ἀναπλάσεως».

Ὁ **Β. Χριστόφιλος** δέν ἦταν «ἐξ ὀρισμοῦ» Εὐαγγελικῶν ἀρχῶν. Δέ γνώριζε καν τούς Ἕλληνας Εὐαγγελικούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μά οὔτε καί ὁ **Μεταλληνός, ὁ Καψάλης** καί φυσικά, οὔτε καί ὁ ἴδιος ὁ **Γ. Δημόπουλος**. Εἶναι ὅμως γνωστό, ὅτι ὁ Β. Χριστόφιλος διάβαζε τήν ἐρμηνεία τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς πού ἔκανε ὁ Φρειδερίκος GODET. Ἀργότερα, 1916 ὡς τὰ 1919, ἔκανε καί τή μετάφραση τούτου τοῦ πολῦτιμου ἔργου, πού ὅμως δέν πρόλαβε νά τήν ἐκδώσει.

Τά χειρόγραφα του βρίσκονται σήμερα στά χέρια μου καί δημοσιεύονται μεταγλωττισμένα στό περιοδικό «Σάλπι-

σμα» από τό τεύχος 9-10 (Σεπτέμβριος - Οκτώβριος) τοῦ 1979.

Ἡ βαθυστόχαστη αὐτή ἐργασία εἶχε συναρπάσει τό Χριστόφιλο καί θέλησε τότε νά μεταδώσει τίς ἀλήθειες πού γιά πρώτη φορά γνώριζε σχετικά μέ τό πῶς σώζεται ὁ ἄνθρωπος, καί ἰδιαίτερα, πῶς πραγματεύεται τό θέμα ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν ἐπιστολή αὐτή, καί ἄρχισε νά κάνει ξεχωριστά μαθήματα πάνω στήν πρός Ρωμαίους ἐπιστολή, φυσικά, μέ βάση τήν ἐργασία τοῦ F. Godet μπροστά σέ ἀκροατήριο, στήν πλειονότητα ἀπό φοιτητές.

Ἡ ἐρμηνευτική αὐτή μελέτη γινόταν στήν αἴθουσα διαλέξεων τοῦ ἐκπαιδευτηρίου «Σωτήρος Λύκειον» πού βρισκόταν στήν Πλάκα, ὁδός Ἀδριανοῦ 120, καί ἦταν ἰδιοκτησία τοῦ Κ. Διαλησμοῦ. (17)

Ὁ Χριστόφιλος ἀπό φοιτητής ὑπηρετοῦσε στό σχολεῖο αὐτό καί εἶχε τή μεγάλη ἐκτίμηση τοῦ Κ. Διαλησμοῦ.

Ὁ Κ. Διαλησμοῦ εἶχε τό τάλαντο νά ἐκφράζεται συχνά μέ στίχους. Καί ὅταν ἀναφερόταν στό Β. Χριστόφιλο ἔλεγε:

«Λαμπρός, Χρυσός ὡς ἥλιος
Χριστόφιλος Βασίλειος» (18)

Ζοῦν ἀκόμα ἀκροατές (19), πού θυμοῦνται, ὅτι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Β. Χριστόφилου σταμάτησε στό χωρίο Ρωμαίους β' 6: «Ὁς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατά τά ἔργα αὐτοῦ» Στή συζήτηση γεννήθηκε τό ἐρώτημα ἂν ὁ Θεός παίρνει ὑπόψη τά μνημόσυνα γιά τή δικαίωση τοῦ ἀνθρώπου. Καί τό ρῶτημα τάραξε τά πνεύματα ἐκείνων πού ἔλεγχαν τήν κίνηση μέσα ἀπό τό γραφεῖο πού ἦταν παράπλευρα καί παρακολουθοῦσαν τά ὅσα λέγονταν (20)

Ἀξίζει ὅμως ἐδῶ, πρὶν ἀναφέρουμε τό τί ἀκολούθησε, νά παραθέσουμε μερικούς στίχους ἀπό τήν εἰσαγωγή τῆς πρός Ρωμαίους πού κάνει ὁ F. Godet στήν ἐρμηνεία του, πού ὅπωςδήποτε, ἔδιναν ξεχωριστή διάθεση στό Χριστόφιλο, γιά νά κάνει τήν ἐρμηνευτική του μελέτη μέ παρρησία:

«Ὁ ἄγγλος ποιητής Goleridge χαρακτηρίζει τήν πρός

Ρωμαίους ἐπιστολή σάν τό βαθύτερο σύγγραμμα πού ὑπάρχει.

» Ὁ Χρυσόστομος τή διάβαζε δυό φορές τή βδομάδα. Ὁ Λούθηρος, στόν περίφημο πρόλογό του λέγει: « Ἡ ἐπιστολή αὐτή εἶναι τό πρῶτο βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης, πού εἶναι τό πιά καθαρό εὐαγγέλιο. Πρέπει ὄχι μόνο νά διαβάζεται ἀπό κάθε χριστιανό μιά-μιά λέξη, ἀλλά νά γίνεται τό ἀντικείμενο τῆς καθημερινῆς του σκέψης, ὁ «ἐπιούσιος ἄρτος» τῆς ψυχῆς του (...)

» Ὁ Μελάγχθων γιά νά γίνει τελειωτικά κάτοχός της τήν ἀντέγραψε δυό φορές μέ τά ἴδια του τά χέρια. Τήν ἐπιστολή αὐτή ἐρμήνευε πολύ συχνά, ὅταν δίδασκε.

» Ἡ μεταρρύθμιση, βέβαια, ἦταν ἔργο τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς καθώς καί τῆς πρὸς Γαλάτας. Καί εἶναι πιθανό, ὅτι κάθε μεγάλη πνευματική ἀναμόρφωση μέσα στήν ἐκκλησία θά ξεκινᾷ πάντα καί θά ἔχει σάν αἰτία τή βαθύτερη κατανόηση αὐτῆς τῆς συγγραφῆς.

» Ἡ παρατήρηση αὐτή, χωρίς ἀμφιβολία βρίσκει τήν ἐφαρμογή της στίς διάφορες θρησκευτικές ἀναζωπυρώσεις πού παρουσιάστηκαν διαδοχικά στόν περασμένο αἰῶνα μας.

» Ἡ ἐρμηνεία τέτοιου βιβλίου εἶναι δυνατό νά προκαλέσει ἀπεριόριστη πρόοδο. Ὅποιος σπουδάζει τήν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή, μπροστά σέ κάθε λέξη της βρίσκεται ἀντικρῦζοντας τό ἀδιερεύνητο. Νιώθει ἀνάλογη ἐντύπωση μ' ἐκείνην πού δοκιμάζει αὐτός πού θεωρεῖ κλασικό ἔργο τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Μεσαίωνα. Δέν ξέρεי τί νά θαυμάσει πιά πολύ, τό μεγαλεῖο τοῦ συνόλου ἔργου ἢ τήν τελειότητα τῆς λεπτομέρειας.

» Κάθε ματιά ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τήν ἀποκάλυψη καί μιάς καινούργιας τελειότητας» (21).

Μπορεῖ νά φαντασθεῖ κανεῖς μέ τί αἰσθήματα καί τί προοπτικές ἄρχισε τήν ἐρμηνευτική του μελέτη ὁ Χριστόφιλος μπροστά σ' ἓνα ἀκροατήριο πού ἀποτελεῖτο στήν πλειονότητα ἀπό φοιτητές.

Φιλόλογος ὁ ἴδιος, πού μόλις εἶχε πάρει τό δίπλωμά του.

γεμάτος από όνειρα, και εύσέβεια ξεκινούσε για την καριέρα του.

Μά δέ χάρηκε τούτη την προσπάθειά του. Έκείνοι πού έλεγχαν τό κάθε τι μέ έπικεφαλής τό Μιχαήλ Γαλανό (22), άπαγόρευαν στό έξής νά συνεχισθεί ή έρμηνευτική έκείνη συμμελέτη, και ό Χριστόφιλος παραιτήθηκε. Γιαυτό και δέχθηκε διορισμό στό Δημόσιο σάν καθηγητές και πήγε στη Ζαγορά.

Βέβαια, ό διορισμός του δέν έγινε από τή μιά μέρα στην άλλη. Ό Γ. Δημόπουλος, καθώς γράφει, θυμόταν ότι ό Χριστόφιλος συνέχισε τή συμμελέτη, τουλάχιστον για λίγο ακόμα, μέ όσους ήθελαν νά την παρακολουθήσουν, στό δωμάτιο πού έμενε και πού φιλοξενούσε τότε και τόν Κώστα Μεταλληνό.

Ό Γ. Ζερβόπουλος, σχετικά μέ τό θέμα τούτο γράφει ότι τό έρώτημα για τή σκοπιμότητα πού έχουν τά μνημόσυνα τό έθεσε ό ίδιος ό Χριστόφιλος και: «Άμέσως ό ίδιος άπάντησε στό έρώτημά του: «Στό Εύαγγέλιο βλέπω ότι τά μνημόσυνα δέν έχουν καμιά θέση, ούτε μπορούν ν' αλλάξουν την κατάσταση του άνθρώπου μετά θάνατον.

» Καθώς ήταν έπόμενο, ή άπάντηση αυτή άκούστηκε στό συμβούλιο του Συλλόγου (δηλ. τής Ανάπλασης) και ό όμιλητής κλήθηκε νά δώσει έξηγήσεις.

» Ικανοποιημένος ό Χριστόφιλος για την καλή εύκαιρία επανέλαβε και στους συμβούλους τις πεποιθήσεις του για τά μνημόσυνα (...)

» Ύστερα από την άπολογία, ή άπόφαση του Συμβουλίου ήταν σύντομη και όμόφωνη: Ό κατηγορούμενος δέν έπρεπε νά κηρύττει πλέον στην αίθουσα του Συλλόγου.

» Έτσι, ό Χριστόφιλος έφυγε μαζί μέ τόν στενό του κύκλο από την Ανάπλαση (...) (23).

Αυτά γράφει ό Γ. Ζερβόπουλος πού είχε άσφαλείς πληροφορίες από τό θείο του Κ. Μεταλληνό, στό σπίτι του όποιου έμενε για πολλά χρόνια.

Αυτοί πού άκολουθήσαν τό Β. Χριστόφιλο ήσαν σχετικά λίγοι. Από τούς πρώτους ήταν ό Γ. Δημόπουλος, πού και

πρώτος από την παρέα τόν είχε γνωρίσει.

Τά πράγματα όμως, φαίνεται, δέν ἐξελίχτηκαν καί πολύ ὀμαλά.

Ο Χριστόφιλος διορίστηκε στά 1913, καί βρισκόμαστε ἀκόμα στά 1911. Ἄρα, ἡ συμμελέτη στό σπίτι του θά συνεχίστηκε γιά ἄρκετόν καιρό. Δέν ξέρομε ὅμως πόσο ἀκριβῶς, γιατί στό μεταξύ, μέ τήν παραίτησή του ὁ Χριστόφιλος ἀπό τό σχολεῖο τοῦ Διαλησημά ἔφυγε κι ἀπό τό δωμάτιο πού εἶχε νοικιασμένο στόν περίβολο, γύρω στό χῶρο πού στεγαζόταν καί ὁ Σύλλογος «Ἀνάπλασις».

Καί ξέρομε ἀπό τίς ἀφηγήσεις τοῦ Γ. Δημόπουλου, ὅτι στό καινούργιο σπίτι πού ἐγκαταστάθηκε ὁ Χριστόφιλος, παράγοντες ἀπό τήν «Ἀνάπλαση» φρόντισαν νά εἰδοποιήσουν τή νοικοκυρά νά τόν διώξει μέ τό αἰτιολογικό ὅτι ἦταν «αἰρετικός».

Θυμᾶμαι, προσωπικά, ὅτι ὁ Γ.Δ. ἔλεγε πῶς ἡ κατηγορία αὐτή (τοῦ «αἰρετικοῦ») συνόδευε μέ ξεχωριστό φάκελο τό Χριστόφιλο σέ κάθε καινούργια μετάθεσή του.

Ὅταν τελικά ὁ Χριστόφιλος ἔφυγε ἀπό τήν Ἀθήνα, τόν ἀναπλήρωσε ὁ Κώστας Μεταλληνός καί στήν αἴθουσα ὀμιλιῶν τῆς Ἀνάπλασης καί στό μικρό κύκλο πού γίνονταν ἡ συμμελέτη ἀπό τήν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή.

Στό χειρόγραφο τοῦ Ἱστορικοῦ τῆς Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, πού σύνταξε ὁ ἴδιος ὁ Κ. Μεταλληνός, διαβάζομε: «εἶχομεν γνωρισθῆ εἰς τόν ἐν Ἀθήναις Σύλλογον «Ἡ Ἀνάπλασις» κατά τό 1911 (Ἀδριανοῦ 120) ὁ Β. Χριστόφιλος, Ἰ. Δημόπουλος, Μ. Σώρος, Ἰ. Καψάλης, Κ. Μεταλληνός καί τινες ἄλλοι.

Ὁ καθένας μας μέ ἰδιαιτέραν προηγουμένην ἱστορίαν θρησκευτικῆς ζωῆς, εἶχε πάρει στό χέρι του τό Εὐαγγέλιον.

» Εἰς τόν Σύλλογον «Ἀνάπλασις» (Ἀδριανοῦ 120) παρηκολουθοῦμεν κηρύγματα, κατά Κυριακὴν ἑσπέραν. Οἱ κυριώτεροι ὀμιληταὶ ἦσαν οἱ: Κ. Διαλησημάς, Μ. Γαλανός καί Ν. Ἀμβράζης· ἐνίοτε καί διάφοροι κληρικοί. Ἐπίσης εἰς τήν αἴθουσαν τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐκάστην Πέμπτην

έσπεραν είχαν αρχίσει συμμελέτη επί του Εύαγγελίου, εις κύκλον ως επί τό πλείστον φοιτητῶν ὑπό τήν ὄδηγιαν τοῦ φοιτητοῦ τῆς φιλολογίας Βασ. Χριστοφίλου.

» Εἰς τόν στενωτέρον ἐκείνον κύκλον ἡ γνωριμία μας καί ἀτομική μας σύνδεσις ἐγένοντο βαθύτεραι.

» Ἡ παρακολούθησις τῶν κηρυγμάτων ἐγένετο τακτικώτατα καί καθ' ἐκάστην ἐγένετο μελέτη ἐνός κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου.

» Τό κήρυγμα τοῦ στενωτέρου κύκλου τῆς Πέμπτης εἶχε μεταφερθῆ κατά τό 1912 εἰς τό δωμάτιον τῆς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Συλλόγου « Ἀναπλάσεως » οἰκίας, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία τῶν Β. Χριστοφίλου καί Κ. Μεταλληνοῦ.

» Ὁ Γ. Δ. στή βιογραφία του λέγει: « Τό 1911 ὁ Χριστόφιλος, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε εἰς τήν « Ἀνάπλασιν » ἦλθεν εἰς ρῆξιν λόγῳ τῶν Εὐαγγελικῶν του ἀρχῶν τὰς ὁποίας εἶχεν, καί ἀπεχώρησε τῆς « Ἀναπλάσεως ». Καί τό « Ἱστορικό » συνεχίζει: « Ἐπιστρατευθέντος δέ τοῦ Β. Χριστοφίλου κατά τόν κατά τῆς Τουρκίας πόλεμον τοῦ 1912, τὰ μαθήματα τῆς Πέμπτης ἐσυνεχίζοντο ἐπί τῆς Ἐπιστολῆς πρὸς Ῥωμαίους ὑπό τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ.

» Ἀναχωρήσαντος δέ ὀριστικῶς ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ Β. Χριστοφίλου κατά τό 1913 (...) (24), ἐβάρυνε πλέον τακτικῶς ἡ δις τῆς ἐβδομάδος ἀνάπτυξις τοῦ Εὐαγγελίου τόν Κ. Μεταλληνόν, διακοπεῖσα ἐπί τετράμηνον περίπου λόγῳ τῆς ἐπιστρατεύσεώς του κατά τόν Ἑλληνοβουλγαρικόν πόλεμον τοῦ 1913.

Κατά τό 1915 λόγῳ ἐπιστρατείας τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ, ἐπί ὀκτάμηνον, ἡ ἀνάπτυξις τῶν μαθημάτων ἐσυνεχίσθη ὑπό τοῦ Ι. Καψάλη, φοιτητοῦ Πολυτεχνείου, ἐπί τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου δις τῆς ἐβδομάδος εἰς τήν ὁδόν Γκούρα 6».

Στήν ὁδόν Γκούρα 6 ἔμενε ὁ Κ. Μεταλληνός, πού συνέχισε τήν συμμελέτην κι ἔπειτα τήν ἀνέλαβε ὁ Γιάννης Καψάλη, πού ἦταν τότε στό τελευταῖο ἔτος τοῦ Πολυτεχνείου.

**ΙΕ' 1912: Ἀλήθειαν αἵματος, 31 ἔτους.
(Α' Βαλκανικός πόλεμος)**

Ἄν θέλουμε νά μεταγράψουμε τό παραπάνω σχόλιο στή χρονολογία 1912, θά πρέπει νά τό ἀναπτύξουμε περίπου ἔτσι: «Μόλις στά 31 χρόνια μου, δηλ. τό 1912 πού κηρύχτηκε ὁ Α' Βαλκανικός πόλεμος, γνώρισα τήν ἀλήθεια, σχετικά μέ τή σημασία πού ἔχει τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ πού καρφώθηκε πάνω στό σταυρό γιά τίς ἁμαρτίες μου καί τίς ἁμαρτίες ὄλου τοῦ Κόσμου!»

Στά 1912 τό μάθημα τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ῥωμαίους εἶχε ἀναλάβει ὁ Κώστας Μεταλληνός, γιατί ὁ Χριστόφιλος εἶχε ἐπιστρατευεῖ, ὅπως μᾶς εἶπε πιό πάνω τό «Ἱστορικό».

Καί ὁ Γ. Δημόπουλος σημειώνει στήν αὐτοβιογραφία του: «Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχα πετάξει πολλὰς πλάνας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας· αὐτό πού μέ συνέδεε ἦτο ἡ «Κοινωνία», μάλιστα τότε, μετελάμβανα κάθε Κυριακῇ. Αὐτό δέ ἐγένετο καί ἡ αἰτία νά μάθω τὴν ἀλήθεια. «Κάποια Κυριακῇ, μετὰ τὴν «Κοινωνία» ἐπῆγα εἰς τὸ δωμάτιό μου διὰ νά γευματίσω. Ὅταν ἔφυγα, εἰς τὸν δρόμον ἀμάρτησα!...

Αὐτό μέ ἀνεστάτωσε· ἐκρήμνισε κάθε τι πού ὑπῆρχε μέσα μου περὶ θρησκείας, καί ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν καί ἐπίθεσιν σατανικὴν ἔκαμα τὸν ἐξῆς συλλογισμόν:

Ἀφοῦ ἐγὼ ἀκούω τόσα κηρύγματα, ἐξομολογοῦμαι νηστεύω, μεταλαμβάνω καί δὲν μπορῶ νά μὴν ἀμαρτάνω, καλὰ λέγουν οἱ γραμματισμένοι, οἱ διανοούμενοι, ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι γιά τίς γριές, γιά τοὺς καλόγερους καί τοὺς κουτούς!...

Ἦ ὅλα εἶναι ψέματα!

Ἐπῆρα τὴν ἀπόφασιν νά κάμω χωρὶς διάκρισιν καλοῦ ἢ κακοῦ, ὅ,τι μποροῦσα χωρὶς κανένα ἐμπόδιον· ὄχι τοῦτο καί ὄχι ἐκεῖνο, καί ὄχι τό ἄλλο.

» Ἦ ἄς ἔχει ὅμως δόξαν ὁ Θεός, ὅτι αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν δὲν τὴν ἐπραγματοποίησα, διότι μόλις ἐπέρασαν λίγες

ἡμέρες μέ εὐρήκε κάποιος ἐκ τῶν συναθροίσεων καί μέ ρώτησε ἐάν μέ εἰδοποίησαν ὅτι ὁ ἀδελφός (25) Μεταλληνός ἔφερε τήν ἐπιστολή πρός Ρωμαίους τοῦ Παύλου (ἐρμηνεία) ἐνός Ἑλβετοῦ Θεολόγου, τοῦ Φρειδερίκου Godet, καί θά ἄρχιζε τό μάθημα τῆς ἐρμηνείας ἀπ' αὐτήν.

» Παρ' ὄλην τήν ἀπόφασιν πού εἶχα πάρει, ἐπήγα. Εἶχαμε ὑπό μελέτην τό γ' κεφάλαιο τῆς ἐπιστολῆς πρός Ρωμαίους ἀπό τό ἐδάφιο 21 ἕως τό 26 (26).

» Τή βραδιά αὐτή τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μοῦ ἀπεκάλυψε ἐκεῖνο πού ἦτο ἐπί 20 χρόνια κάλυμμα στά μάτια μου.

» Μοῦ φανέρωσε ὅτι ἐκεῖνο πού προσπαθοῦσα νά τό κάμω ἐγώ διά τῶν προσπαθειῶν μου, διά τῶν ἀγώνων μου, διά τῶν ἔργων μου καί τῶν νηστειῶν μου, τό εἶχε κάμει ὁ Θεός πρὶν 1912 ἐτῶν καί μοῦ τό προσέφερε δωρεάν διά τῆς πίστεως.

» Ἐπίστευσα καί ἐδέχθην τό ἔργον πού ἔκαμε ὁ Θεός καί γιά μένα καί μέ ἐλογάριασε δίκαιον δωρεάν μέ τήν χάριν πού ἔδωσε διά τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

» Χαρά καί εἰρήνη ἐπλημμύρισε τήν καρδιά μου, τό βράδι ἐκεῖνο.

» Ἐφυγα ὡσάν τόν Εὐνοῦχο (27) χαίρων καί δοξάζων τόν Θεόν. Ἐνόμιζα, ὅτι πετοῦσα εἰς τόν δρόμον μου.

» Ἐκτοτε, μέ κατέλαβε ἓνας ζῆλος καί μιά ἐπιθυμία νά πῶ καί νά μεταδώσω καί εἰς ἄλλους ἐκεῖνο τό ὅποιον ἔκαμε σέ μένα ὁ Θεός.

» Συνεδέθην μέ τοὺς ἀδελφούς Κ. Μεταλληνόν καί Ἰ. Καψάλην καί μέ ὀλίγους ἄλλους ἀδελφούς καί ἀρχίσαμε νά διαδίδωμεν τήν ἀλήθεια τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.

» Κατ' ἀρχάς, αἱ συναντήσεις ἐγίνονταο στό δωμάτιο τοῦ ἀδελφοῦ Κ. Μεταλληνοῦ, ἀλλά ἀπό κάθε δωμάτιο πού πήγαινε, τοῦ ἔλεγαν νά φύγη, τῇ ὑποδειξει τῶν πρώην διδασκάλων μας.

» Μέχρις ὅτου, τό 1915, καί μετά ἐγκατεστάθηνμεν εἰς τό σπιτί τῆς πενθερᾶς μου, κι ἐκεῖ ἐπί 12 χρόνια ἐκκηρύσσοτο ὁ Χριστός καί πολλοί ἐγνώρισαν τήν ἀλήθειαν» (28)

Οι παραπάνω σημειώσεις αποτελούν και τὸ τέλος τῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ Γ. Δημόπουλου. Ἀκολουθοῦν, ἔπειτα, 12 χρόνια πνευματικῆς δράσης στό σπίτι τῆς πεθερᾶς του Ἄννης Ζαχοροπούλου, πού βρισκόταν στό Θησεῖο, ὁδός Ἡρακλειδῶν 49.

Ἐπειδή ὁμως τὸ ἀκροατήριο ὅλο καί μεγάλωνε, τὸ 1929 ἡ Ὀμάδα μεταφέρθηκε στό σπίτι τοῦ Κ. Μεταλληνού, Ὀρφέως 24.

Θυμᾶμαι, πού ἦταν στά 1930, ὅταν ἐπισκεφθήκαμε ἐκεῖ μαζί μέ τὴν Τασία Ἀβτζῆ τόν Κ. Μεταλληνό, γιά νά τόν συμβουλευτοῦμε πῶς θά ἔπρεπε ν' ἀντιδράσει ἡ Τασία στούς διωγμούς πού εἶχε τότε ἀπό τὴ Ράλλειο Ἀκαδημία, ὅπου σπούδαζε.

Τὸ ἀκροατήριο στὴν ὁδὸ Ὀρφέως ἦταν ἐνθαρρυντικό, καί σέ λίγο ὁ χώρος δέν ἔφτανε κι ἐκεῖ, ὥστε νά λειτουργεῖ καί Κυριακὸ Σχολεῖο γιά τὰ παιδιά, γι'αὐτὸ τὸ Κυριακὸ Σχολεῖο μεταφέρθηκε στὴν ὁδὸ Αἰθρας 5, τὸ ἰδιόκτητο σπίτι τοῦ Γιάννη Δημόπουλου. Καί πρέπει ἀκόμα νά ποῦμε, ὅτι τὸ Κ. Σχολ. λειτουργοῦσε στὴν ἀρχὴ μέ τὴ διακονία τοῦ ἴδιου τοῦ Μεταλληνού· ἀργότερα τὸ παράλαβε ἡ σύζυγός του Ἀλκμήνη, τὸ γένος Καψάλη.

Ἐκεῖ, στὴν ὁδὸ Αἰθρας, γινόταν καί τὸ Κυριακὸ μάθημα τῶν μεγάλων πρὶν ἀπὸ τὸ κήρυγμα. Ὄταν ἔρχόταν ἡ ὥρα τοῦ Κυρήγματος, ὅλοι μαζί πῆγαιναν τὴν ὁδὸ Ὀρφέως, ὅπου γινόταν τὸ κήρυγμα, στό ὅποιο ἔρχονταν περισσότεροι ἀκροατές, ἔξω ἀπὸ τὸ στενὸ κύκλο τῆς Ὀμάδας.

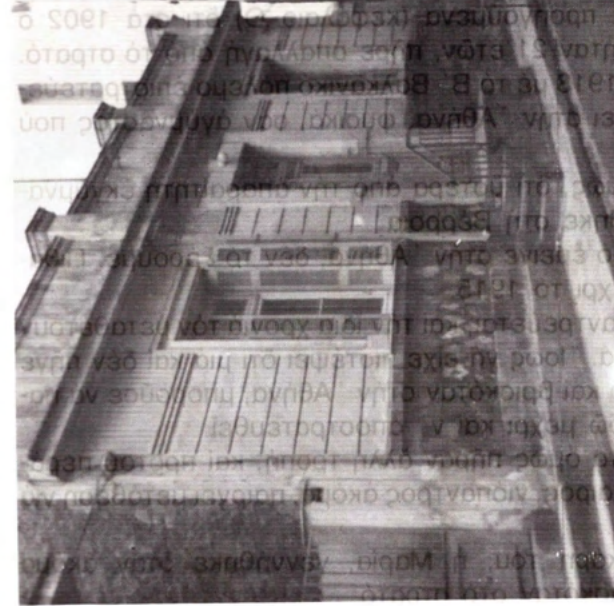
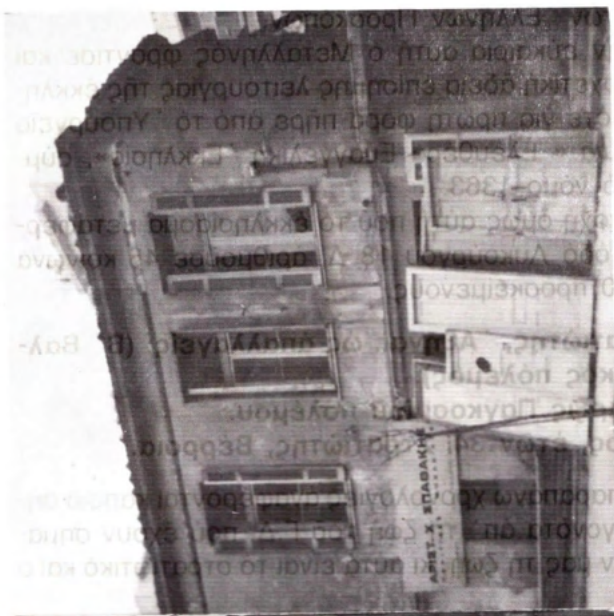
Ἀργότερα, πού καθιέρωσαν καί τὸ Κυριακὸ Δεῖπνο, γινόταν κι αὐτὸ στὴν ὁδὸ Αἰθρας 5 καί μετὰ ἀκολουθοῦσε τὸ κήρυγμα στὴν Ὀρφέως 24.

Ἡ «κατ' οἶκον» αὐτὴ ἐκκλησία, χωρὶς ἀδειες κυβερνητικές καί χωρὶς ταμπέλες, λειτουργοῦσε κανονικά καί ἀθόρυβη μέχρι τὸ 1938. Τότε, ἦρθε στά πράγματα ὁ Ἰ. Μεταξᾶς καί ἡ δικτατορικὴ του κυβέρνησις ἀποφάσισε νά κλείσουν οἱ διάφορες ἰδιωτικὲς ὀργανώσεις, ὅπως ἦσαν

Ὁ Γιάννης Δημόπουλος ἦταν στά νειάτα του ὠραῖος ἄντρας· μά ἡ πίστη του στό Χριστό τόν ἔκανε ἀκόμα πιά λαμπερό....

‘Αριστερά τό σπίτι τοῦ Γ. Δημόπουλου, Αἰθρίας 5· και δεξιά, ἐνώ καταδαφιζέται τό σπίτι τῆς πεθερᾶς του, ‘Η-ρακλειδῶν 39. ‘Από τά δύο αὐτά ἄρχισαν οἱ συνάξεις τῆς «καί’ οἶκον ἐκκλησίας».

ἀκόμα καὶ τῶν Ἑλλήνων Προσκόπων.

Ἔτσι, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ὁ Μεταλληνός φρόντισε καί ἐβγαλε τή σχετική ἄδεια ἐπίσημης λειτουργίας τῆς ἐκκλησίας, πού τότε γιά πρώτη φορά πῆρε ἀπό τό Ὑπουργεῖο τήν ἐπωνυμία « Ἐλευθέρα Εὐαγγελική Ἐκκλησία», σύμφωνα μέ τό νόμο 1363.

Ἀπό τήν ἐποχή ὅμως αὐτή πού τό ἐκκλησιασμο μεταφέρθηκε στήν ὁδὸ Λυκούργου 18 Δ, ἀριθμοῦσε 45 κοινωνά μέλη καί 60 προσκείμενους.

1913: Στρατιώτης, Ἀθήναι, ὡς ἀπαλλαγείς: (Β' Βαλκανικός πόλεμος).

1914: Ἐναρξίς Παγκοσμίου πολέμου.

1915: Γάμος, ἐτῶν 34. Στρατιώτης, Βέρροια.

Στίς τρεῖς παραπάνω χρονολογίες ἀναφέρονται κάποια σημαδιακά γεγονότα ἀπ' τή ζωὴ τοῦ Γ.Δ. πού ἔχουν σημασία, σέ ὅλων μας τή ζωὴ, κι αὐτά εἶναι τό στρατιωτικό καί ὁ γάμος.

Εἶδαμε στά προηγούμενα (κεφάλαιο Θ) ὅτι στά 1902 ὁ Γ.Δ., ὅταν ἦταν 21 ἐτῶν, πῆρε ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τό στρατό. Τώρα, στά 1913 μέ τό Β' Βαλκανικό πόλεμο ἐπιστρατεύεται καί μένει στήν Ἀθήνα, φυσικά, σάν ἀγύμναστος πού εἶναι.

Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τήν ἀπαραίτητη ἐκγύμναση μετατέθηκε στή Βέρροια.

Πόσον καιρό ἔμεινε στήν Ἀθήνα, δέν τό ξέρουμε. Πιθανόν, καί μέχρι τό 1915.

Στά 1915 παντρεύεται, καί τήν ἴδια χρονιά τόν μεταθέτουν στή Βέρροια. Ἴσως νά εἶχε πιστέψει ὅτι μιά καί δέν πῆγε στό μέτωπο καί βρισκόταν στήν Ἀθήνα, μπορούσε νά παραμείνει ἐδῶ μέχρι καί ν' ἀποστρατευθεῖ.

Τά πράγματα ὅμως πῆραν ἄλλη τροπή, καί προτοῦ περάσει πολὺς καιρός, νιόπαντρος ἀκόμα, παίρνει μετάθεση γιά τή Βέρροια.

Ἡ πρώτη κόρη του, ἡ Μαρία, γεννήθηκε ὅταν ἀκόμα ἐκεῖνος βρισκόταν στό στρατό.

Στήν βιογραφία του δέν ασχολείται καθόλου μέ τή ζωή του στό στρατό, οὔτε μέ τό γάμο του.

Στά 1915 πού παντρεύτηκε, ἀναφέρει ὅτι ἡ συνάθροιση τῆς Ὁμάδας μεταφέρθηκε στό σπίτι τῆς πεθερᾶς του. Ἔτσι, μπαίνομε στά 1916, πού ἀποστρατεύτηκε. Ἡ ζωή τώρα, γιά τό Γ.Δ. εἶναι μιά ζωή πιστοῦ οικογενειάρχη πού φροντίζει νά κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιά νά γίνει ἀδάπανο τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Τό εὐτύχημα γι' αὐτόν ἦταν ὅτι βρῆκε σύζυγο, τή Φανή Ζαχαροπούλου, ὁμόψυχή του, πού στάθηκε κοντά του πρόθυμη νά προσφέρει τά πάντα στό ἔργο.

Τό διαμέρισμα πού ἔμεναν εἶχε τρία δωμάτια. Τό ἓνα ἦταν ἡ σάλα, πού πάντα συγυρισμένη βρισκόταν στή διάθεση τοῦ ἔργου.

Στά ὑπόλοιπα δύο δωμάτια, γίνονταν ὅλες οἱ δουλειές τοῦ σπιτιοῦ, πού πάντα εἶχε καί φιλοξενούμενους. Ὅσο γιά τήν κυρά Φανή, ἀληθεύει ὁ λόγος, ὅτι ἦταν ἀπό τοὺς βιβλικούς ἐκείνους τύπους, ἀθόρυβη μά καί ἀκούραστη, «πού ἔνιψε πόδας ἀγίων» (Α΄ Τιμοθ. ε΄, 10).

Πρέπει νά ἦταν ἀληθινά εἰδυλλιακή ἡ οικογενειακή ἀτμόσφαιρα στό σπίτι. Ὅλοι ἤξεραν τή στενότητα τοῦ χώρου, καί ἡ συμπεριφορά τους ἦταν διακριτική, μέ ἐγκράτεια, νά μὴ ἐνοχλήσουν....

Ἄλλά καί οἱ ἔνοικοι συγκρατημένοι πολύ, γιά νά μὴν ἐμποδίσουν τό πνευματικό ἔργο. Ἄρκεϊ ν' ἀναφερθεῖ ὅτι ἓνα ἀπό τά παιδιά τοῦ Γ.Δ., ἡ Εὐαγγελία, γεννήθηκε τό βράδι πού εἶχαν συνάθροιση, μόλις ἀκριβῶς τέλειωσε τό μάθημα. Κάτι τέτοιο, σέ κανένα κοσμικό σπίτι δέ θά μποροῦσε νά συμβεῖ, χωρίς ἐπίσοδια...

Σάν ἄρχισαν νά μεγαλώνουν τά μικρά καί νά χαίρονται τή σύναξη ἐκείνων τῶν καλοσυνάτων ἀνθρώπων, στό τέλος κάθε σύναξης ἔτρεχαν στόν πατέρα τους καί τή μητέρα τους νά τοὺς παρακαλέσουν νά κρατήσουν κάποιον ἀπό τοὺς ἀκροατές νά φάει μαζί τους στό τραπέζι. Καί ἦταν χαρά γιά ὅλους νά μοιράζονται τίς εὐλογίες ἐκείνης τῆς ἀτμόσφαιρας.

ΙΖ 1918: Λήξις Παγκοσμίου πολέμου
1919: Μικρασιατική έκστρατεία.

Πρώτη Συμπροσευχή · Πρώτο Κυριακό Δείπνο

Οι δυο αυτές χρονολογίες, θα λέγαμε, ότι σηματοδοτούν δυο μεγάλα γεγονότα για την κοινωνική και πολιτική ζωή, που δε μπορούσαν ν' αφήσουν αδιάφορο ούτε τό Γ. Δ. Οικογενειάρχης πιά και βασικό μέλος της μικρής ομάδας των πιστών, αγωνιζόταν «τόν καλόν άγώνα» και καθημερινά προόδευε στην πίστη, στη γνώση της Βίβλου και την έμπρακτη ζωή του πιστού, άπ' την όποια είχε τόση ανάγκη ό κόσμος και ιδιαίτερα την έποχή εκείνη που ήταν πολύ δύσκολη.

Ετσι όμως πλουτίζουν σέ πνευματικότητα οι έμπειρίες και όχι όταν τά βρισκουμε όλα έτοιμα και άφθονα...

Στό «Ίστορικό» της έκκλησίας, σημειώνονται αντίστοιχα στις χρονολογίες 1918 και 1919 δυο πολύ σπουδαία γεγονότα άπό την πνευματική δραστηριότητα της ομάδας, που λέγεται πιά ΊΟμάδα Πετραλωνιτών, ΊΗρακλειδών 49.

Τά γεγονότα είναι:

α΄, Συμπροσευχή.

β΄, Κοινωνία, δηλαδή

τό Κυριακό Δείπνο ή Τράπεζα του Κυρίου.

Άς δούμε όμως πώς περιγράφονται μέσα στό ίδιο τό κείμενο:

ΊΗ Πρώτη Συμπροσευχή

«Ί Επί έπτά συνεχή έτη, άπό τό 1911, και άλλοι επί δέκα έτη, άπό τό 1908, είχαμε παρακολουθήσει άνελλιπώς θρησκευτικά κηρύγματα της όρθοδόξου έκκλησίας και συλλόγους.

ΊΟ Κ. Μεταλληνός εκήρυττε και άπό άμβωνος άπό τό 1911, χωρίς όμως νά εύρίσκωμεν έσωτερικώς πλήρη ικανοποίησιν ως όμιλος θρησκευτικός παρ' όλην την θρησκευτικήν ζωήν μας.

» Είς πολλές και πυκνάς, ιδιαίτερας συνομιλίας τάς όποιάς είχαμε κατά τά βράδια παρά τό Θησεϊόν, την ΊΑκρόπολιν, είς καφενεΐα (οι περισσότεροι έκατοικούμεν είς την

αυτήν περίπου περιοχήν) ἐξεφράζαμε πάντοτε τὴν ὑπαρξιν ἑνός «κενοῦ» μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν μας συναναστροφὴν. «Κάτι μᾶς ἔλειπεν!».

» Αὐτὸ τὸ «κάτι», ποῦ μᾶς ἔλειπε ἀλλὰ πολὺ μέγα, ἀπεδείχθη ἀργότερα ὅτι ἦτο ἡ «Συμπροσευχή!».

» Μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης (Σεπτέμβριος τοῦ 1918) εἰς ὅλας τὰς ἰδιαίτερας συναντήσεις μας εἶχαμε μόνο μελέτη ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου χωρὶς προσευχὴν ἢ ἐνίοτε μὲ τὴν τυπικὴν προσευχὴν «Πάτερ ἡμῶν». Οὐδέποτε ὁμως, εἶχαμε συγκεντρωθεῖ, διὰ νὰ ἀνοίξωμεν τὴν καρδίαν μας φανερά καὶ ἐκφώνως καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν Αὐτόν καὶ νὰ ζητήσωμεν τὰς εὐλογίας Του.

» Τὴν συμπροσευχὴν ταύτην ἀποφεύγαμε, ὄχι διότι δὲν ἠσθανόμεθα τὴν βαθεῖαν ἀνάγκην τῆς, ἀλλὰ διότι ἠσθανόμεθα ντροπὴν. Ὁ Σατανᾶς, διὰ τῆς ἐντροπῆς ἐματαίωνε τὴν συμπροσευχὴν καὶ ἐστερούμεθα τῶν εὐλογιῶν τῆς παρὰ τοῦ Κυρίου.

» Ἐντρεπόμεθα νὰ προσευχηθῶμεν μαζί εἰς ἐπήκοον ὄλων καὶ ἐμέναμε κλειστοί.

» Μιά βραδιά ὁμως, Σεπτέμβριος τοῦ 1918, χάριτι θείᾳ ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ πᾶμε νὰ προσευχηθοῦμε μαζί. Ἐπήγαμε στὸ σπίτι τοῦ Δημόπουλου, Ἡρακλειδῶν 49· ὁ Δημόπουλος, ὁ Κ. Μεταλληνός, Ν. Ρόδης, Μ. Σῶρος καὶ ἐγωνατίσαμε ὅλοι. Ἄρχισε κάποιος νὰ εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον ἐκφώνως, μὲ λόγια τῆς καρδιάς του καὶ νὰ ζητῇ ἀπὸ Αὐτόν νὰ μᾶς εὐλογήσῃ. Ἠκολούθησε ἀμέσως δεῦτερος, ἐσυνέχισε τρίτος καὶ καθεξῆς.

» Προσευχηθήκαμε ὅλοι πρὸς τὸν Χριστόν, ἐκάναμε ὅλοι ἀπὸ τρεῖς προσευχάς. Ὅταν ἐτελείωσε ἡ κοινὴ ἐκείνη προσευχή, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ καὶ ἀνεκλάλητον ἀγαλλισαίν ἀναφωνήσαμε: «Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε!». Ἦτο ἀπεριγραπτός ἡ χαρὰ μας· ἠσθανόμεθα τὰς ψυχὰς μας δεμένας σφικτὰ τὴν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Ἡ βραδιά ἐκείνη τοῦ Σεπτεμβρίου 1918 ἦτο θεμέλιον γιὰ μᾶς.

» Ὡρίσαμε, τότε ἀμέσως, τὴν προσεχῆ ἡμέραν τῆς συναντήσεώς μας, ἡμέραν γιὰ προσευχή, καὶ μὲ λαχτάρᾳ

ἐπεριμέναμε νά ἔλθῃ ἡ ἡμέρα καί ἡ ὥρα.

» Ὁ Χριστός εἶχε λύσει τήν γλώσσαν μας διά συμπροσευχή μέ λόγια τῆς καρδιάς μας καί φανερά εἰς ἐπήκοον ἀλλήλων.

» Ἡ βραδιά ἐκείνη ἦταν μέγας σταθμός εἰς τήν θρησκευτικήν ζωὴν τοῦ Ὁμίλου μας».

Αὐτά ἀναφέρονται στό « Ἱστορικό» σχετικά μέ τήν πρώτη ἐκείνη νίκη, πού ἦταν νίκη συγχρόνως καί ἀτομική γιά τόν καθένα, καί ὁμαδική γιά τή ζωὴ τοῦ Ὁμίλου.

Τό θέμα εἶναι πολύ σοβαρό, καί ἀξίζει νά σταθοῦμε γιά λίγο νά τό διερευνήσουμε.

Σέ ὁλόκληρο τῆ Βίβλο, καί τήν Π. Διαθήκη καί τήν Καινή, πούθενά δέ βλέπομε νά ὑπάρχει μιά τυπική προσευχή, πού νά τήν ἀποστηθίζουν οἱ πιστοί, κι αὐτήν ν' ἀπαγγέλλουν σάν ἄτομα καί σάν συντροφιές.

Καί ἦταν δικαιολογημένη ἡ ἀπορία ἐκείνου τοῦ μαθητῆ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν τοῦ εἶπε: «Κύριε, διδάξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καί ὁ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητάς αὐτοῦ». (Λουκ. ια' 1).

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι τήν ἴδια ἀνάγκη ἐνιωθαν καί οἱ μαθητές τοῦ Ἰωάννη, πού πρῶτος ἔκανε τήν ἀρχή.

Δέν ξέρομε ὅμως τό περιεχόμενο τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰωάννη, πού ἀσφαλῶς πιά δέν ἔχει σημασία γιά μᾶς σήμερα, γιατί ἡ προσευχή πού μᾶς ἔδωσε ὑποδειγματικά ὁ Χριστός καλύπτει τίς βασικές μας ἀνάγκες καί ὑλικές καί πνευματικές.

Στόν Εὐαγγελιστή Ματθαῖο, πρὶν ὁ Χριστός ἀπαγγεῖλει τό «Πάτερ ἡμῶν» κάνει κάποιες συστάσεις: «Καί ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καί ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις». (Ματθ. ς', 5).

Βλέπομε δηλαδή, ὅτι οἱ θρησκευόμενοι, ἀκόμα καί στήν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ, συνήθιζαν νά κάνουν ὑποκριτική ἐπίδειξη τῆς εὐσέβειας τους χρησιμοποιώντας καί τήν προσευχή.

Γι' αυτό, ο Χριστός πριν ακόμα τούς διδάξει την προσευχή, θέλει να τούς κάνει προσεκτικούς σ' ένα πράγμα: Νά πάψουν να μιμούνται τούς έθελόθησκους, αυτούς δηλ. πού πιστεύουν ότι ή θρησκεία είναι κάτι πού μπορούν να τό ρυθμίζουν με τέτοιο τρόπο, ώστε οί εκδηλώσεις της να ικανοποιούν προσωπικές τους αντιλήψεις (Δές και Κολοσσ. β' 20-23).

Ο Χριστός με την υπόδειξή του συνεχίζει: «Σύ δέ όταν προσεύχη, εισελθε εις τό ταμείον σου και κλείσας την θύραν σου πρόσευξαι(....) Προσευχόμενοι δέ μή βατολογήσητε ὡσπερ οί έθνικοί (...). Μή οὖν ὁμοιωθήτε αὐτοῖς» (...). (Ματθ. ς' 6-8).

Δύο άλλα σημεία στά όποία έπισύρει την προσοχή τών μαθητῶν του ό Χριστός είναι:

α': ή απομόνωση και β': ή αποφυγή τής βαττολογίας, δηλαδή τής άσκοπης φλυαρίας με τό να επαναλαμβάνονται τά ίδια πράγματα, ὅπως έκαναν οί έθνικοί, πού συχνά χρησιμοποιούσαν τά λόγια τής προσευχῆς σαν «γοητεία» - «γητειά», δηλαδή σαν μαγικά ξόρκια, και πίστευαν ότι έτσι υποχρεώνουν τούς θεούς να κάνουν αυτό πού τούς ζητούν.

Μέ άλλα λόγια, την εποχή του Χριστου βλέπομε, ότι και στους Ιουδαίους είχε τόσο νοθευτεί ή θρησκευτική ζωή, ώστε και ή προσευχή τους ακόμα θύμιζε συνήθειες ειδωλολατρικές.

Γι' αυτό και ό Ιωάννης ακόμα ένιωσε την ανάγκη να διδάξει τούς μαθητές του πώς να προσεύχονται.

Ο μαθητής εκείνος, πού δέν αναφέρεται ποιός ήταν, και πού ζήτησε από τό Χριστό να τούς διδάξει ὅλους πώς να προσεύχονται, φαίνεται ότι ένιωσε πολύ πιό νωρίς, από τούς άλλους, την ανάγκη τής προσευχῆς.

Ο Κύριος, ασφαλώς, περιμενε την κατάλληλη στιγμή, πού θα ώριμαζε ή πνευματικότητα τών μαθητῶν, για να τούς διδάξει την προσευχή.

Η προσευχή είναι τό σταθερό μέτρο τής πνευματικότητας.

Προσευχές πού λένε οι άνθρωποι μέ αποστήθιση ενός κειμένου πού έγραψε κάποιος άλλος, μπορεί νά έχουν ώραιες σκέψεις και ώραία λόγια· μά έφόσον δέ βγαίνουν μέσα από τήν καρδιά τους, αποτελούν ρόλο θεατρικό: Ἡ συγκίνηση καί ἡ έντύπωση πού μπορούν νά προκαλέσουν είναι καθαρά αισθητική καί διανοητική υπόθεση, πού δέ διαφέρει στή λειτουργικότητά της από εκείνη τοῦ θεατρικοῦ λόγου.

Ἔσο μπορεί νά περιμένει κανείς τήν ἀναγέννηση τῶν ἀνθρώπων πού παρακολουθοῦν καί τό πιό διδακτικό θεατρικό ἔργο, ἄλλο τόσο μπορεί νά περιμένει τήν ἀναγέννηση καί ἀπό τήν ἀπαγγελία μιᾶς τυπικῆς προσευχῆς, εἴτε τήν ἀκούει ἀπό ἄλλους, εἴτε τήν ἀπαγγέλλει ὁ ἴδιος.

Ἔτοι ἐξηγεῖται αὐτό τό «κάτι», πού ἔλειπε ἀπό τόν Ἔμιλο τῶν Πετραλωνιτῶν, καθώς ἔλεγαν διάφορες προσευχές πού είχαν ἀποστηθίσει (29).

Εἶχε ὅμως ὠριμάσει ἡ ψυχική τους διάθεση, καί μόνοι τους ὀδηγήθηκαν στήν ἀπόφαση νά μάθουν νά προσεύχονται ὅπως θάπρεπε.

Καθόλου ἀπίθανο νά εἶχε προηγηθεῖ ἀνάμεσά τους συζήτηση γιά τό θέμα τῆς προσευχῆς. Ἔβλεπαν, ἄλλωστε, στή μελέτη τους ἀπό τή Βίβλο τόν ἴδιο τό Χριστό ν' ἀποσύρεται σέ προσευχή καί θά είχαν προβληματισθεῖ πάνω σ' αὐτό. Καί ὁ Κύριος δέν ἄφησε ἄλυτο τό πρόβλημά τους.

Ἔστερα ἀπό τήν Πρώτη Συμπροσευχή, σάν δεύτερο μεγάλο γεγονός - ἐμπειρία πού δοκιμάζουν οἱ πιστοί τῶν Πετραλώνων εἶναι: «Ἡ πρώτη Κοινωνία».

Ἔς δοῦμε ὅμως, τί γράφει σχετικά τό «Ἱστορικό»:

«Ἀπό τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐποχῆς τῆς συμπροσευχῆς, Σεπτέμβριος τοῦ 1918, ἡ συμπροσευχή ἐγένετο καθ' ἑβδομάδα καί ἡ χαρά μας ηὔξανε ἔνεκα τῆς ἐσωτερικῆς εὐλογίας τῶν καρδιῶν μας ὑπό τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

» Εἶχαμε φθάσει εἰς τόν Μάρτιον τοῦ 1919. Ἔητο μεγάλη ἑβδομάδα καί ἐξεφράσθη ἡ ἐπιθυμία νά τελέσωμεν τήν «Θείαν Κοινωνίαν». Εἶχαμεν συνειδησιν καί φῶς ἐκ τοῦ

Εὐαγγελίου, ὅτι εἰς ἓνα Κύκλον Χριστιανῶν εὐρίσκεται ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ ὅτι ὁ Κύριος θά ἠσθάνετο χαρὰν βλέπων ἡμᾶς νὰ τελοῦμεν τὴν Ἀνάμνησιν Αὐτοῦ, καὶ ἡμεῖς ἐξ ἄλλου θά ἐκπληροῦμεν ἓνα μέγαν πόθον τῆς καρδιάς μας.

» Εἰς τὴν πρότασιν, λοιπόν, ἐκείνην ἀπαντήσαμε ὅλοι μὲ μέγαν ἐνθουσιασμόν.

» Πράγματι τὴν Μεγάλην Πέμπτην τὸ βράδι συνητήθημεν στὴν ὁδὸν Ἑρακλειδῶν 49, κατόπιν ἰδιαίτερας προκλήσεως οἱ κάτωθι:

Ι. Δημόπουλος

Κ. Μεταλληνός

Μ. Σῶρος

Ν. Ρόδης

Κ. Ἀνδρεάδης

Φ. Λορεντζάτος

Μ. Καϊρης.

» Ἐγινε ἀπὸ τὸν Κ. Μεταλληνό εἰσηγητικὴ ἀνάπτυξις, ἐψάλαμεν ὕμνους ἄλλους ἐκ τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, ὀλίγον τί τροποποιημένας, καὶ ἄλλους ἀπὸ τὰ ὕμνολόγια τῆς Εὐαγγελικῆς (Πύλης Ἀδριανοῦ) ἢ τῆς Ἐκκλησίας τῶν «Ἀδελφῶν» (Σολωμοῦ 70). (30). Ἐγιναν προσευχαὶ καὶ ἐτελέσθη ἡ τελετὴ τοῦ «Δείπνου τοῦ Κυρίου» ἐν μέσῳ βαθυτάτης κατανύξεως.

» Ἡ τελετὴ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης εἶναι ἀλησμόνητος εἰς ὅσους ἔλαβον μέρος ἐν αὐτῇ. Ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἦτο βαθέως αἰσθητὴ εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων. Ἡ χαρὰ μας ἦτο ἀνεκκλήθητος καὶ δεδοξασμένη. Εἶχαμε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀπολαύσεως τοῦ Χριστοῦ.

» Ὃταν ἐτελείωσε ἡ Θεία ἐκείνη «Κοινωνία», ἐβλέπαμεν ἀλλήλους μὲ καρδιὰς σκιρτώσας ἀπὸ χαρᾶς καὶ βαθύτατα ἐνωμένας ἐν τῷ Χριστῷ.

» Κοιτώντας πίσω, τὸν δρόμον πού μᾶς εἶχε χειραγωγήσει ὁ Χριστός τόσα χρόνια, διεκρίνομεν τρεῖς σπουδαιότατους σταθμούς:

1ον: Δεκαετής, περίπου, συναναστροφὴ μετὰξὺ μας, μὲ

σύνδεση καθαρά θρησκευτική (1908 – 1918).

2ον: Συμπροσευχή ἐν τῷ στενωῷ μας κύκλω.

3ον: Κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ στενωῷ κύκλω μας.

Ἐκ τῆς πνευματικῆς πλέον ἀπόψεως μᾶς εἶχε χαρίσει τὰ πάντα ὁ Χριστός εἰς τὸν στενὸν μας κύκλον. Τίποτα πλέον δὲν μᾶς ἔλειπεν.

» Ἐφύγαμεν ἐκεῖνο τὸ βράδι μὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν «Κοινωνίαν» ἐντὸς μηνός. Αἱ συχναὶ αὐταὶ ἐπαναλήψεις τῆς «Θείας Κοινωνίας» ἔνεκα τῆς μεγάλης χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως ποῦ μᾶς ἔδιναν καταλήξαμεν (περὶ τὸ 1921) εἰς τακτικὴν κατὰ Κυριακὴν «Κοινωνίαν», κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Κ. Διαθήκης».

Αὐτὰ ἀναφέρονται στὸ «Ἱστορικό» σχετικὰ μὲ τὸ δεῦτερο μεγάλο σταθμὸ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ Ὁμίλου τῶν Πετραλωνιτῶν, τὸ Δεῖπνο τοῦ Κυρίου.

Τὸ γεγονός τῆς τέλεσης τοῦ Δείπνου τοῦ Κυρίου σάν βασικός θεσμός τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ποῦ τὸν ἱδρυσε ὁ Ἰδιος, ἦταν ἀδύνατο νὰ τοὺς διαφύγει, ἀφοῦ πιά σάν βάση στὴν πίστη τους εἶχαν τὴ Βίβλο καὶ καμιάν ἄλλη πηγή. Ἡ ἀπλότητα μὲ τὴν ὁποία περιγράφεται στὸ «Ἱστορικό» ἡ πνευματικὴ ἐκείνη πορεία τῶν Πετραλωνιτῶν, θυμίζει πολὺ πρωτοχριστιανικὴ κοινότητα, ποῦ βρίσκεται στὰ σπάργανα καὶ δρᾷ στὰ περιθώρια μιᾶς μεγαλοπόλης; ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τὴν καθοδηγεῖ χαρίζοντάς της «πάντα τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν». (Β΄ Πέτρ. α΄ 3).

Ἄν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ μπορούσαν νὰ ξεκινήσουν τὴν πνευματικὴ τους ζωὴ μὲ τὴν ἀπλότητα τῶν πιστῶν τῆς πρωτοχριστιανικῆς κοινότητος, θὰ εἶχαν τὸ κουράγιο νὰ ἀποτινάξουν ἀπὸ πάνω τους κάθε βᾶρος ἀπὸ τύπους νεκρούς, ἐντάλματα ἀνθρώπινα καὶ παραδόσεις ἀντιβιβλικές, ποῦ σώριασε ὁ χρόνος καὶ κρατᾷ πολλές συνειδήσεις δέσμιες καὶ ἀπροσάρμοστες στὴν ἀπέριττη πρόσκληση τοῦ Εὐαγγελίου.

Σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, δὲ μπορεῖ νὰ νοηθεῖ Ἐκκλησία Χριστοῦ χωρὶς

βιβλική μελέτη, χωρίς συμπροσευχή και χωρίς εβδομαδιαῖο «Κυριακόν Δείπνον» (Α΄ Κορ. ια΄ 20). Μπορεῖ ἡ Μεταρρύθμιση στό Βυζάντιο ν' ἀπέτυχε· μά δέν ξέρομε ἂν πετύχαινε, τί τελικά θά καταργοῦσε ἀπ' ὅλες ἐκεῖνες τίς παραδόσεις, πού ὅπως εἶπε ὁ Χριστός στούς Φαρισαίους καί τούς γραμματεῖς γίνονται αἰτία νά παραβαίνουν οἱ ἄνθρωποι τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ (31).

Ἡ μικρή συντροφιά τῶν Πετραλώνων εὐνοήθηκε μέ τήν θεία χάρη νά ἐξελιχθεῖ φυσιολογικά σέ ἀληθινή ἐκκλησία περνώντας ἕνα-ἕνα τά πνευματικά σκαλοπάτια: Μελέτη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, Ἀπόρριψη κάθε ἐξωβλικῆς διδασκαλίας, Αὐθόρμητη καί ἐλεύθερη ἀπό κάθε τυπικότητα Προσευχή, Συμπροσευχή καί Ἀνάμνηση τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου· μέ τήν τέλεση τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου, ὅπως τό σύστησε ὁ Χριστός, καί τό τηροῦσαν οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ Πρῶτοι Χριστιανοί.

Τώρα, ἦρθε καί ἡ στιγμή νά συσταθεῖ καί ἡ «Λογεία».

ΙΗ΄ « Ἡ πρώτη λογεία ».

Ὑστερα ἀπό τήν «Πρώτη Συμπροσευχή» καί τήν «Πρώτη Κοινωνία» ἀφιερώνεται στό « Ἱστορικό» ξεχωριστή παράγραφος γιά τήν «Πρώτη Λογία»: «Τό κατά Κυριακήν πρωί κήρυγμα εἰς τήν ὁδόν Ἡρακλειδῶν 49, καί ἡ τέλεισις τῆς «Κοινωνίας» εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον πρό τῆς ἐνάρξεως τοῦ κηρύγματος, ἐδημιούργησε τήν ἀνάγκην χρηματικοῦ ποσοῦ, διά ν' ἀγοράζονται ἀφ' ἑνός ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος τῆς Κοινωνίας, καί ἀφ' ἑτέρου βιβλία Ἁγίας Γραφῆς, διά νά κρατοῦν στά χέρια των οἱ μελετηταί καί οἱ ἀκροαταί τῶν κηρυγμάτων.

» Ἔτσι, πολύ ἐνωρίς (1921) ἐγένετο μεταξύ τῶν μελῶν τῆς μικρᾶς ὁμάδος ὁ πρῶτος « Ἐρανος » διά τά ἀπαιτούμενα μικροκεφάλαια. (Αὐτήν τήν ἐποχήν ἐστείλαμε πολλά Εὐαγγέλια εἰς τό Μικρασιατικόν Μέτωπον καί ροῦχα εἰς ἀδελφούς).

» Αὐτοπροαιρέτως, κατά Κυριακήν ἔρριπτεν ὁ καθένας

Τίς Κυριακές, συχνά, εξορμούσαν τό καλοκαίρι σέ ἐκδρομή. Ἐδῶ, ἡ φωτογραφία ἔχει ἀπό πίσω ἰδιόχειρη σημείωση τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ: «Μελίσσια, Ἰούλιος 1921». Ἀριστερά, ὁ πωλητής Ἄγ. Γραφῶν Καζαντζόπουλος, ἔπειτα: Γ. Δημόπουλος, Κ. Μεταλληνός, Σ. Καρούμπας, Ι. Μανουσακίδης καί Σ. Τσεκούρας. Πρὶν φύγουν ἄφηναν πάνω στοὺς κορμούς τῶν δέντρων μικρές Κ. Διαθήκες, γιὰ νά τίς πάρουν οἱ περαστικοί.

μετά τήν Κοινωνίαν ὅ,τι ἠδύνατο ἐκ τῆς πενιχρᾶς του οἰκονομίας μέσα εἰς ἓνα προχειρῶς διπλωμένο «μανδήλι», ἢ εἰς ἓνα «καπέλλο» ἢ «ψαθάκι», σκεπασμένο ἄνωθεν μέ μανδήλι, διά νά διατηρεῖται ἡ συνεισφορά ἐκάστου μυστική.

» Ἀργότερα, κατεσκευάσθη ὡραῖον «κουτί», σχήματος Ἁγίας Γραφῆς τό ὁποῖον ἐτοποθετεῖτο εἰς τήν ἔξοδον τοῦ δωματίου καί ἐδέχετο πᾶσαν ἐθελουσίαν εἰσφοράν τῶν ἀκροατῶν. (Τότε ἐγινε καί ἡ πρώτη ἐκδοσις ἐνός βιβλίου μέ αὐτές τίς εἰσφορές: Τό Ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ F. Godet).

» Μέ τήν αὔξησιν τοῦ ἀκροατηρίου καί τήν σχετικήν αὔξησιν τῶν εἰσφορῶν ἤρχοντο εἰς προσοχήν αἱ ἀνάγκαι πτωχοῦ τινός χριστιανοῦ καί ἡ προοπτική ἐκδόσεως μικροῦ τινος «Περιοδικοῦ» πρὸς Εὐαγγελισμόν τοῦ Λαοῦ καί κατεύθυνσιν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀμαρτίας εἰς τόν Χριστόν.

» Ὡς πρῶτος ταμίας τοῦ μικροῦ Κύκλου μας ἐχρημάτισε ὁ Ἰωάννης Δημόπουλος, εἰς τό σπίτι τοῦ ὁποίου, ὡς εἶπομεν, ἐφιλοξενεῖτο καί ἡ συνάθροισις».

Αὐτά ἀναφέρονται στό «Ἱστορικόν τῆς Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας» πού σύνταξε μέ τό ἴδιο του τό χέρι ὁ Κώστας Μεταλληνός.

ΙΘ' 1922: Κατάρρευσις Μικρασιατικῆς Ἐκστρατείας. Ἔκδοσις: «Τό Ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ὅπως εἶδαμε παραπάνω, ἡ Λογεία ἀρχισε νά λειτουργεῖ στά 1921, καί ἀπό τό χρονολογικό πίνακα μαθαίνουμε, ὅτι στά 1922, δηλαδή ὑστερα ἀπό ἓνα χρόνο ὁ Ὅμιλος τῶν Πετραλωνιτῶν βρίσκεται στήν εὐχάριστη θέση νά ἐγκαινιάσει καί ἐκδοτικό ἔργο.

Εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι τό πρῶτο βιβλίον πού βλέπει τό φῶς τῆς δημοσιότητος εἶναι ἀπόσπασμα ἀπό ἐκτενέστερο ἔργο τοῦ F. Godet σέ μετάφραση.

Ὁ F. Godet, μέ τήν Ἑρμηνεία τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς, ἦταν ἐκεῖνος πού ἀνοίξε πρῶτα τά μάτια τοῦ Β. Χριστόφλου, ἔπειτα τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ καί τῶν ἄλλων

από τό στενότερο κύκλο τῆς συντροφιάς πού διάβαζαν
κείμενα σέ ξένες γλώσσες.

Φυσικά, τή μετάφραση τήν ἔκανε ὁ Κ. Μεταλληνός και
ἔβαλε στό πάνω μέρος τοῦ ἐξωφύλλου τήν ἐπιγραφή:
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΧΡΙΣΤΟΥ. Ἐπειτα ἀκολουθοῦν:

FREDERIC GODET
ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ
ΚΩΝΣΤ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
«ΤΥΠΟΙΣ ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ»
ΟΔΟΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 23
1922

Τό ἔργο αὐτό στάθηκε πολύ χρήσιμο στούς πιστούς τῆς
μικρῆς ἐκκλησίας τῶν Πετραλώνων, γιατί τοὺς δίδασκε τις
βασικές ἀλήθειες τῆς Καινῆς Διαθήκης σχετικά μέ τό
ἔργο τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἀξία του δέν παύει νά εἶναι πάντα ἐπίκαιρη, γιατί βοηθεῖ
κάθε ψυχή πού εἶναι παραπλανημένη ἀπό χίλιες δυό ἀν-
τιλήψεις και διδασκαλίες ξένες πρός τήν ἀπλότητα τοῦ
Εὐαγγελίου, και τοὺς ὀδηγεῖ κατευθειαν στό Χριστό.

Ἦστερα, ἀκριβῶς, ἀπό 60 χρόνια, ξαναεκδόθηκε ἀπό τό
Θάνο Καρμπόνη (1981) σέ δεύτερη ἔκδοση και μετα-
γλωττισμένο στή Δημοτική.

1923: Ἐταιρία Δημοπούλου, Σώρου, Παπουτσάκη.
Κ' 1928: Διάλυσις Ἐταιρίας Δημοπούλου, Σώρου,
Παπουτσάκη.

Ἡ ἴδρυση ἐμπορικῆς ἐταιρίας ὅπως και ἡ διάλυση της,
ἕστερα ἀπό πέντε χρόνια, στάθηκε μιά πικρή ἐμπειρία
στή ζωή τοῦ Γ. Δημόπουλου.

Θά ἦταν πολύ ἐνδιαφέρουσα μιά στιχομυθία μαζί του, ἂν
ζοῦσε.

Ἐπειδή και ἄλλοι, ἕστερα ἀπό αὐτόν, εἶχαν ἐπιχειρήσει

κάτι παρόμοιο και κατάληξαν σέ άποτυχία, θά ήταν πολύ έποικοδομητικός ένας διάλογος, πού θά είχε σάν στόχο τά πνευματικά διδάγματα πού αφήνει ή έμπορική συνεργασία μέ πνευματικούς άδελφούς, όταν λείπουν οι προϋποθέσεις....

Ή άναγνώριση αυτών των προϋποθέσεων θά μπορούσε νά σταθεϊ πολύτιμος σύμβουλος γιά τά μέλη μιās έκκλησίας, ώστε ν' άποφεύγουν τέτοιες κακοτοπιές.

ΚΑ΄ 1924: Γαλλικόν Νοσοκομείον, έγχειρησις.

Τόν έπόμενο χρόνο, από τήν ίδρυση τής εταιρίας, ό Γ.Δ. είχε μιá σοβαρή δοκιμασία μέ τήν ύγεια του.

Στάθηκε αναγκαίο νά ύποστει έγχειρηση στόν αυχένα πού προσβλήθηκε από ψευδάνθρακα, τότε πού άκόμα δέν είχαν έφευρεθει τά αντιβιοτικά φάρμακα κι ή θεραπεία μιās τέτοιας άρρώστιας ήταν πιό δύσκολη.

Τήν έποχή όμως αυτή, τό Γαλλικό Νοσοκομείο, στή λεωφόρο Άλεξάνδρας, ήταν ένα από τά καλύτερα τής Άθήνας.

Ή Γ.Δ. ύπόφερε πολύ από τήν άρρώστια, και πέρασε 40 μέρες πολύ όδυνηρές μέσα στό Νοσοκομείο. Μά και ή έμπειρία τούτη πού άπόκτησε στό κρεβάτι του πόνου, στάθηκε πολύτιμη γιά τήν πνευματική του ζωή.

Όλοι όσοι έχουν μείνει μέσα σέ νοσοκομείο γιά λόγους ύγείας, ξέρουν πολύ καλά τήν ξεχωριστή ψυχολογία, πού άποκτά κανείς σ' ένα τέτοιο περιβάλλον.

Ή Θεός έχει ένα ξεχωριστό τρόπο νά μιλήσει στό κάθε πιστό του παιδί, τόσο μέ τήν ίδια τήν άρρώστια, όσο και μέ τό περιβάλλον πού δημιουργοῦν οι άλλοι άρρωστοι και οι συγγενείς και φίλοι πού πάνε νά τό έπισκεφτοῦν.

Δέν άποκτά κανείς μεγάλες έμπειρίες χωρίς τίμημα. Κι αυτό είναι συχνά πολύ βαρύ γιά τόν πιστό, πού ό Θεός τόν άποδέχεται σάν γνήσιο τέκνο του (Έβρ. β΄, 6-8).

ΚΒ΄: 1925: Έκδοσις περιοδικού «Λόγοι Ζωής»

Χωρίς καμιάν άμφιβολία, τό περιοδικό «Λόγοι Ζωής» πού

παύει νά ἐκδίδεται τό 1934, ἀφοῦ δηλαδή σημείωσε μιά πολύ καρποφόρα ζωή δέκα ὀλόκληρα χρόνια, ἦταν τό ξεχειλίσμα τῆς πνευματικότητας πού χαρακτηρίζει τόν Ὁμιλο τῶν Πετραλινῶν.

Ὅτι ζοῦσε σάν σῶμα ἡ μικρή ἐκείνη κοινότητα τῶν πιστῶν, γινόταν γραφτός λόγος, πού μεταδιδόταν σέ ὅλα τά σημεία τῆς Ἑλλάδας καί σέ ἀρκετά μέρη τοῦ Ἑξωτερικοῦ. Σέ σπίτια, σέ γραφεῖα, σέ ἐργαστήρια, στούς δρόμους, σέ μεταφορικά μέσα (αὐτοκίνητα, τράμ, σιδηροδρόμους καί πλοῖα) σέ δημόσιες ὑπηρεσίες καί ἰδιωτικές, σέ νοσοκομεῖα, ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια, παντοῦ ὅπου ὑπῆρχαν ἄνθρωποι οἱ «Λόγοι Ζωῆς» ἔδιναν τό «παρών», καί διακήρυτταν μέ ζωντάνια καί ἀπλότητα τό μήνυμα τῆς σωτηρίας.

Γραφόταν μέ πολλή ἔμπνευση καί μέ πολλή ἀγάπη. Τό περιεχόμενο ἦταν πάντα ἐπίκαιρο καί δημιουργοῦσε ἐνδιαφέρον. Γι' αὐτό, καί ὁ κόσμος τό εἶχε ἀγαπήσει καί τό περίμενε κάθε μήνα μέ ἀληθινή λαχτάρα.

Προτοῦ ὅμως ἀποφασισθεῖ νά γράφεται αὐτοῦσιο τό περιεχόμενο τοῦ περιοδικοῦ ἀπό τό συντάκτη τοῦ Ὁμίλου (πού ἦταν ὁ Κ. Μεταλληνός) πέρασε ἀπό μιά διαδικασία πού ἀξίζει νά τήν ἀντιγράψουμε μέσα ἀπό τό «Ἱστορικό»:

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Ἐπί χρόνια, μετά τήν παγίωσιν τοῦ κηρύγματος κατὰ Κυριακήν καί δις τῆς ἐβδομάδος, ἠσθανόμεθα βαθύτατα τόν πόθον ἐκδόσεως ἐνός «Περιοδικοῦ».

» Ἡ ἐκδοσις ὅμως αὐτή προσέκρουεν εἰς ἑλλειψιν χρηματικῶν πόρων ἀφ' ἐνός καί κατὰ δεύτερον λόγον εἰς μικρόν τινα δισταγμόν τῆς διὰ πρώτην φοράν δημοσιογραφίας.

» Τέλος, ἐφθασε τό ἔτος 1925. Ἑξοικονομηθέντος μικροῦ τινος ποσοῦ ἀπεφασίσθη ἡ ἐκδοσις μικροῦ τετραφύλλου περιοδικοῦ ἐκ πιστῆς μεταφράσεως ἐκ τῆς Γαλλικῆς.

» Τό περιοδικόν τοῦτο ἦτο τό ἐν Ἑλβετία ἐκδιδόμενον

υπό τόν τίτλον «Vie et Liberté», ὅπερ εἶδε τό φῶς ἐν μεταφράσει ὑπό τόν τίτλον «Ζωή καί Ἐλευθερία» κατά τάς ἀρχάς τοῦ 1925, εἰς δύο χιλιάδας ἀντίτυπα.

» Ἡ διανομή του ἐγένετο δωρεάν, διότι ὁ κύκλος μας ὁμοφώνως εἶχε τήν φιλοτιμίαν νά προσφέρῃ διά θυσίας ἰδικῆς του τόν Εὐαγγελισμόν εἰς τόν Λαόν μας «ἀδάπανον», κατά τήν φράσιν τοῦ Παύλου, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης συκοφαντίας περὶ χρηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

» Ἦτο παρ' ἡμῖν ζήτημα σοβαρᾶς «ἀξιοπρεπειᾶς» καί οὐδεὶς ποτέ ἐπρότεινε κἄν τήν ἐπί πληρωμῇ κυκλοφορίαν.

» Ὁ πόθος ποῦ ἐφλεγε τόν μικρόν κύκλον μας ἦτο νά διασαλπίσῃ τήν «Χάριν τοῦ Θεοῦ» καί τό «Μεγαλεῖον τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ» εἰς τό Ἔθνος μας, διά τό ὅποιον ἤρχισε πλέον μέ μεγάλην ζέσιν νά προσεύχεται καθημερινῶς πρὸς τόν Θεόν.

» Ὡς πρὸς τήν ὕλην τοῦ πρώτου ἐκείνου φυλλαδίου, ἡ μετὰ ταῦτα κριτικὴ μας δέν ἔμεινε εὐχαριστημένη. Ὡς κύριον ἄρθρον του ἔγραφε τήν ἱστορίαν ἐνός ἀπίστου, ὅστις «ἐσώθη διά τῶν ποντικῶν», ἐπίστευσε δηλαδὴ διότι κατόπιν προκλήσεώς του, ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, οἱ ποντικοὶ ἀπό σωρὸν τινα βιβλίων ἐσεβάσθησαν τήν Ἁγίαν Γραφήν καί δέν κατέφαγον αὐτήν!...

» Τό ἐπιχείρημα ἐθεωρήθη «σαθρόν», διότι ὑπάρχουν Γραφαὶ μέ φανερά τὰ ἀποτελέσματα τῆς φθορᾶς ἐκ τῶν ποντικῶν ἄρα ὁ Θεός δέν εἶναι φρουρός κατὰ τῶν ποντικῶν...».

Ἄλλὰ πρὶν προχωρήσουμε παρακάτω, εἶναι ἀνάγκη νά κάνομε μερικά σχόλια σχετικά μέ τό ξεκίνημα τοῦ φυλλαδικοῦ αὐτοῦ ἔργου.

Καί πρῶτα-πρῶτα, νά σχολιάσουμε τήν παράγραφο: «Ἡ διανομή του ἐγένετο δωρεάν, διότι ὁ κύκλος μας ὁμοφώνως εἶχε τήν φιλοτιμίαν νά προσφέρῃ διά θυσίας ἰδικῆς του τόν Εὐαγγελισμόν εἰς τόν Λαόν μας «ἀδάπανον», κατά τήν φράσιν τοῦ Παύλου...».

Ἐνα τέτοιο ξεκίνημα, ἦταν ἀδύνατο νά μὴ ξεπεράσει

ύλικά καί ήθικά μειονεκτήματα καί νά μή εύλογηθεῖ.

Ἦ Ὀλος ὁ κύκλος παρακολουθοῦσε μέ προσευχή, ἀγρυπνο πνεῦμα καί ἀγαθή συνείδηση τό κάθε τί πού εἶχε σχέση μέ τήν ἐκδοση τοῦ φυλλαδίου.

Τό ύλικό του ἦταν, στήν ἀρχή, ἔτοιμο ἀπό ξένη ἐργασία καί θά χρειαζόταν μόνο ἡ μετάφραση.

Ἦ ἴσως ὁ μεταφραστής νά μή πρόσεξε τήν ἀφελή ἱστορία μέ τοὺς ποντικούς... Ἦ μετάφραση ὁμως ἐγινε καί ἀκολούθησε τό τύπωμα τοῦ φυλλαδίου.

Νά ὁμως πού ἡ σύμπνοια τοῦ Ἦμίλου ἐπαιξε τόν εὐεργετικό της ρόλο σάν μιά συνείδηση, καί ἐκρινε «σαθρόν» τό ἐπιχειρήμα τοῦ ρόλου τῶν ποντικῶν. Ἦ ἔτσι, ἡ ἐκδοτική διάθεση προσανατολίζεται στήν πνευματική αὐτάρκεια τοῦ Ἦμίλου καί βασιζεται στίς προσωπικές του πνευματικές ἐμπειρίες καί τήν ὁμολογία.

Τώρα πιά γεννήθηκε αὐτοδύναμο καί ἀνεξάρτητο τό μηνιαῖο περιοδικό «Λόγοι Ζωῆς».

Καί τό «Ἦστορικό» συνεχίζει: «Εἰς συνέλευσίν του ὁ μικρός κύκλος, περί τά μέσα τοῦ 1925, ἀπεφάσισε τήν ἐκδοσιν περιοδικοῦ οὐχί ἐκ μεταφράσεως ἀλλά μέ ὕλην πρωτοβουλίας τοῦ ἀδελφοῦ Κ. Μεταλληνοῦ ἐξ ἐλευθέρας διασκευῆς, κατά τό πλεῖστον, βάσει διηγημάτων μέ ἐπίλογον εὐαγγελιστικόν.

» Ἦ ὄνομα ἐκείνου τοῦ περιοδικοῦ ἀπεφασίσθη τό «Λόγοι Ζωῆς» καί περί τά τέλη τοῦ 1925 ἐκυκλοφόρησε τό πρῶτον τετρασέλιδον εἰς 2.500 ἀντίτυπα, διανεμηθέν «δωρεάν» εἰς Ἦθήνας καί εἰς ἐπαρχίας διὰ μέσου γνωστών καί φίλων ἐν αὐταῖς.

» Ἦ ὑποδοχή τῆς ὁποίας ἔτυχε τό περιοδικόν «Λόγοι Ζωῆς» ἦτο τόσον θερμή καί ἐνθουσιώδης ὥστε ἐντός ἔτους ἀνήλθε τοῦτο εἰς κυκλοφορίαν 27.500 φύλλων μηνιαίως!

» Ἀπό ὅλα τά μέρη τῆς Ἦλλάδος καί ἐκ τῶν Ἦλλήνων τοῦ Ἦξωτερικοῦ αἰ ἐνθουσιώδεις ἐπιστολαί μέ ἐπιταγὰς αὐτοπροαιρέτου συνδρομῆς διὰ τό ἔργον τοῦτο ἐφθασαν κατά ἑκατοντάδες μηνιαίως.

» Τό Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τό Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, ἡ Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης ἐσπευσαν νά μᾶς συγχαροῦν θερμότατα καί νά ζητήσουν, ὅπως ἀποστέλλωμεν τακτικά πρός αὐτάς τάς ἐκδόσεις μας(.....).

» Ἡ ἐπί ἐξαετιᾶν (32) ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ τούτου, συντηρουμένου δι' αὐτοπροαιρέτων εἰσφορῶν καί ἀπαιτήσαντος εἰδικήν παρακολούθησιν καί ἀλληλογραφίαν (προσληφθέντος πρός τοῦτο ἐπί διετιᾶν περίπου τοῦ ἀδελφοῦ Ἰ. Μπούκη), ἐπλημμύρισε χάριτι θείᾳ τήν Ἑλλάδα «δωρεάν» ἀπό τό ἄγγελμα τῆς ἐν Χριστῷ Χάριτος τοῦ Θεοῦ καί ἔρριψε σπόρον, τοῦ ὁποίου πιστεύομεν ὅτι θά μάθωμεν μίαν ἡμέραν τά πλήρη ἀποτελέσματα στόν οὐρανόν».

Μά καί πάλι πρέπει νά κάνουμε μίαν ἀνάπαυλα γιά μιά πολύ ἐνδιαφέρουσα παρατήρησι.

Τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά πού ἀναφέρει τό «Ἱστορικόν» δέν εἶναι ὑπερβολικό. Ἀντίθετα, εἶναι ὅλα διατυπωμένα μέ φειδωλή λιτότητα.

Ἦμασταν, τότε, παιδιά τοῦ Σχολαρχείου, ὅταν πρωτογνώρισамε τό «Λόγοι Ζωῆς» καί κάθε φορά πού ἐπρόκειτο νά κυκλοφορήσει τό καινούργιο φύλλο, ὁ Χριστιανικός Σύλλογος Νέων στόν Πειραιᾶ, ἤξερε ὅτι εἶχε νά βγεῖ στό μοίρασμα τῶν φυλλαδίων.

Οἱ νέοι χωριζόμεσταν σέ ομάδες, καί ἄλλοι ξεκινούσαν γιά τά νοσοκομεῖα, καί ἄλλοι γιά τίς συνοικίες. Στό τέλος, μετά ἀπό κάθε τέτοια ἐξόρμησι γυρίζαμε σπίτια μας, γεμάτοι ἀπό ἐνθουσιασμό γιά τίς πολύ εὐχάριστες ἐμπειρίες πού ἀποκτούσαμε. Παντοῦ μᾶς δέχονταν μέ εὐγένεια καί εὐχαρίστησι.

Μερικοὶ παραπονιοῦνταν γιατί τόν προηγούμενο μήνα τούς εἶχαμε παρατρέξει. Καί φυσικά, δέν ἦταν δυνατό νά θυμούμαστε ἀκριβῶς τό κάθε σπίτι, γιά νά ξαναπεράσουμε.

Τήν ἐποχή αὐτή, πού τό «Λόγοι Ζωῆς» βρίσκεται στήν ἀνθῆσῆ του, ἀνθίζει καί τό κατάστημα τοῦ Γ. Δημόπουλου.

στην οδό Μπενάκη 23 (ἄλλοτε οδός Προαστείων) πού μεταβάλλεται σέ Κέντρο Διερχομένων γιά ὅσους ἐνδιαφέρονταν γιά τό φυλλάδιο, καί σέ Ρυθμιστικό Κέντρο ἐκείνων πού ἐργάζονταν μέ ζήλο γι' αὐτό!

Θυμάμαι πού ἦταν καλοκαίρι τοῦ 1932, ὅταν πέρασα κι ἐγώ ἀπό ἐκεῖ νά πάρω διευθύνσεις συνδρομητῶν τοῦ «Λόγοι Ζωῆς» καί νά τούς ἐπισκεφθῶ. Ἐπρόκειτο νά κάνω τό γύρο τῆς Πελοποννήσου, γιά νά γνωρίσω τίς ἀρχαιότητες. Εἶχα σάν πρόγραμμα νά κατεβῶ σέ κάθε πρωτεύουσα καί νά μείνω ὅσο θ' ἀπαιτοῦσε ἡ ξενάγησή μου.

Ἔτσι, μέσα σέ δεκαεφτά μέρες, ἐπισκέφθηκα τίς πόλεις: Κόρινθο, Ἄργος, Ναύπλιο, Τρίπολη, Σπάρτη, Μιστρά, Καλαμάτα, Κυπαρισσία, Πάτρα, Πύργο, Ὀλυμπία, Καλάβρυτα, Αἶγιο, Δελφοῦς.

Σέ ὅλες, σχεδόν, τίς πόλεις αὐτές συνάντησα συνδρομητές καί ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ, πού μέ δέχθηκαν μέ ἀγάπη καί ἐνθουσιασμό.

Στό Αἶγιο, μιά κυρία πού ἦταν μοδίστρα κι ἐργαζόταν στό σπίτι τῆς ἔχοντας κοντά τῆς 4-5 μαθήτριες μοῦ μίλησε μέ πολλή συγκίνηση γιά τό πόσο τήν ὠφέλησε τό περιοδικό καί μοῦ ἐμπιστεύτηκε μέ δική τῆς πρωτοβουλία τήν αὐτοπροαίρετη εἰσφορά τῆς, πού ἦταν 25 δραχμές.

Ὅταν τελείωσε ἡ περιοδεία μου καί γύρισα στόν Πειραιᾶ, ἡ πρώτη δουλειά πού εἶχα νά κάνω, ἦταν νά ἐξιστορήσω τίς ἐντυπώσεις μου στό Σύλλογο τῶν Νέων τήν ἀμέσως ἐπομένη Τρίτη, καί ν' ἀναφεθῶ ξεχωριστά στίς γνωριμίες μου μέ τούς συνδρομητές τοῦ Περιοδικοῦ.

Τήν ἐποχή αὐτή, ὑπεύθυνος γιά τά ὀνόματα καί τίς διευθύνσεις τῶν συνδρομητῶν φαίνεται ὅτι ἦταν ὁ **Γιῶργος Κλάδης**. Ἀπ' αὐτόν πῆρα τόν κατάλογο μέ τόν ὁποῖο ξεκίνησα. Γι' αὐτό καί θεώρησα ὑποχρέωσή μου νά τοῦ δώσω γραπτές τίς ἐντυπώσεις μου.

Πιστεύω ἀκράδαντα, ὅτι οἱ εὐλογίες ἐκεῖνες πού συνόδευαν τούς «Λόγους Ζωῆς» ἦταν ἀποτέλεσμα τῶν προσευχῶν ὅλων τῶν ἀδελφῶν πού περιέβαλλαν μέ τήν ἀγάπη τους τό περιοδικό κι ἀκόμα ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ

Κώστα Μεταλληνοῦ πού ζητοῦσε προσευχές καί κάθε φορά πού ἦταν ν' ἀσχοληθεῖ μέ τή σύνταξη τῆς ὕλης, ζητοῦσε τίς προσευχές ὄλων κι ἔλεγε: «Ἄν δέ μάς φωτίσει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, τά δικά μας λόγια πέφτουν στό κενό. Μόνο ὅ,τι γράφεται ἀπό θεία ἐμπνευση, ἀγγίζει τίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων!».

Νά μιά πολύ μεγάλη ἀλήθεια, πού σήμερα ὅμως δέν τήν προσέχουμε ὅσο θά ἔπρεπε.

Καί τελειώνει τό «Ἱστορικό τῆς Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας» μέ τήν παράγραφο:

«Τό περιοδικόν «Λόγοι Ζωῆς» ἔπαυσε ἐκδιδόμενου μετά τό 1935, καί ἀντ' αὐτοῦ ἐγένοντο ἐκδόσεις ἀποβλέπουσαι μᾶλλον εἰς διαφώτισιν τῶν ἐν Ἑλλάδι «διανοουμένων», ὡς πρός τά ζητήματα τοῦ προσώπου καί τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Διαδέχθηκε λοιπόν, τό περιοδικόν «Λόγοι Ζωῆς», ἡ ἐκδοσις «Ἀπολογητικῶν» μελετῶν καί μεταφράσεων ἐκ ξένων γλωσσῶν.

» Τινές τῶν ἐκδόσεων τούτων συνέπεσαν ἐκ παραλλήλου μέ τά τελευταῖα ἔτη τῆς ἐκδόσεως τῶν «Λόγων Ζωῆς». Οὕτως, ἐξεδόθησαν καί ἐκυκλοφόρησαν ἀντί εὐτελεστάτης χρηματικῆς τιμῆς, διά νά καταστοῦν προσιτά εὐκόλως, καί διενεμήθησαν πλεῖστα δωρεάν τά:

1. Ἀποδείξεις περί Ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.
2. Τό πρόβλημα τῆς Βίβλου.
3. Λογική καί Ἐρησκεία.
4. Ἡ Γαλλική Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν περί Ἐρησκείας καί Ἐπιστήμης.
5. Τό Ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρελθόν, παρόν καί μέλλον (33).

» Τέλος, ἀπό τοῦ ἔτους 1943 ἐκδίδεται κατά ἄτακτα διαλείμματα τό τετρασέλιδον ἢ ὀκτασέλιδον «Ἐρευνα καί Πίστις» ἀπευθυνόμενον πρός ἀνώτερα διανοητικά στρώματα, μέ σκοπόν νά ἐπαναφέρῃ εἰς τήν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἀσχετῶς θρησκευτικοῦ δόγματος, τοὺς ἐν τῷ ὀρθο-

λογισμῶ καὶ ὕλισμῶ βυθισμένους ἐκ τῶν διανοουμένων τοῦ
"Ἐθνους μας».

Στό σημεῖο αὐτό τελειώνει τό «Ίστορικό».

Ἔχομε ὅμως νά κάνουμε δυό παρατηρήσεις:

1. Τό «Λόγοι Ζωῆς» ἄρχισε νά ξαναεκδίδεται καί νά κυκλοφορεῖ ἀπό τό Γιάννη Δημόπουλο τό 1950. Ἡ ἐπανέκδοση αὐτή κράτησε μέχρι τό 1962 καί τή συνέχισε ὁ Γιάννης Ἔρτσος μέχρι τό 1966. Ὑστερα, χωρίς διακοπή τήν παρέλαβε ὁ Χρῖστος Φραγκόπουλος καί τή συνεχίζει μέχρι σήμερα σέ ἐντελῶς νέο σχῆμα.

Ὁ γερο-Δημόπουλος πρέπει νά ἦταν πολύ εὐχαριστημένος, πού ἔβλεπε καρπούς ἀπό τό σπόρο πού εἶχε σπείρει ἡ Ὀμάδα τῶν Πετραλωνιτῶν.

2. Τό περιοδικό «Ἐρευνα καί Πίστις» ξανάρχισε νά ἐκδίδεται ἀπό τόν Ἀπρίλη τοῦ 1981, μέ πιά πλούσια ὕλη, μέ περισσότερους συνεργάτες, καί εἶναι δίμηνη ἐκδοση μέ πάνω ἀπό 50 σελίδες.

Τή φροντίδα του ἔχει ἀναλάβει ὁ ἀνιψιός τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ, Γερ. Ζερβόπουλος.

Σ' ἐκεῖνον πού θά συνεχίσει τήν ἱστορία τῆς «Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας» πέφτει ὁ κλῆρος νά ἀναφερθεῖ σέ λεπτομέρειες ἀπό τό ἐκδοτικό ἔργο πού συνεχίστηκε μέ τήν ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Σάλπισμα» ἀπό τό 1945 καί πού συνεχίζεται.

ΚΓ' 1927: Ἰασις Μεταλληνοῦ

Ὁ Γ. Δημόπουλος δέν ἦταν δυνατό νά μείνει ἀσυγκίνητος ἀπό τήν περιπέτεια τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ, ὅταν ἀρρώστησε.

Ἐκεῖνο ὅμως, πού σημειώνει στό χρονολογικό του πίνακα, εἶναι ἀπλά καί μόνο ἡ θεραπεία. Αὐτό τοῦ ἄρκει, γιατί ἡ ἐκκλησία τῶν Πετραλώνων, πού βρίσκεται ἀκόμα στή νηπιακή της ἡλικία, ξαναβρίσκει τόν ἐργάτη της.

Σχετικά μέ τήν ἀρρώστια τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ καί τή θεραπεία της, ὕστερα ἀπό προσευχή τῶν ἀδελφῶν, γράφει ἀρκετά ὁ Γεράσιμος Ζερβόπουλος στό βιβλίο του πού

αναφέραμε στην αρχή, σελ. 68-80.

Είναι όμως επίκαιρο νά μεταφέρουμε ἐδῶ λίγες γραμμές:
«Ήταν ἡ 17ῃ Ἰανουαρίου 1927. Ἡμέρα Κυριακή. Ἐφτά πνευματικοὶ ἀδελφοὶ ἔφτασαν στό σπίτι τοῦ Μεταλληνοῦ, τό ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης γιά προσευχή.

» Τό ἀποκλειστικό αἶτημα θά ἦταν «ἡ θεραπεία τοῦ ἀδελφοῦ Κώστα». Ἕνας ἀπό τοὺς μάρτυρες περιέγραψε τὴν ἐντυπωσιακὴ σκηνή: «Μόλις ὁ Μεταλληνός ἀκουσε γιά τό σκοπὸ τῆς ἐπίσκεψις τῶν ἀδελφῶν, ἀμέσως ἄφησε τό δωμάτιο. Οὔτε ἤθελε ν' ἀκούσῃ γιά προσευχή. Οἱ ἑφτά ἐπισκέπτες ὅμως γονάτισαν. Ὑστερα ἀπὸ ἐνθερμὴ προσευχὴ δύο ὥρων, ὁ Μεταλληνός μπῆκε στό δωμάτιο καὶ ρώτησε μέ κατάπληξη: «Ἀδελφοί, μήπως κάνετε προσευχὴ γιά μένα; Αἰσθάνομαι τό μυαλό μου ξαλαφρωμένο. Δέν ἀκούω πιά τὰ κουδουνίσματα. Τό κεφάλι μου ξαστέρωσε».

» Στὴν καταφατικὴ ἀπάντησι τῶν ἀδελφῶν γονάτισε κι αὐτός μαζί τους. Σέ μιά στιγμὴ ἐπάλειψαν τόν Κώστα μέ λάδι, στό ὄνομα τοῦ Κυρίου. Ἐξακολούθησαν δεόμενοι πέντε περίπου ὥρες τό ὅλον. Ὅταν ἀνασηκώθηκαν, τοῦ Μεταλληνοῦ ἡ μορφὴ ἔφεγγε σάν τόν ἥλιο.

Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς «ἑφτά» ἀδελφούς πού πῆγαν νά συμπροσευχηθοῦν καὶ μάλιστα σ' αὐτό τό σπίτι τοῦ Μεταλληνοῦ, ἦταν ὁ Γ.Δ.

Στό βιογραφικὸ του σημείωμα τελειώνει μέ τὴν πρόσθετη σημείωσι: «Τὸ 1927, εἶχαμε πολλὰς ἰάσεις: Κ. Μεταλληνοῦ, Β. Τσουλουχόπουλου καὶ ἐνός Ἀρμενίου».

Ὁ Γ. Ζερβόπουλος ἀναφέρει περισσότερες περιπτώσεις ἀπὸ θεραπείες διαφόρων προσώπων, τίς ὁποῖες διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ Κ. Μεταλληνός (34).

ΚΔ' 1934: Πρότασις Βαπτιστῶν.

Παῦσις περιοδικοῦ «Λόγοι Ζωῆς»

Γιά ν' ἀφηγηθοῦμε τὰ ὅσα ἔχουν σχέση μέ τὴν περιφημὴ πρότασι τῶν Βαπτιστῶν τῆς Σουηδίας, θά πρέπει νά ἐκθέσουμε πρῶτα τό λόγο γιά τόν ὁποῖο Σουηδοὶ ἀδελφοί

Στό κέντρο ό Κ. Μεταλληνός, άριστερά ό Γ. Δημόπουλος, δεξιά ό Σουηδός Βήκμεν. Καθιστός στό έδαφος ό Ζ. Παπακωνσταντίνου. Ή φωτογραφία βγήκε στό σπίτι Ήρακλειδών 49, τό 1927.

ἤρθαν στήν Ἑλλάδα νά γνωριστοῦν μέ τόν Ὅμιλο τῶν Πετραλωνιτῶν.

Οἱ ἀδελφοί τῶν Πετραλῶνων ἀξιολογώντας τή σημασία τοῦ βαπτίσματος, τό υιοθέτησαν ὅπως τό καθόρισε ὁ Χριστός λέγοντας: «Πᾶς ὁ πιστεύσας καί βαπτισθεῖς σωθήσεται» (Μάρκ. ις', 16).

Εἶναι γνωστό ἀπό τήν ἱστορία τῶν πρώτων αἰῶνων τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ὅλοι βαπτίζονταν ἐνήλικες, καί ἀφοῦ πρῶτα ἐγνώριζαν τήν ἀλήθεια τοῦ σωτήριου ἔργου τοῦ Χριστοῦ καί πίστευαν στόν Ἰησοῦ Χριστό σάν προσωπικό τους Σωτήρα.

Εἶναι ἀκόμα γνωστό, ὅτι πολλοί ἀπό τοὺς μεγάλους Πατέρες, ἂν καί γεννήθηκαν ἀπό εὐσεβεῖς χριστιανούς γονεῖς, δέ βαφτίστηκαν νήπια ἀλλά σέ ὠριμη ἡλικία.

Ἔτσι, καί οἱ ἀδελφοί τῶν Πετραλῶνων υιοθέτησαν τό βάπτισμα τοῦ ἐνήλικου.

Ἦταν, λοιπόν, γιά τοὺς Σουηδοὺς ἀδελφούς πού πρεσβεύουν τήν ἴδια πίστη γιά τό βάπτισμα, κάτι πού τοὺς ἐντυπωσίασε, ὅταν ἔμαθαν ὅτι στήν Ἑλλάδα ἰδρύθηκε ἐκκλησία τῆς ἴδιας μέ αὐτοὺς ὁμολογίας.

Καί ὅταν στά 1934 ξανάρθεσθῆν Αθήνα ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς Βαπτιστικῆς ἐκκλησίας τῆς Σουηδίας, ὁ Βῆκμεν, φρόντισε νά γνωριστεῖ μέ τόν Κ. Μεταλληνό καί νά τοῦ προτείνει: «Θά σᾶς χτίσουμε ἀκόμα καί μέσα στήν πλατεία τῆς Ὁμονοίας τήν πιο μεγάλη ἐκκλησία πού θά ὑπάρχει σέ ὅλα τὰ Βαλκάνια· ἀρκεῖ νά δεχθεῖτε νά μπεῖ ψηλά στό στηθαῖο τῆς ἐκκλησίας ἡ ἐπιγραφή: ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΟΥΗΔΙΑΣ».

Ἡ πρόταση ἀπορρίφθηκε ἀπό τόν Μεταλληνό ἀμέσως καί χωρίς καμιά συζήτηση.

Ὅταν τήν πληροφορήθηκαν οἱ ἀδελφοί τῶν Πετραλῶνων, συμφώνησαν ἀπόλυτα καί ὁμόφωνα. Καί τό γεγονός αὐτό, δικαιολογημένα, στάθηκε σάν ἐνοχλητική πρόκληση, γιά νά μὴ δημιουργηθεῖ ἀπό τότε στενή γνωριμία κι ἐπαφή μέ τοὺς ἀδελφούς ἐκείνους τοῦ Βορρά.

Στό σημεῖο αὐτό εἶναι πολύ ἐπίκαιρο ν' ἀναφέρουμε ἕνα

ζωντανό περιστατικό, πού ασφαλώς ο Μεταλληνός θα τό σκέφτηκε τή στιγμή πού ο Σουηδός του έκανε τήν παραπάνω πρόταση.

Τό περιστατικό τό διηγήθηκε πριν καιρό στήν εκκλησία (`Αλκιβιάδου 3) ο ίδιος **ο Σωτήρης Τσεκούρας**.

Ήταν νιόφερτος στήν `Αθήνα, στά 1917. Σταλμένος από τά Γιάννενα, από τό Βασίλη Χριστόφιλο, πού τόν γνώρισε γιά πρώτη φορά, όταν ο Χριστόφιλος φιλοξενήθηκε στό σπίτι τους.

Τότε, οί στρατεύσιμοι έμεναν γιά λίγες μέρες υποχρεωτικά στό σπίτια, μέχρι νά καταταχτούν στις μονάδες τους. Καί ο Β. Χριστόφιλος έγινε δεκτός στήν οικογένεια Τσεκούρα. Ή πρώτη δουλειά του Χριστόφιλου ήταν νά κάνει ευαγγελισμό στήν οικογένεια καί νά τούς συστήσει αν πάνε στήν `Αθήνα, νά φροντίσουν νά γνωρίσουν τόν Κώστα Μεταλληνό. Ο Σωτήρης από κεινη τή στιγμή δραματίστηκε τό Μεταλληνό σαν τό μόνο κατάλληλο πρόσωπο, πού θα τόν οδηγούσε στήν αλήθεια. Έτσι, όταν αργότερα κατέβηκε στήν `Αθήνα, γνωρίστηκε μέ τή συντροφιά των Πετραλώνων.

Πολύ συχνά κάνανε τή συμμελέτη τους στό ύπαιθρο καί στό έρημικά καφενεΐα. Μιά άπ' αυτές τίς μέρες ο Μεταλληνός σταμάτησε άπότομα, καί βυθίζοντας τά μάτια του «στό μέλλον», όπως ειπε ο Σ. Τσεκούρας, «καί σαν νά έβλεπε όραμα, τούς λέει: «Παιδιά, πριν φύγω από τόν κόσμο αυτό, ο Θεός θα μās δώσει μιά εκκλησία μεγάλη καί τρανή».

Όλοι σώπασαν μέ σεβασμό. Ένας μόνο πετάχτηκε καί του ειπε: «Βρέ Κώστα, τί μās λές τέτοια πράγματα; Έμεις δέν έχομε ούτε καρέκλες καί καθόμαστε στό μπαούλα, κι έσύ μās λές γιά εκκλησία μεγάλη καί τρανή;» Καί ο Μεταλληνός του άπάντησε: «Πρέπει νά έχουμε πίστη. Τό μόνο πού ζητώ από σας είναι νά προσεύχεσθε. Κι έσύ μή γίνεσαι άπιστος καί φέρνεις προσκόμματα, γιατί θα είσαι υπόλογος μπροστά στό Θεό».

Τώρα, λοιπόν, μέ τήν πρόταση των Σουηδών, νά ή εύκαι-

ρία, γιά τή μεγάλη και τρανή ἐκκλησία! Μόνο πού ἡ πρόταση αὐτή δέν εἶχε τήν ἐγγύηση τῆς θείας ἐπέμβασης. Πραγματοποιήθηκε ἀργότερα καί πολύ πρὶν ἀποδημήσει στόν Οὐρανό ὁ Κ. Μεταλληνός.

Ὁ Κ. Μεταλληνός, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐλευθέρων Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδας» μόλις τὸ 1950 θά ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τὸ «Διεθνή Σύνδεσμο Ἐλευθέρων Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν», πού περιλαμβάνει ἐκκλησίες τῆς Ἑλβετίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Βελγίου, Ὀλλανδίας, Τσεχοσλοβακίας, Σουηδίας, Νορβηγίας, Φιλανδίας, Δανίας, Καναδᾶ καί ΗΠΑ (35).

Τότε, θά ἐπισκεφθεῖ καί τή Σουηδία, γιά νά γνωριστεῖ μέ τοὺς ἐκεῖ πιστοὺς καί ν' ἀναγνωριστεῖ ἡ ζωτικότητα τῆς Ἐλεύθερης Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας στήν Ἑλλάδα.

**1938: Διάλυσις Ὁμάδος παρά τῆς Κυβερνήσεως
Μεταξᾶ. Σύστασις Ἐκκλησίας διὰ τοῦ
νόμου 1363, ἐνοικίασις Αἰθούσης εἰς τὴν
ΚΕ' ὁδὸν Λυκούργου 18Δ, τὴν 5ην Νοεμβρίου
(μέλη 45, προσκείμενοι 60).**

1940: Ἐναρξις πολέμου Ἰταλικοῦ.

**1941: 24 Αὐγούστου ἔκαμαν οἱ Ἰταλοὶ ἐπίταξιν
τῆς Αἰθούσης.**

Ὅπως εἶδαμε στὰ πρηγούμενα, ἡ Ὁμάδα συγκεντρώνεται μέ τὴ συνείδηση τῆς ὑπόστασης ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, στήν ὁδὸ Ὀρφέως 24, ἀπὸ τὰ 1929.

Ὑστερα ἀπὸ δέκα περίπου χρόνια, θά ἐγκατασταθεῖ στήν ὁδὸ Λυκούργου 18Δ, πού βρίσκεται στό κέντρο τῆς Ἀθήνας, δίπλα στήν Ὁμόνοια.

Ἦταν ἓνα κτήριο, πού εἶχε δοθεῖ κληροδότημα στό Ἄσυλο Ἀνιάτων. Βρισκόταν στὴ γωνία τῶν δρόμων Λυκούργου καί Σωκράτους. Πολὺς κόσμος πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, γιά νά περάσει στήν ὁδὸ Πειραιῶς, κι ἀπὸ κεῖ στὶς διάφορες συνοικίες, ἀποφεύγοντας τὸ συνωστισμό τῆς Ὁμόνοιας, ἔκοβε ἀπὸ τὴ Λυκούργου κι ἔπειτα τὴ Σωκράτους, ὥσπου νά φτάσει στήν Πειραιῶς.

Ἡ ἐκλογή τῆς θέσης ἦταν ἰδανική, τόσο γιά τόν ἐρχομό τῶν μελῶν καί τῶν ἀκροατῶν τῆς ἐκκλησίας ἀπό τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἀθήνας, ὅσο καί γιά τήν προσέλαση τῶν περαστικῶν, πού ἦσαν πολλοί κι ἀπό πολλά μέρη τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς.

Τό μόνο μειονέκτημα πού παρουσίαζε ἡ αἴθουσα τῆς Λυκούργου 18Δ, ἦταν ὅτι βρισκόταν στόν τρίτο ὄροφο, χωρίς ἀνελκυστήρα, καί πού γιά νά φτάσει κανεῖς ἐκεῖ πάνω, ἔπρεπε νά ἀνέβει 72 σκαλοπάτια.

Ὁ Κ. Μεταλληνός, καθῶς καί ἄλλοι ἀδελφοί, ἔκριναν τή σοβαρότητα τῶν ἐλατηρίων ἑνός ἐπισκέπτη τῆς αἴθουσας ἐκείνης ἀπό τήν ἀπόφασή του νά ὑποβάλλεται δυό καί τρεῖς φορές τήν ἐβδομάδα, ἄν ὄχι καί περισσότερες, στόν κόπο ν' ἀνεβαίνει κείνα τὰ σκαλιά.

Ἡ ἐκκλησία συγκροτημένη καί μέ τήν ἐπίσημη ἀδεία τῆς λειτουργοῦσε κανονικά. Ἡ λειτουργία τῆς ἦταν ἀπρόσκοπτη μέχρι τόν Αὐγούστο τοῦ 1941.

Ὁ Ἑλληνοϊταλικός πόλεμος εἶχε τελειώσει. Οἱ Γερμανοί εἶχαν μπεῖ στήν Ἑλλάδα καί μαζί τους καί οἱ Ἴταλοί. Στήν δικαιοδοσία τῶν Ἰταλῶν ἦταν νά ἐπιτάσσουν κι αὐτοί διάφορους στεγαστικούς χώρους γιά τίς ὑπηρεσίες τους. Θυμᾶμαι πού ἦταν Κυριακή πρωί καί μέ τό φίλο μου **Γιώργο Ἀλεξανδρῆ**, ἀνεβήκαμε ἀπό τόν Πειραιᾶ στήν Ἀθήνα, γιά ν' ἀκούσουμε τόν Κ. Μεταλληνό. Μόλις φτάσαμε στό ἰσόγειο τοῦ κτηρίου, εἶδαμε στή μεγάλη πύλη, πού ἦταν καί ἡ μοναδική εἰσοδός του, τόν Κ. Μεταλληνό νά εἶναι καθισμένος σέ μιά καρέκλα καί νά φαίνεται κουρασμένος καί ἀμίλητος. Ἀπό τούς ἀδελφούς πού τόν τριγύριζαν μάθαμε, ὅτι οἱ Ἴταλοί εἶχαν ἐπιτάξει τό κτήριο κι ἔπρεπε μέσα σέ ὀρισμένο χρόνο ν' ἀδειάσει.

Πολλοί ἀπό τούς ἀδελφούς ἦσαν ἐπάνω στήν αἴθουσα καί μάζευαν τίς Γραφές, τὰ Ὑμνολόγια, διάφορα ἄλλα βιβλία καί ἔγγραφα, τὰ καθίσματα κ.τ.λ.

Ὅσοι μετακόμιζαν τὰ πράγματα αὐτά, τὰ πήγαιναν στό κατάστημα τοῦ ἀδελφοῦ Χαράλαμπου Μαυρομάτη, πού ἦταν στό Σύνταγμα. Διέθετε μιά μεγάλη αἴθουσα μέ ἔργα

τέχνης, αρχαιότητες, είδη τουρισμού κ.ά. Κάτω από την αίθουσα υπήρχε ανάλογο υπόγειο. Στο υπόγειο αυτό βάζαμε ό,τι έρχόταν από την οδό Λυκούργου 18Δ.

Την ημέρα αυτή φορούσε ένα άσπρο κουκουλάρικο κουστούμι. "Αρπαξα τό πρώτο δίκυκλο καρότσι από τά δυό μακριά του χέρια καί τραβώντας το γεμάτο από πράγματα τής εκκλησίας τό έσερνα για τό Σύνταγμα.

Πίσω μου ακολουθούσε ό Γ. 'Αλεξανδρής για νά βλέπει μή πέσει κάτι.

Καθώς άνηφορίζαμε τή Λυκούργου, για νά βγοῦμε στήν Αιόλου καί νά στρίψουμε για τό Σύνταγμα τά λουστράκια πού κάθονταν στό πεζοδρόμιο μέ τά κασελάκια τους, άρχισαν νά χτυποῦν τίς βουρτσες τους καί νά φωνάζουν: «" Άλλος!!... καρτσάκι μέ ράδιο!...».

Τό πείραγμά τους ήταν δίκαιο, γιατί έβλεπαν δυό καλοντυμένους νά τούς παίρνουν ένα θέλημα κελεπούρι, πού τούς έφευγε μέσα από τά χέρια. Μά ήταν καί τόσο έξυπνο καί άθώο, πού μάς έκανε νά γελάσουμε κι οί δυό μέ τήν καρδιά μας.

Τήν εποχή εκείνη δέν υπήρχε εύκολία για τίς μεταφορές από τήν έλλειψη τής βενζίνας, καί πολλοί βγαίαν στήν αγορά μ' ένα καρότσι νά κάνουν μεταφορές. "Όσοι, λοιπόν, ήθελαν νά διαφημίσουν τό καρότσι τους σάν τό πιο καλό, φώναζαν: «" Εδώ, καρτσάκι μέ ράδιο!...».

Στή γενική εκείνη θλίψη νιώθαμε κάποια παρηγοριά πού ήμασταν όλοπρόθυμοι νά βοηθήσουμε στήν άστοργη έξωση πού έκαναν οί κατακτητές,...

Κς' 1939: 'Επίσκεψις θανάτου - Νοσοκομείον

"Ας γυρίσουμε όμως μερικά χρόνια πίσω για νά βροῦμε τό Γ. Δημόπουλο στό Νοσοκομείο.

Είχε πάει στό Πολιτικό Νοσοκομείο νά επισκεφθει τή γυναίκα του Γιώργου Καμπανάκου, πού ήταν άρρωστη καί νοσηλευόταν εκεί.

Στή διάρκεια όμως τής επίσκεψης εκείνης έπαθε κάτι, ώστε νά χάσει τή διαύγειά του. "Ο Γ.Δ. ήταν τότε 58 ετών.

Δέν ήταν γέρος. Είχε όμως περάσει από πολλές κακοτυχίες, ξεχωριστά εκείνες τīs πίκρες πού τόν πότισε ή διάλυση τής εταιρίας.

Σάν φάνηκε ότι εκείνος πού πήγε νά δώσει μέ τήν παρουσία του κουράγιο στήν ἄρρωστη, είχε ἄμεση ἀνάγκη ἀπό τήν ἐπέμβαση γιατροῦ, εἰδοποιήθηκαν ἀμέσως οἱ ἐφημερεύοντες πού τόν ἀνέλαβαν.

Τοῦ πρόσφεραν τīs πρῶτες βοήθειες καί τόν ἔστειλαν μέ πολλές προφυλάξεις στό σπίτι του μέ τήν ἐντολή νά μείνει ἀκίνητος.

Ἦστερα ἀπό πολλά χρόνια καί λίγο πρὶν ἀπό τό θάνατο του ὁ Γ.Δ. μάθαινε ὅτι εἶχε πάθει ἐλαφρό καρδιακό ἔμφραγμα. Ξέροντας ὅμως ἢ μή ξέροντας τό τί τοῦ εἶχε συμβεῖ, σημείωσε στό χρονολογικό του πίνακα: «1939: ἐπίσκεψις θανάτου».

KZ' 1942: Κηρύγματα εἰς τήν Παλαιάν Βουλήν.

Ἦλοι ξέρουν γιά τή δραστηριότητα τής Ἐλευθέρης Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, πού ἄστεγη καθώς ἔμεινε, βρῆκε σάν πρῶτο καί προσωρινό καταφύγιο τήν κεντρική αἴθουσα τής Παλιᾶς Βουλῆς.

Βέβαια, σ' ἓνα τόσο ἐπίσημο, κοσμικό, χῶρο δέ μπορούσε νά γίνει λατρεία· μπορούσε ὅμως νά τή χρησιμοποιήσει ὁ Κ. Μεταλληνός σάν αἴθουσα διαλέξεων, ὅπως πρὶν ἀπό τόν πόλεμο χρησιμοποιοῦσε τήν αἴθουσα τής Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας (Λεωφ. Πανεπιστημίου ἢ Ἐλ. Βενιζέλου 22) (36).

Στήν αἴθουσα λοιπόν τής Παλιᾶς Βουλῆς, πού ἀκόμα δέν εἶχε μετατραπεί στό σημερινό Μουσεῖο τής Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας, καί πού τά καθίσματά της ἦσαν ἀπειραχτά καί τά πρῶτα-πρῶτα ἀπ' αὐτά εἶχαν μετάλλινες πινακίδες πού ἔγραφαν τά ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων καί βουλευτῶν, ἐκεῖ ἔβρισκαν τήν εὐκαιρία τά σκορπισμένα μέλη τής ἐκκλησίας νά συγκεντρῶνονται καί νά ἔχουν ἐπαφή μεταξύ τους καί μέ τόν πνευματικό τους ποιμένα.

Θυμάμαι πού παραβρέθηκα σέ μιά σύναξη, καί στό τέλος διάφοροι φίλοι καί συνάδελφοι (37) τοῦ Μεταλληνοῦ τόν περιστοίχισαν καί σχολίαζαν μέ πολύ χιοῦμορ τόν ἐξυγειαντικό ρόλο πού ἐπαιζαν οἱ διαλέξεις στήν αἴθουσα αὐτή, πού τόσο ἦταν ταλαιπωρημένη ἀπό τούς ἐμπαθεῖς διαξικισμούς τῶν παλιῶν βουλευτῶν...

Οἱ διαλέξεις τοῦ Μεταλληνοῦ καί οἱ συνάξεις τῶν πιά πολλῶν ἀπό τούς ἀδελφούς συνεχίστηκαν ἐκεῖ, ὡσπου τό 1943 τούς παραχωρήθηκε ἡ Κοργιαλένειος αἴθουσα τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων, στήν ὁδὸ Ἀκαδημίας καί Ἱπποκράτους.

ΚΗ΄, 1943: Εἰς Κοργιαλένειον Αἴθουσαν· εἰς Α΄ Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν.

Στήν Κοργιαλέναιο Αἴθουσα ἡ ἐκκλησία ξαναβρίσκει τόν ἀληθινὸ τῆς ρυθμὸ, πού ἀκόμα τόν καθιστοῦσε πιά ἱερό, γιατί σκοτεινὴ καθὼς ἦταν ἐπαιρνε μιά πρωτοχριστιανικὴ μυστικοπάθεια...

Ἐκεῖ ξαναλειτούργησε τό Κυριακὸ Σχολεῖο γιά τὰ παιδιὰ, καί ἄρχισε πάλι νά γίνεται τό Κυριακὸ Δεῖπνο. Ἐκεῖ ἐγίνε καί ὁ γάμος τοῦ **Σπύρου Μεταλληνοῦ**, ἐξαδέλφου τοῦ Κώστα Μεταλληνοῦ, μέ τὴν **Πόπη Τζιβοπούλου** (ἀνιψιὰ τοῦ Ἰ. Καψάλη).

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἐγίνε καί ὁ γάμος τοῦ **Θάνου Καρμπόνη** ἀλλὰ στό σπίτι τοῦ Μεταλληνοῦ, ἀπό τόν ἴδιο τό Γ. Δημόπουλο, στήν ὁδὸ Λαχανᾶ τῆς Κυψέλης.

Θυμάμαι, πού ἔνα ἀπόγευμα ὁ Μεταλληνὸς καθὼς ἐκφώνουσε τό χωρίο τῆς Βίβλου πού ἐπρόκειτο νά διαβάσει, τό εἶπε καί στά Ἱταλικά. Αὐτὸ μοῦ φάνηκε κάπως περιέργο· δὲν ἄργησα ὅμως νά πληροφορηθῶ, ὅτι ἦταν γιά νά κατατοπιστεῖ ὁ Ἱταλὸς στρατιώτης πού καθόταν ἀνάμεσα στό ἀκροατήριον. Λεγόταν Αντονιο Καλανο, κι ἦταν πρεσβύτερος τῆς ἀδελφικῆς ἐκκλησίας τῆς Foggia τῆς Ἱταλίας, πού κρατοῦσε στά χέρια του τὴν ἀτομικὴ του Βίβλο στά Ἱταλικά. Ἦταν, ἀλήθεια, γιά ὅλους μιά συγκι-

νητική έμπειρία.

Τόν αγαπούσαμε τόν Αντονιο. Τόν νιώθαμε αληθινό αδελφό μας, γιατί ήταν πιστός, κι ἄς προερχόταν ἀπό τή στρατιά τῶν κατακτητῶν. Ἀποτελοῦσε ἐξαιρεση, γιατί ἀνήκε στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί ἤρθε μόνος του νά μᾶς βρεῖ.

Ἀργότερα, πού οἱ Ἴταλοι παράτησαν τόν πόλεμο καί τοὺς κυνηγοῦσαν οἱ ἄλλοτε σύμμαχοί τους Γερμανοί, ὅλοι πέρασαν δύσκολες μέρες μέχρι νά φτάσουν, ὅσοι ἔφτασαν, στά σπίτια τους.

Μιά Κυριακή πρῶι, ὅταν ξαναγυρίσαμε στήν ὁδὸ Λυκούργου, σηκώθηκε ὁ **Μάνος Παπαδαντωνάκης** καί ἀνάγγειλε στό ἐκκλησίασμα ὅτι ὁ Αντονιο ἦταν καλά ἔφτασε σπίτι του καί μᾶς ἔστειλε τήν ἀγάπη του.

Ἄλλοι μας νιώθαμε ἀσφάλεια καί σιγουριά, κάθε φορά πού συναντιόμασταν στή μισοσκόταδη ἐκείνη αἴθουσα, μέ τήν πρωτοχριστιανική ἀτμόσφαιρα.

Σ' ἐκείνες τίς τόσο κρίσιμες καί πονηρές μέρες, ὁ φόβος τῶν κατακτητῶν θύμιζε συχνά καί παντοῦ τὸ φόβο «τῶν Ἰουδαίων», ἀπ' τόν ὁποῖο οἱ Μαθητές τοῦ Χριστοῦ ἀσφαλιζόνταν μέ κλειδωμπαρωμένες τίς πόρτες.

Μά ἐμεῖς ὅταν συγκεντρωνόμασταν στήν Κοργιαλέναιο Αἴθουσα, νιώθαμε σιγουριά καί εἶχαμε τίς πόρτες ἀνοιχτές καί καλωσορίζαμε τόν κάθε ἐπισκέπτη.

Στήν Κοργιαλέναιο Αἴθουσα ἡ **Ράξα** (Ἑλένη Ρημάκη) ἔκανε καί Χριστουγεννιάτικη γιορτὴ γιὰ τὰ παιδιά τοῦ Κυριακοῦ Σχολείου καί τῆς Κατασκήνωσης (38). Ἡ ἴδια ὑποδύθηκε τὸ Santa - Claus, ντυμένη μέ μιά κόκκινη στολή, ἀσπροκόκκινο σκούφο καί ἄσπρη γενειάδα. Μόνο πού δὲν ἔβρισκε πάντα τὰ κατάλληλα ἐπιχειρήματα γιὰ νά δικαιολογήσει τὴν πενιχρότητα τῶν δώρων πού μοίραζε στά παιδιά. Μά ἡ ἀδεξιότητά της ἐκείνη τὴν ἔκανε τόν πιὸ συμπαθητικό Ἅγιο - Βασίλη πού εἶχαν δεῖ ποτέ τους οἱ μεγάλοι...

Εἰς Ἀ' Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ γιὰ ἀρκετές βδομάδες, ὁ Κ. Μεταλληνός ἔκανε σειρά ἀπὸ

Στό βάθος τό παλάτι τοῦ Ὀθωνα, (Παλιά Ἀνάκτορα) ποῦ εἶχε διασκευασθεῖ νά χρησιμεύει σάν μέγαρο Νέας Βουλῆς στήν ἐποχή τοῦ Ἐλευθέριου Βενιζέλου. Ἐκεῖ, καί συγκεκριμένα στήν αἴθουσα τῆς Γερουσίας, μεταφέρθηκαν οἱ διαλέξεις τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ ὕστερα ἀπό τό μέγαρο τῆς παλιάς Βουλῆς, στήν ὁδὸ Σταδίου.

ὀμιλίες, μεσοβδόμαδα τὸ βράδι, στήν Α΄ Ἑλληνική Εὐαγγελική Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, μέ περιεχόμενο ἐρμηνεία καί ἀνάπτυξη θεμάτων ἀπό τήν Ἀποκάλυψη.

**ΚΘ΄, 1944: Ἐπανήλθομεν εἰς τήν Αἴθουσαν τῆς ὁδοῦ
Λυκούργου 18Δ εἰς τὰς 2 Ἀπριλίου. Ἐκά-
μαμε τὸ δεῖπνον κατόπιν ἀπουσίας 2 ἐ-
τῶν καί 7 μηνῶν.**

Εἶναι, ἀλήθεια, συγκινητική ἢ παραπάνω σημείωση πού κάνει στό χρονολογικό του πίνακα ὁ Γ. Δημόπουλος.

Ὁ πόλεμος δέν εἶχε ἀκόμα τελειώσει. Εἶχαμε ὅμως πολλά τεκμήρια, ὅτι σέ λίγο θά τέλειωνε. Ἡ ἐπιστροφή στόν τόπο λατρείας πού εἶχε διαλέξει ἀρχικά ἡ Ὁμάδα Πετραλωνιτῶν φεύγοντας ἀπό τήν ὁδὸ Ὀρφέως, ἦταν κάτι πού δικαίωνε πόθους καί προσδοκίες.

Τήν ἐποχὴ αὐτὴ βρισκόμουν κι ἐγὼ στήν Ἀθήνα σάν βομβόπληκτος τοῦ Πειραιᾶ. Ἐμεῖνα γιά ἓνα χρόνο περίπου, φιλοξενούμενος στό σπίτι τοῦ Γ. Κωνσταντινίδη, στήν Κυψέλη. Τώρα πιά ἔπρεπε νά φύγω, καί μιά Κυριακὴ πρῶι, ὕστερα ἀπὸ τὴ λατρεία ὁ Μεταλληνός εἶπε ἀπὸ τὸν ἄμβωνα, ὅτι χρειαζόταν νά μένει κάποιος μόνιμα μέσα στό δωματιάκι τῆς ἐκκλησίας. Τὴν ἴδια μέρα δήλωσα ὅτι δεχόμενος νά μένω ἐγὼ, καί νά προσφέρω τίς ἀπαραίτητες ἐκδουλεύσεις πού χρειαζόταν ἡ ἐκκλησία.

Τὴν ἴδια βδομάδα ἔκανα τὴ μεταφορὰ τῆς βιβλιοθήκης μου, τοῦ γραφείου καί τοῦ κρεβατιοῦ μου.

Δέν πέρασε πολὺς καιρὸς καί ἀποδείχθηκε ὅτι τὸ δωμάτιο στό ὁποῖο ἐγκαταστάθηκα, εἶχε μεταβληθεῖ σέ κέντρο δουλειᾶς καί συναντήσεων φίλων καί ἀδελφῶν.

Βρισκόταν τρόπος νά ἀφήσει κανεὶς ἓνα μήνυμα γιά ὁποιοδήποτε καί νά ἐξυπηρετηθεῖ. Τηλέφωνο δέν ὑπῆρχε κι ἦταν προβληματικὴ πάντα ἡ συνεννόηση μεταξύ τῶν ἀδελφῶν.

Ἔτσι, τὸ 1945, δηλ. ὕστερα ἀπὸ ἓνα χρόνο περίπου, βάλαμε μπρὸς τὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Σάλπισμα», πού τὸ πρῶτο του τεύχος κυκλοφόρησε τὸν Ἀπρίλη τοῦ

1945. Τότε, τό μικρό δωμάτιο ἔγινε καί τό γραφεῖο τῆς ἐκδοτικῆς ἐπιτροπῆς. Κάθε μήνα εἶχαμε, γιά μιὰ τουλάχιστον βδομάδα, φόρτο δουλειᾶς γιά τήν ταχυδρόμηση τοῦ περιοδικοῦ στούς παραλήπτες.

Ἐκεῖ συσκευάζαμε τά μεγάλα δέματα, πού προορίζονταν γιά τίς ἐπαρχίες, τά ἀτομικά τεύχη τῶν συνδρομητῶν, τά τεύχη πού ἔπρεπε νά τά πάει κανεῖς καί νά τά δώσει στίς ἐφημερίδες καί τίς βιβλιοθήκες, καί ξεχωριστά ἐκεῖνα πού ἔπρεπε νά δοθοῦν στά περίπτερα καί τά βιβλιοπωλεῖα.

Ἦταν αὐτές οἱ δουλειές, πού ἔπρεπε νά γίνουν ὅσο τό δυνατό πιό σύντομα, ἀπαιτοῦσαν καί ἀνάλογα χέρια, πού ὅμως δέν ἔλειπαν ποτέ. Ἦταν ἡ προθυμία τῶν ἐθελοντικῶν μεγάλη καί ἡ προσφορά ἐργασίας γινόταν μέ κέφι.

Ὁ Γερο-Δημόπουλος μ' ἐπισκεπτόταν τακτικά. Ἦταν ὁ σεβασμιος πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας καί συζητούσαμε συχνά διάφορα θέματα πού ἐνδιέφεραν τήν αἴθουσα καί τούς ἀδελφοῦς.

Στό δωματιάκι ἐκεῖνο γίνονταν συχνά συνεδριάσεις καί συμπροσευχή, κι ἀπό κεῖ ξεκινοῦσε ἡ κατανομή τοῦ ἔργου τῶν ὁμιλητῶν πού θά πήγαιναν νά μιλήσουν στίς περιφερειακές ἐκκλησίες, Νέας Σμύρνης, Νίκαιας, Ν. Ἰωνίας, Κορίνθου κ.τ.λ. Ὁ Γέρο-Δημόπουλος πρόσφερε καί συνεργασία στό «Σάλπισμα».

Κάποιοι ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ ζήτησαν πρόγραμμα μελέτης τῆς Βίβλου μέ συνδυασμό χωρίων ἀπό τήν Παλιά καί τήν Καινή Διαθήκη, ἀνάλογα μέ συγκεκριμένα θέματα.

Γιά πολύν καιρό, τό πρόγραμμα αὐτό ἦταν ἡ τακτική συνεργασία τοῦ Γ. Δημόπουλου, πού ἔδινε στό «Σάλπισμα».

Ἡ συμμετοχή του αὐτή στό ἐκδοτικό ἔργο τοῦ θύμιζε παλιές καί ὥραϊες μέρες πού τίς ἔζησε μέ τούς «Λόγους Ζωῆς», ἀκριβῶς πρὶν 25 χρόνια. Ἔτσι, στά 1950 βάζει μπρός τήν ἐπανεκδόση τῶν «Λόγων Ζωῆς», πού πέρασαν ἀπό διάφορα στάδια, ὅπως ἔχομε ἀναφέρει στό κεφάλαιο ΚΒ', καί πού ἡ ἐκδοσή τους συνεχίζεται.

“Ετσι, οί «Λόγοι Ζωής» ξαναζοῦσαν καί παραδίδονταν ἀπ’ τὰ ἴδια του τὰ χέρια σκυτάλη πνευματική στά χέρια τῆς γενιᾶς πού διαδεχόταν τή δική του.

“Αν εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τίς τελευταῖες μέρες τῆς ζωῆς μας, ἰδανικά πού μάγεψαν τή νεότητά μας ξαναγυρίζουν φτερουγίζοντας στίς ζωντανές μας μνήμες, τότε οἱ ΛΟΓΟΙ ΖΩΗΣ ὑπογραμμίζουν τούτη τήν ἀλήθεια στίς τελευταῖες στιγμές τῆς ἐδῶ παρουσίας τοῦ Γ. Δημόπουλου. “Ετσι ἐξηγεῖται καί ἡ ἀγωνία πού εἶχε, πρὶν ἀναχωρήσει, νά βεβαιωθεῖ ὅτι δέν πῆγαν χαμένες καί οἱ γραφτές του ἀναμνήσεις...

Ὁ Γ. Δημόπουλος στήν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἱστορικά καί στήν οὐσία, δέν εἶναι καινούργιο τό μεταρρυθμιστικό αὐτό κίνημα στήν Ἑλλάδα. Ἡ Μεταρρύθμιση τῶν Ἰσαύρων στό Βυζάντιο, ἀπό τά μέσα περίπου τοῦ 8ου αἰώνα ὡς τά μέσα τοῦ 9ου στάθηκε ἡ πιό μεγάλη ἐξέγερση τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος τῆς ἐλευθερίας, ἀδελφωμένο μέ τήν ἐλευθερία τῆς ζωντανῆς Χριστιανικῆς συνείδησης, πού ζήτησε τήν κατάργηση τῶν τύπων καί κάθε πλάνης, πού παραχάραζαν τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ λόγου.

2. Μιά πρωταρχική καί πηγαία ἐμπνευση πού εἶχε ἀπ' τά παλιά τά χρόνια ὁ Ἕλληνας στοχαστής, τόν ὠθοῦσε νά προβεῖ στίς ἀτομικές του προτιμήσεις (=αἱρέσεις), ὅποιεσδήποτε κι ἂν ἦσαν αὐτές: πολιτικές, θρησκευτικές, μεταφυσικές, φιλοσοφικές ἢ ἐπιστημονικές.

Μέ τόν καιρό τίς συστηματοποιοῦσε σέ διδακτικό σύνολο, γιά νά τίς προβάλλει ἀπό τήν «ἔδρα» μιᾶς σχολῆς.

Ἔτσι, τό φιλοσοφικό σύστημα τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνα

λεγόταν «ἀκαδημεικὴ αἵρεσις» τῶν Στωικῶν, «στωικὴ αἵρεσις» καὶ τοῦ Ἐπίκουρου, «ἐπικούρειος αἵρεσις». Τότε ὅμως, καθὼς οἱ στοχαστὲς ἀναζητοῦσαν τίς διάφορες ἀλήθειες, ὁ ὅρος «αἵρεσις» δὲν ἐρέθιζε τὸ λαό, γιατί δὲν εἶχε ἀκόμα περάσει στὰ χέρια τῶν ἀξιωματοῦχων τοῦ θρησκευτικοῦ κατεστημένου ὁ φανατισμὸς τοῦ λαοῦ.

Ὁ πολὺς κόσμος, ὅπως πάντα, δὲν κάτεχε ἀπὸ θεωρίες, καὶ δὲν εἶχαν διαμορφωθεῖ στεγανά μέσα στὰ ὁποῖα ὁ λαὸς ἐξαναγκάζεται νά μπεῖ.

Ἔτσι, ἡ «αἵρεση» σάν ἔννοια χρησιμοποιόταν μὲ τὴν ἀπλὴ τῆς γλωσσικῆ σημασία καὶ δήλωνε τὴν ἐλεύθερη προτίμηση τοῦ ἀνθρώπου πάνω σὲ θέματα στοχασμοῦ καὶ πεποιθήσεων.

Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως, ὅταν δημιουργεῖται τὸ κατεστημένο ἀπὸ ἐκείνους πού κρατοῦν τὴν πολιτικὴ ἐξουσία μὲ τὴν ἀπόφαση νά μὴ τὴν ἀφήσουν ποτέ, τότε πιά τὸ κατεστημένο ἀήττητο, εἶναι σχεδὸν πάντα σύμφυτο μὲ ἔννοιες ἐθνολογικὲς, θρησκευτικὲς, πολιτειακὲς, κοινωνικὲς κ.τ.λ. Τότε, καὶ ἡ «αἵρεση» παίρνει κι αὐτὴ ἐπιλήψιμη σημασία καὶ ἀρχίζουν οἱ προστριβὲς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Στὴν οὐσία, πρόκειται γιὰ μονοπώληση τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψης καὶ τῆς πεποίθησης, πού τὴ διεκδικοῦν ἄνθρωποι «πονηροὶ καὶ γόητες», στενοκέφαλοι καὶ στενοκαρδοί, πού τοὺς περνάει ἀπὸ τὴ σκέψη, ὅτι ἡ ἰσορροπία τοῦ κόσμου ἐξαρτιέται ἀπ' τὸ δικό τους «πιστεύω», πού συνήθως δὲν εἶναι κάν...«πιστεύω»!

Μὲ τὸν καιρὸ οἱ αἰρετικὲς προστριβὲς στάθηκαν ἐπικίνδυνες στὶς σχέσεις ἀνάμεσα σὲ ἀντιμαχόμενες μερίδες, ὅταν εἶχαν σάν κίνητρο τὴν «ἐθελοθρησκία» (Κολοσσ. Β', 20-23), καὶ ξεχωριστά, ὕστερα ἀπὸ τὰ πρωτοχριστιανικὰ χρόνια.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὅμως, μὲ τίς «αἰρέσεις» τοὺς θὰ καλλιεργήσουν τὴ φιλοσοφία, τὴν πρακτικὴ ἠθικὴ καὶ τίς μεταφυσικὲς ἰδέες χωρὶς περιορισμούς καὶ παρωπίδες καὶ ἐξαλλα πάθη. Θ' ἀφήσουν στὴν ἱστορία τὸ πέρασμά τους προικισμένο μὲ πολὺ γόνιμες ἐρευνες στὸν ἐλεύθερο

κάμπο τῆς συνείδησης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι, ἔχομε τό πλούσιο ἐννοιολογικό καί ἰδεολογικό καλλιδοσκοπίο τῶν διαφόρων αὐτῶν «αἰρέσεων», τῶν θρησκευτικῶν μυστηρίων καί τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, πού θά διαμορφώσουν ἕναν ὀλόκληρο πνευματικό κόσμο μέσα στόν ἀπέραντο ἑλληνικό χῶρο πού γίνεται, σχεδόν, παγκόσμιος.

Αὐτός ὁ πνευματικός κόσμος θά ἀνεβάσει στή συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου κάποιες βασικές ἀλήθειες, πού ἐπειδὴ ἔγιναν παραδεκτές σάν ἀνώτερες ἀπό ἀνθρώπινες, θά χαρακτηρισθοῦν σάν «σπερματικός λόγος» καί «σπερματικοί λόγοι», καί θά παίξουν στήν ἐκτίμηση τῶν Χριστιανῶν φιλοσόφων ρόλο γέφυρας μέ τή Θεία ἀποκάλυψη τῆς Βίβλου.

3. Τό «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» ἠκούσθη τό πρῶτον εἰς τήν Ἰωνίαν, ἐκεῖ ἔχει τήν ρίζα του», εἶπε σέ μία διάλεξή του ὁ Ἰ. Θεοδωρακόπουλος. (Δές: Ἡ Συνάντηση τῶν Ἀθηνῶν, 1964, σελ. 174.

4. Δές: Δρος **Γ. Ζερβόπουλου**. Ἐπεσε ὁ Δυνατός-Κώστας Μεταλληνός - ἡ ζωή, τό ἔργο καί ἡ Διδασκαλία του. Ἀθήνα 1970.

5. **Αἴσθημα**. Τό ἀνθρώπινο αἴσθημα ξεκινᾷ πρωτοπόρο γιά τή σύνταξη τῆς ἱστορίας. Ναί, γιατί ἄλλα εἶναι τά κίνητρα τοῦ κριτικοῦ ἱστορικοῦ καί ἱστοριοδίφῃ, πού ξεκινᾷ νά βρεῖ στοιχεῖα γιά νά συντάξει τό ἔργο του, κι ἄλλα τά κίνητρα ἐκείνου πού ἀποφασίζει νά δώσει αὐθόρμητη τή γραπτή του (ἢ καί προφορική) μαρτυρία γιά ἕνα γεγονός. Καμιά μαρτυρία δέν εἶναι ἀπαλλαγμένη στή γένεσή της ἀπό τό αἴσθημα τῆς ζωῆς, τήν ἀνάγκη δηλ. ἐκείνη τῆς ψυχῆς καί τῶν συνθηκῶν τῆς διαβίωσης πού τήν κυφοροῦν κι ἔπειτα τή θέλουν νά ζήσει καί γιαυτό τήν παραδίνουν στόν ἱστορικό βίο.

Τό αἴσθημα εἶναι πού ξεπερνᾷ τίς συμβατικότητες, αἶρεται πάνω ἀπό τοὺς ὀρίζοντες τῶν ἐγκόσμιων καί ὀραματίζεται τή ζωή πάνω ἀπό τό χρόνο.

Οι κριτικοί ιστορικοί έρευνώντας τὰ γεγονότα μέ τις παρωπίδες τῆς λογικῆς καί τῶν ὑλικῶν συνθηκῶν, μᾶς παραδίνουν ἓνα ἄχαρο συνονθύλευμα, ἀνάξιο τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνθρώπου.

“Ὅ,τι εἶναι ὠραῖο καί ὑψηλό δέν ἐξηγεῖται οὔτε μέ τή λογική, οὔτε μέ μαθηματικές στατιστικές.

Ὁ Παρθενώνας φαντάζει σάν θαῦμα αισθητικῆς, καί δέν ἔχει καμιάν ἀπόλυτη εὐθεία· καί ὁμως κάτω ἀπό τις ἄρμονικές του γραμμές κρύβονται μαθηματικές ἀναλογίες, πού μόλις στά νεώτερα χρόνια μπόρεσαν νά μποῦν σέ μιά μαθηματική φόρμουλα, κι ἄς εἶχαν γίνει προσπάθειες ἀπό τ’ ἀρχαιότατα χρόνια νά βρεθεῖ μαθηματική σχέση ἀνάμεσα στόν ὑλικό κόσμο καί τό αισθαντικό ὄραμα τοῦ ἀνθρώπου.

Μά παρόλ’ αὐτά ὁποῖος νιώθει κι ἀντιλαμβάνεται ἀριστουργήματα ὁποιασδήποτε τέχνης δέν ἔχει ἀνάγκη νά τοῦ τά βάλουν σέ μαθηματικές φόρμουλες.

Χαρακτηριστικός εἶναι ὁ πρόλογος μέ τόν ὁποῖο ἀρχίζει τήν Ἱστορία του ὁ Ἡρόδοτος λέγοντας: « Ὁ Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασέας τοῦτο θέλει νά φανερώσει μέ τήν ἱστορία πού ἔγραψε, ὅτι δηλ. οὔτε τὰ ἔργα γενικά τῶν ἀνθρώπων πρέπει νά ἀπολησμονηθοῦν ἀπό τό χρόνο, οὔτε εἰδικότερα τὰ μεγάλα καί θαυμαστά ἔργα τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Βαρβάρων νά φανεῖ ὅτι ἔγιναν χωρίς δόξα· γιά πολλούς λόγους μά καί γιά τήν αἰτία πού τοὺς ἔκανε νά μποῦν σέ πόλεμο μεταξύ τους».

Ὁ Θουκυδίδης, πάλι, ἄν καί κατακρίνει ἀνώνυμους ιστορικούς γιά τόν αισθητισμό τους, φτάνει κι ὁ ἴδιος σέ ὑποκειμενική ἔξαρση ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε νά πιστεῦει ὅτι παραδίνει στοὺς ἀνθρώπους, μέ ὅσα γράφει, ἓνα «κτῆμα ἔσαι!»

Μά ἄν κι αὐτό δέν εἶναι κάτι πού τό ἐμπνέει τό αἶσθημα, τότε τί εἶναι;

6. **Ἀκιδωγραφήματα**, ὅπως εἶναι γνωστό, ὀνομάστηκαν διάφορα χαράγματα πάνω στ’ ἀρχαῖα μνημεῖα. Πολλά ἀπ’ αὐτά εἶναι ἀσήμαντα, καί ἀντιαισθητικά· ἄλλα ὁμως, καθῶς

προέρχονται από άνθρωπος πού θέλησαν ν' αφήσουν ανεξίτηλα στό χρόνο κάποια περιστατικά, χάραξαν μέ πολλή συντομία τίς πληροφορίες τους καί τή χρονολογία, χωρίς νά ενδιαφέρονται νά μάς γράψουν καί τ' ὄνομά τους. Ἡ σημασία πού ἔχουν τ' ἀκιδιογραφήματα εἶναι πολυτιμότερη, ὅταν ἀναφέρουν γεγονότα πού ἀπό πουθενά ἄλλου δέν ἔχομε πληροφορίες.

Στήν Ἀθήνα, πολλά ἀκιδιογραφήματα βρέθηκαν στίς κολῶνες τοῦ Θησειοῦ (Ἡφαιστειοῦ) καί τῆς Ἀκρόπολης.

Πρῶτος πού ἀντίγραψε καί δημοσίεψε τά χαράγματα τοῦ Θησειοῦ ἦταν ὁ Κυρ. Πιπτάκης τό 1853, ἔπειτα, ὁ Ρῶσος ἀρχιμανδριτής Ἀντωνίνος (1874) κι ἔπειτα, ἀκολούθησαν ἄλλοι.

Πλούσια ἐνημερωτική βιβλιογραφία μπορεῖ νά βρεῖ κανεῖς στό ἔργο τοῦ Α. Ὀρλάνδου - Λ. Βρανούση, ΤΑ ΧΑΡΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ, ἔκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1973.

7. "Ὅ,τι ἀντιγράφομε ἀπό τά χειρόγραφα τοῦ Γ. Δημόπουλου εἶναι αὐτούσιο κείμενο δικό του, χωρίς καμιά διόρθωση οὔτε συνταντική, οὔτε φραστική.

8. Δές: α) Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν, 1975. Τόμ. ΙΒ', σελ. 202 β') Δ. Κόκκινου, Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως τ. 2ος Ἀθήναι 1957, σελ. 384 κ.έξ.

9. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους ὅπως παραπ. σ. 295.

10. Στή μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα εἶναι ὁ 50ός (ν')

11. Στούς Ἑβδομήκοντα εἶναι ὁ ρμέ.

12. Ἄρρηψία εἶναι ὁ φιλοσοφικός ὅρος πού μ' αὐτόν χαρακτηρίζει ὁ Διογένης Λαέρτιος (Θ', 61, 74) τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Πύρρωνα τοῦ Ἡλείου καί γενικά τήν αἵρεση τῶν Σκεπτικῶν.

Ὁ ὅρος προέρχεται ἀπό τό α τό στερητικό καί τό ρῆμα ρέπω, καί σημαίνει τή συγκράτηση τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου νά μή πάρει θέση οὔτε μέ τή μιά, οὔτε μέ τήν ἄλλη γνώμη πού ἀντιμάχονται μεταξύ τους. Κι αὐτό,

ἀκριβῶς, παρά λίγο νά συμβεῖ καί στό Γιάννη Δημόπουλο, ὅπως βλέπομε στό κεφάλαιο ΙΕ', 1912: «Ἀλήθειαν αἵματος, 31 ἔτους...».

13. Δές: Ἐμμ. Κωνσταντινίδη: Τά Εὐαγγελικά, Ἀθήναι 1976, πού εἶναι ἡ πιό ἐμπεριστατωμένη ἀναφορά στά γεγονότα, μέ πλούσια βιβλιογραφία.

14. Ἀπ' ὅ,τι ξέρω, ἔργα τοῦ Ἰωνῆ Κινγκ πού ἐκδόθηκαν στά Ἑλληνικά εἶναι: α' «ΟΜΙΛΙΑΙ» ἐκφωνηθεῖσαι κατά διαφόρους καιρούς, ἐν Ἀθήναις 1859 (σελίδες 260). β' «ΔΙΑΦΟΡΑ ΙΩΝΑ ΚΙΝΓ», συγγραφέντα κατά διαφόρους καιρούς καί τόπους. Ἐν Ἀθήναις 1859 (σελίδες 840). Ἄν ὁ Γ.Δ. ἀσχολήθηκε μέ τό διάβασμα τῶν δυό αὐτῶν ἔργων, δικαιολογεῖται νά σημειώσει τή χρονιά, γιατί ἀσφαλῶς τό διάβασμα αὐτό ὄχι μόνο θά τοῦ πῆρε πολύ χρόνο, ἀλλά καί θά τόν προβλημάτισε πάνω σέ πολλά θέματα.

15. Ἐγραψε «Ἑρμηνεῖα τῆς Ἀποκαλύψεως», πού ἐκδόθηκε στά 1948, καί «Σχόλια εἰς τοὺς Ψαλμούς», πού ἐκδόθηκαν στά 1950.

16. Ἐπίστρατοι-Νοεμβριανά. Δές Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους τ.ς', 245 κ.ἑξ. Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν τ.ιε' σ. 41-42.

17. Γενικά, γιά τόν Κ. Διαλησμᾶ, δές: ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟΝ ΤΕΥΧΟΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ ἀφιερωμένο σ' αὐτόν. Ἀθήναι, 1946.

18. Τό ἐγκώμιο προέρχεται ἀπό τόν Κ. Διαλησμᾶ. Ἀργότερα, ἐγίνε γνωστό στό οἰκογενειακό περιβάλλον τοῦ Χριστόφλου ἀπό τήν ἴδια του τή γυναῖκα Ἀκριβή, πού τό ἐπαναλάμβανε κάθε φορά πού ἤθελε νά ἐκφράσει τό θαυμασμό της γιά τά χαρίσματα τοῦ ἀνδρα της μπροστά σέ τρίτους.

19. Ὅπως ὁ Γιάννης Καψάλης

20. Δές καί περιοδικό «ΣΑΛΠΙΣΜΑ», Σεπτέμ. Ὀκτώβρ. 1979 σελ. 269 ὑποσημείωση μέ ἀστερίκο (*)

21. Ἀπόσπασμα ἀπό μετάφραση τοῦ ἴδιου τοῦ Β. Χριστόφλου σέ μεταγλώττιση Μ.Θ. Δές «ΣΑΛΠΙΣΜΑ» ὅπως

παραπάνω.

22. Μ. Γαλανός (1862 – 1948) ρήτορας του Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Ἐνας ἀπό τούς ἰδρυτές τῆς Ἀνάπλασης καί ἕνας ἀπό τούς ἐκδότες τοῦ περιοδικοῦ «Ἀνάπλασις». Εἶχε πολλούς διαξιφισμούς μέ τούς πρώτους Ἕλληνες Εὐαγγελικούς.

Ὁ ἴδιος ἔγραφε στό περιοδικό Ἀνάπλαση μέ τόν τίτλο «Αἱ πλάναι τῶν Προτεσταντῶν», καί οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοί τοῦ ἀπαντοῦσαν μέ τό Δ. Καλοποθάκη στό Εὐαγγελικό περιοδικό «Ἀστήρ τῆς Ἀνατολῆς». Ἡ σειρά ὄλων αὐτῶν τῶν ἀπαντήσεων ἐκδόθηκε σέ βιβλίο μέ τόν τίτλο «Πλανῶν Ἐλεγχος», στά Χανιά τό 1910.

23. Δές Γ. Ζερβόπουλου, ὅπως παραπ. σ. 54-55.

24. Στό σημεῖο αὐτό, πού τό παραλείπομε, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Β. Χριστόφιλος διορίστηκε στήν Κοντοβάζαινα. Πρόκειται ὁμως γιά κάποιο λάθος. Ὁ Β. Χριστόφιλος, ὅπως ξέρομε ἀπό τήν αὐτοβιογραφία τοῦ Γ. Δημόπουλου, ἀλλά καί ἀπό προφορικές πληροφορίες πού ἔχομε ἀπό τή γενέτειρά του, τά Χριστοφιλείκα, πρωτοδιορίστηκε στή Ζαγορά καί τήν ἐπόμενη χρονιά πῆρε μετάθεση γιά τήν Κοντοβάζαινα.

25. «Ἀδελφός». Τότε ἀκόμα, δέν λέγονταν μεταξύ τους «ἀδελφοί». Ὁ Γ.Δ. χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τόν ὄρο ὅπως υἰοθετήθηκε ἀργότερα. Ὅταν γράφει τή «Βιογραφία» τοῦ εἶναι πιά ἡ ἐποχή πού ἔχει συσταθεῖ ἡ ὁμάδα τους σέ «κατ' οἶκον» ἐκκλησία, καί ἡ προσαγόρευση αὐτή ἦταν κοινή μεταξύ τῶν μελῶν τῆς.

26. Παραθέτομε τό κείμενο Ρωμ. γ' 21-26 σέ σύγχρονη ἐρμηνευτική μετάφραση, γιά νά γίνει κατανοητό ἀπ' ὅλους τούς ἀναγνώστες: «Ὅμως τώρα φανερώθηκε ἕνας καινούργιος δρόμος γιά νά φτάσουμε στόν Οὐρανό, ὄχι «νά γίνουμ' ἄρκετά καλοί» προσπαθώντας νά κρατήσουμε τίς Δέκα Ἐντολές τοῦ Νόμου, ἀλλά ν' ἀκολουθήσουμε τό δρόμο πού μᾶς ἔδειξαν οἱ Προφῆτες στό Λόγου τοῦ Θεοῦ: Βρισκόμαστε δικαιωμένοι στά μάτια τοῦ Θεοῦ καί μᾶς

δέχεται, ἂν πιστέψουμε πῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστός πῆρε πάνω του τίς ἁμαρτίες μας. Ὅλοι, ὅποιοι κι ἂν εἴμαστε, μέ τόν ἴδιο τρόπο μπορούμε νά σωθοῦμε μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί δέν ὑπάρχει καμιά διάκριση. Ναι! Ὅλοι εἴμαστε ἁμαρτωλοί καί ὅλοι ἔχουμε χάσει τή δόξα πού ἔχει προορίσει ὁ Θεός γιά μᾶς. Μά τώρα μπορούμε νά γλυτώσουμε ἀπό τήν καταδίκη χωρίς καμιά δική μας πληρωμή, γιατί μᾶς λύτρωσε ὁ Ἰησοῦς Χριστός μέ τή χάρη του.

Ὁ Θεός ἔστειλε τόν Ἰησοῦ Χριστό, νά τιμωρηθεῖ αὐτός γιά τίς δικές μας ἁμαρτίες θυσιάζοντας τόν ἑαυτό του, γιά νά σταματήσει ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ ἐναντίον μας. Ἡ πίστη μας σ' αὐτή του τή θυσία καί στό αἷμα πού ἔχυσε, ἐπιτρέπει στό Θεό νά δείξει τή δικαιοσύνη του, παραβλέποντας τίς περασμένες ἁμαρτίες - κατά τήν περίοδο τῆς ἀνοχῆς του - κι ἀκόμη, νά δείξει στήν ἐποχή μας πῶς δέχεται ἁμαρτωλούς μέ τόν ἴδιο τρόπο: μέ τήν πίστη τους στόν Ἰησοῦ Χριστό. Ἔτσι βλέπουμε πῶς εἶν' ἓνας Θεός δίκαιος, πού δέχεται σάν παιδί του τόν καθένα πού πιστεύει στό ἔργο πού ἔκαμε γι' αὐτόν ὁ Ἰησοῦς Χριστός».

27. Ἐχει υπόψη του τά χωρία ἀπό τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἡ', 26-40, ὅπου ὁ Φίλιππος συνάντησε τόν Αἰθίοπα εὐνοῦχο, «τόν δυνάστην τῆς Κανδάκης, βασιλείσης τῶν Αἰθιόπων» (...) «ἐβάπτισεν αὐτόν» (...) καί «ἐπορεύετο τήν ὁδόν αὐτοῦ χαίρων».

28. Στό σημεῖο αὐτό τελειώνει ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ Γ.Δ. Ἀκολουθοῦν ὁμως, σάν ἔξω ἀπό τό κείμενο, λίγες γραμμές σχετικά μέ τίς ἐκδόσεις τοῦ κύκλου.

Χωριστά, ὑπάρχει καί ἡ ἐξῆς σημείωση: «1927: εἴχαμε πολλές ἰάσεις: Κ. Μεταλληνοῦ, Β. Τσουλουχοπούλου καί ἑνός Ἀρμενίου». «Καί πολλοί ἐγνώρισαν τήν ἀλήθειαν».

Στό ἱστορικό ἀναφέρονται μόνο ἐπτά ὀνόματα πού πῆραν μέρος στό Πρῶτο Δεῖπνο. Αὐτό ὁμως δέ σημαίνει ὅτι δέν ἦσαν καί ἄλλοι. Ἴσως δέν ἦταν εὐκολο νά εἰδοποιηθοῦν. Τό γεγονός αἰτιολογεῖται ἀπό τό ὅτι μόλις τότε ἄρχιζαν νά οργανώνονται.

Ξέρομε πολύ καλά ὅτι στὸν Κύκλο ἦταν ὁ Γιάννης Καψάλης, ἀπὸ τοὺς πρώτους, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται. Πιθανόν νὰ ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Δὲν ἀναφέρεται οὔτε ὁ Σωτήρης Τσεκούρας, πού ἀνῆκε στὸν Κύκλο ἀπὸ τὸ 1917. Ἀκόμα, δὲν ἀναφέρεται ὁ Μάνος Παπαδαντωνάκης πού μπῆκε στὸν Κύκλο ἀπὸ τὸ 1918. Ἀκόμα, πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ καὶ ὁ Κώστας Τσαμούρης, πού μερικοὶ τὸν θυμοῦνται. Καὶ παίρνει μέρος στὶς ὑπαίθριες συναντήσεις.

Γενικά, ἡ Ὁμάδα τῶν Πετραλωνιτῶν μάζευε πολλοὺς πού, ἴσως, ἐπειδὴ δὲ χωροῦσαν σὲ δωμάτια συναντιόνταν; ὅπως ἀναφέρεται στὸ Ἱστορικό, σὲ καφενεῖα.

Ἀδελφοί πού ζοῦν ἀκόμα, θυμοῦνται ἐκεῖνο τὸ καφενεῖο, σ' ἐριμικὴ γωνιά τοῦ Θεσείου, πού ἦταν φτειαγμένο μέ παλιούς ντενεκέδες.

Ὁ Κ. Τσαμούρης μοῦ ἔλεγε ὅτι, ὅταν τοὺς ἔπαιρνε τὸ σκοτάδι καὶ δὲν ἔβλεπαν, ἐπιαναν πυγολαμπίδες, τίς ἔβαζαν πάνω στὴ σελίδα τῆς Βίβλου κι ἔτσι κατόρθωναν νὰ διαβάσουν!

Ἀλήθεια, ὅσο πιὸ δύσκολες καὶ σπάνιες οἱ ἐμπειρίες τῶν πιστῶν, τόσο καὶ ἐπιφυλάσσουν γλυκὲς ἀναμνήσεις.

29. Προσευχὲς ἀποστηθισμένες. Σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, ἔξω ἀπὸ τὴν Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία, κάνουν ἐντύπωση οἱ αὐθόρμητες καὶ ὄχι ἀποστηθισμένες προσευχὲς. Καὶ ὅμως κάτι τέτοιο ἐπιδίωκε καὶ ὁ Κ. Διαλησμᾶς στὸ περιβάλλον τῆς Ἀνάπλασης. Καὶ μόνο ὅταν αὐτὲς γράφτηκαν καὶ δημοσιεύτηκαν, τότε ὁ Π. Τρεμπέλας τίς βρῆκε «ν' ἀπέχουν ἀπὸ τίς προτεσταντικὲς».

Δές: Περιοδ. «Ἀνάπλασις» ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟ τεῦχος, ἀφιερωμένο στὸν Κ. Διαλησμᾶ, 1946.

Ἡ αὐτοσχέδια καὶ αὐθόρμητη προσευχὴ εἶναι τὸ σταθερὸ βῆμα ἐξόδου ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τόπους. Κι αὐτὸ τὸ βῆμα ὁδήγησε τὸν Ὁμιλο τῶν Πετραλωνιτῶν σὲ μιά νέα ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ.

30. Ὁ Γ. Δημόπουλος καὶ τὰ ἄλλα στελέχη τοῦ Ὁμίλου τῶν Πετραλώνων γνωρίζονταν μέ τὸν Πολύκαρπο Λογγι-

νίδη, ἐργάτη τῆς Ἀ' Ἑλλην. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀθήνας καθώς καί μέ τόν κύκλο τῶν ἀδελφῶν τῆς ὁδοῦ Σολωμοῦ 70. Μόνο πού οἱ ἀτομικές του ἐμπειρίες τούς ὀδήγησαν σέ αὐτοδύναμη ὀργάνωση ἑκκλησίας. Καί ἀπό τά δυό αὐτά θρησκευτικά κινήματα, πού ἐνωθῆσαν στενή σύνδεση, δανείστηκαν ἐτοιμούς καθώς τούς βρῆκαν ὕμνους, κατάλληλους νά πλαισιώσουν τή λατρεία τους. Ἀργότερα, ὁ Κ. Μεταλληνός ἀσχολήθηκε προσωπικά μέ τήν ἑκκλησιαστική ὑμνογραφία: Δές Γ. Ζερβόπουλου ὅπως παραπ. σελ. 135 - 140.

31. Ματθ. ιε' 1-3: «Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ ἀπό Ἱεροσολήμων Φαρισαῖοι καί γραμματεῖς λέγοντες· διά τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουν τήν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων;

Ὁ δέ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· διά τί καί ὑμεῖς παραβαίνετε τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ διά τήν παράδοσιν ὑμῶν;».

32. Τό περιοδικό, ὅπως εἶπαμε στά προηγούμενα, εἶχε σημειώσει στήν πρώτη του περίοδο δέκα χρόνια ζωῆς. Ἐδῶ ἀναφέρεται «ἔξετία». Φαίνεται ὅτι πάνω στά ἔξη του χρόνια εἶχε τήν πιό μεγάλη του ἀπόδοση.

33. Δέν πρόκειται γιά τό βιβλίον τοῦ F. Godet μέ τόν ἴδιο τίτλο, ἀλλά γιά σύγγραμμα τοῦ A.C. Gebelein πού μετέφρασε ἡ Ἀλκμήνη Κ. Μεταλληνοῦ.

34. Δές: Γ. Ζερβόπουλου, ὅπως παραπ. σ 79-80.

35. Δές: Γ. Ζερβόπουλου, ὅπ. παρ. σ. 179-181: INTERNATIONAL FEDERATION OF FREE EVANGELICAL CHURCHES.

36. Τότε, ὁ Κ. Μεταλληνός εἶχε ἀρχίσει σειρά μέ ἀπολογητικά μαθήματα γιά φοιτητές. Ἦταν διαλέξεις ἀλλά μέ ἐλεύθερη συμμετοχή τῶν ἀκροατῶν, πούμποροῦσαν νά ὑποβάλλουν ἐρωτήσεις.

Στό πρῶτο ἀπό τά μαθήματα αὐτά εἶχε παραβρεθεῖ καί ὁ διευθυντής τῆς Πανεπιστημιακῆς Λέσχης Θ. Βαλάσης, πού μάλιστα μίλησε στους φοιτητές καί τούς πρότρεψε νά ἐκτιμήσουν τήν προσφορά τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ τονί-

ζοντας ότι ὁμοιά της ὑπῆρχε μόνο σέ χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

37. Εἶναι γνωστό πόσοι ἀπό τούς συναδέλφους τοῦ Κ. Μεταλληνοῦ πού ἦσαν καί ἀνώτεροι ὑπάλληλοι στό Δημόσιο τόν ἔχουν ἀκολουθήσει.

Μ' αὐτούς ὁ Κ. Μεταλληνός εἶχε κάθε μήνα καί μιὰ ἰδιαίτερη συνάντηση στό σπίτι του, στήν ὁδὸ Λαχανᾶ 38 στήν Κυψέλη.

Ἄπ' αὐτούς, πού ὅλους σχεδὸν ἐγνώρισα καί ἀπό κοντά, ἦσαν:

1. Βερέτσος Β. Διευθυντῆς στό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν
2. Καρτερούλης Χ. Διευθ. στό Γεν. Λογιστήριο καί ἔπειτα Σύμβουλος στό Ἐλεγκτ. Συνέδριο.
3. Λαλιώτης Θ. Διευθ. Ταμείου Παρακαταθ. & Δανείων.
4. Μαγκριώτης Δ. Σύμβουλος Ἐλεγ. Συνεδ. & ἔπειτα Διευθυντῆς στό Ὑπουρ. Οἰκονομ.
5. Παναγιωτόπουλος: Καθηγητῆς & ἐπιχειρηματίας
6. Παυλάκης Α. Σύμβ. Ἐλεγκ. Συνεδρίου
7. Σωφρονόπουλος Διευθ. Τ.Π.Δ. καί ἔπειτα ὑπηρεσιακός Ὑπουργός τῶν Οἰκονομικῶν
8. Φικιώτης Δ. Διευθυντῆς Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς & Προνοίας.

38. Ἡ Ράξα (Ἑλένη Ρημάκη) ἦταν τό πιό κατάλληλο πρόσωπο ν' ἀναλάβει ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὴν ὀργάνωση παιδικῆς κατασκήνωσης. Μὲ τὴν πρωτοβουλία της τό 1943 καί τὴ συμβολή ἀπὸ ἄλλα πρόσωπα πού προέρχονταν ἀπὸ τίς ἄλλες Εὐαγγελικὲς Ἐκκλησίες, ἐγίνε στή Νέα Πεντέλη παιδικὴ Κατασκήνωση γιὰ ὅλες τίς ἐκκλησίες. Βασικὰ τρόφιμα χορηγοῦσε ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς. Ἀλλὰ καί ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τοῦ Ε.Χ.Ο. (=Εὐαγγελικὸς Χριστιανικὸς Ὁμιλος) τῶν 30 καί πλέον νέων ἀπὸ ὅλες τίς Εὐαγγ. Ἐκκλησίες εἶχε συγκεντρωθεῖ τό ποσό τῶν τριάμισυ, περίπου, ἑκατομμυρίων πληθωρικῶν δραχμῶν τῆς κατοχῆς, πού ἀντιμετωπίστηκαν ἄλλες ἀνάγκες.

Ἔτσι, στήν πρώτη ἐκείνη κοινὴ ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν παιδικὴ κατασκήνωση, στά πιό δύσκολα χρόνια, βρῆκαν τά

παιδιά λίγη ανακούφιση για ένα περίπου μήνα.
Στό σύνολο πήραν μέρος 56 παιδιά:

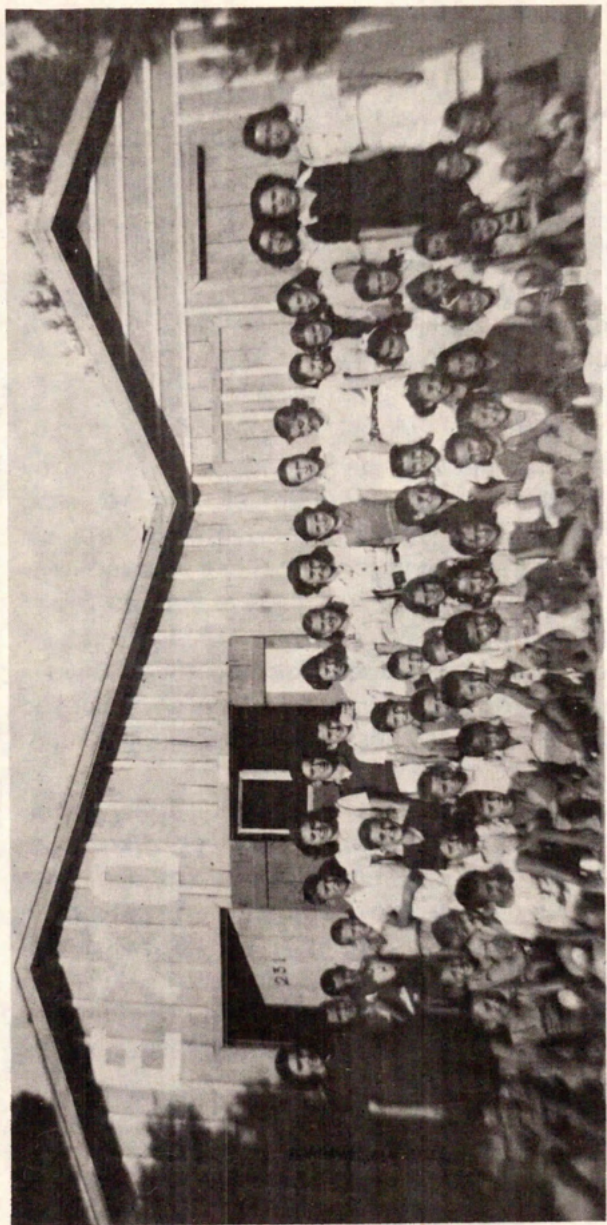
Από τήν Ἐλεύθερη Ἀθηνῶν	18	παιδιά
τήν Ἑλλην. Εὐαγγ. Ἐκκλη. Νίκαιας	14	»
τήν Ἑλλην. Εὐαγγ. Ἐκκλ. Πειραιᾶ	7	»
τήν Ἐλεύθερη Λιπασμάτων	5	»
τήν Α' Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἀθηνῶν	4	»
τήν Β' Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἀθηνῶν	4	»
Από τήν Οἰκοκυρική Σχολή Ὀρφανῶν	2	»
Από φιλική οἰκογένεια	2	»

Σύνολο 56 παιδιά

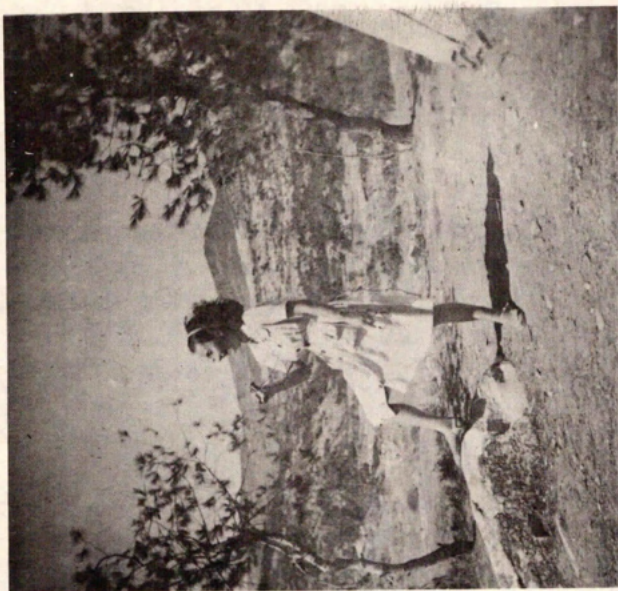
Παρά τίς μεγάλες προσπάθειες, ἡ κατασκήνωση ἦταν πρωτόγονη. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρει κανεῖς ὅτι τό νερό κουβαλιόταν ἀπό τήν πηγὴ μέ χειροκίνητο καρότσι καί μέσα σέ καζάνι καί γκαζοντενεκέδες. Ὁ ἥρωϊσμός ἦταν τοῦ **Γιάννη Κιουπούρογλου**, τό σημερινό γαμπρό τοῦ Γ. Δημόπουλου.

Πολλά ἀπό τά τρόφιμα κουβαλοῦσε ἀπό τήν Ἀθήνα ὁ "**Ὁμηρος Κιουπούρογλου** μέ τό ποδήλατο πού κι αὐτός συμπεθέρεψε μέ τήν οἰκογένεια τοῦ Γ. Δημόπουλου καί Δ. Σταμπολίτη.

Τελικά, οἱ Κατασκηνώσεις τῆς Ἐλευθέρας Εὐαγγ. Ἐκκλησίας μέχρι νά καταλήξουν στίς σημερινές ἐγκαταστάσεις στό Σούνιο, πέρασαν ἀπό πολλές καί δύσκολες φάσεις: Τό 1945 ἔγιναν στό Ζούμπερι, τό 1946 στήν Ξυλοκέριζα τῆς Ν. Μάκρης, στά 1947 - 49 στήν Κάντζα, στά 1950-52 στό Σούνιο, τό 1953 στό Μάτι ("Ἀγ. Ἀνδρέας) ὅλες πάντα μέσα σέ σκηνές καί ἀπό τό 1954 στίς καινούργιες ἐγκαταστάσεις, πού εἶναι πιά μόνιμες καί μέ πολλά κτίσματα στό Σούνιο.

Στὴν ἀριστερὴ παράγκα, ψηλά, ἡ ὄνομασία EXO (= Εὐαγγελικός Χριστιανικός Ὀμιλος). Εἶναι μιά γενικὴ συναζή τῶν παιδιῶν τῆς κατακρήνωσης (1943). Στὴ δεξιὰ, ἡ Πόπη Τσιβοπούλου (κ. Σπ. Μεταλληνοῦ), στὴν ἀριστερὴ ἡ Γιωγιώ, στό κέντρο ἡ Ράξα μὲ τὴ μαύρη ζώνη καὶ πρὸ δεξιὰ ἡ Εὐὰ Κεσίσογλου (πάλι μὲ ζώνη).

Ἐνῶ ὁ Γιάννης Κιουπούρογλου μαζί μέ τόν ἀδελφό του τόν Ὅμηρο, κουβαλοῦν τό νερό ἀπ' τήν πηγή, ἡ Ράζα σφυράει νά ἔρθουν τά παιδιά γιά μεσημεριανό γεῦμα.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. Χειρόγραφο Γιάννη Δημόπουλου: α', «Η βιογραφία μου» β', «Χρονολογία Συμβάντων»
2. Χειρόγραφο Κ. Μεταλληνού: «Ιστορικόν τῆς Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας».
3. Ζερβόπουλου Γ. Ἔπεσε ὁ Δυνατός - Κώστας Μεταλληνός, Ἀθήναι 1970.
4. Γορτινοῦ Σ - Φραγκόπουλου Χ. Μνήμες, Ἀθήνα 1979.
5. Δράγα·Γ. Ἴωνᾶς Κίγκ, Ἀθήναι 1972.
6. Περιοδ. «Σάλπισμα» 1979 τ.9-10.
7. Παπαρρηγόπουλου Κ. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους ἐκδ. 6η Ἀθήναι 1932|
7. Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν, Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους
9. Κόκκινου Δ. Ἱστορία τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως Ἀθήναι 1957
10. Ἀναστασίου Ι. Παυλικιανοί, Ἀθήναι 1959
11. Strong W. The Story of the American Board. Boston 1910
12. Ὀρλάνδου Α. Τά χαράγματα τοῦ Παρθενῶνος Ἀθήναι 1973
13. Μακρῆ: Μεγάλῃ Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαίδεια.
14. ΛΑΡΟΥΣ: Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν
15. ΗΛΙΟΥ: Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν
16. Κανελλόπουλου Π. Ἱστορία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πνεύματος. Ἀθήνα 1976
17. Λούβαρι Ν. Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας, Ἀθήναι 1933
18. Τσέλερ - Νέστλε: Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Φιλοσοφίας Ἀθήνα 1969
19. Βορέα Θ. Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, Ἀθήναι 1972

20. Στεφανίδου Β. Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, Ἀθήναι 1970
21. Κωνσταντινίδη Ε. Εὐαγγελικά, Ἀθήναι, 1976
22. Περιοδ. «Ἀνάπλασις» τεῦχος ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟΝ
1946

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΕΣ

1. Βενιζελέας Μπάμπης
2. Ἐρτσος Γιάννης
3. Δημοπούλου-Κατσάρκα Μαρία
4. Καρμπόνης Θάνος
5. Κατσάρκας Βασίλειος
6. Καψάλης Γιάννης
7. Μεταλληνός Σπύρος
8. Μεταλληνοῦ Πόπη
9. Παπαδαντωνάκης Μάνος
10. Πορτινός Σπύρος
11. Ρημάκη Ἑλένη
12. Τσεκούρας Σωτήρης
13. Φραγκόπουλος Χρῆστος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΠΡΟΛΟΓΟΣ σ. 7
- ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ σ. 11
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Σ. 19
- ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ σ. 21
- Α', 1881: ΓΕΝΝΗΣΙΣ σ. 24
- Β', 1887 - 1888 Παιδικά κατορθώματα - Πώς, όλιγον
έλειψε νά μή μάθω γράμματα. σ. 25
- Γ', 1890 - 1891 -
- Δ', 1892: Ἦλθαν στά χέρια μου «Βίοι Ἀγίων» σ. 31
- Ε', 1893: Ὡθησις Κυρίου. Ἀλλαγὴ ζωῆς, 13 ἐτῶν. σ. 34
- ς', 1896 - 1898: Ἀπόφοιτος Σχολαρχείου, 15 ἐτῶν
Βοηθός Φαρμακείου. Σφουγγαράς. σ. 36
- Ζ', 1899 - 1900: Ἐρχομός εἰς Ἀθήνας διὰ Βουλιαγμέ-
νης· σκαστός ἀπό μηχανή σφουγγαράδικη. Ξυλουρ-
γός οἰκοδομῶν. σελ. 37
- Η', 1901: Εὐαγγελικά - πέτρες - Θεοτόκης. Κτίσιμο
σπιτιοῦ - Ἰωνᾶς Κίνγκ. σ. 40
- Θ', 1902 - 1903: Ἀπαλλαγὴ Στρατιωτικοῦ, 21 ἐτῶν
Θάνατος Πατρός μου. σ. 42
- Ι' 1904: Μακράκης σ. 43
- ΙΑ', 1905 - 1906: Ἰδρυσις Συλλόγου «Ἅγιος Διονύσιος»
δι' Αἴγιναν. Νοεμβριανά. σ. 44
- ΙΒ', 1707 - 1908: Ἀνάπλασις (1) μέλος. Τρεῖς Ἱεράρχαι
(2) σ. 45¹
- ΙΓ', 1909: Γνώριμία Χριστόφλου. σ. 46
- ΙΔ', 1910: Γνώριμία Κ. Μεταλληνοῦ καὶ Ἰ. Καψάλη. σ. 49
- ΙΕ', 1912: Ἀλήθειαν αἵματος, 31 ἔτους (Α' Βαλκανικός
πόλεμος). σ. 55
- Ις', 1913, 1914, 1915: Στρατιώτης, Ἀθηναί, ὡς ἀπαλλα-
γεῖς (Β' Βαλκανικός πόλεμος). Ἐναρξίς Παγκοσμί-
ου πολέμου. Γάμος, ἐτῶν 34. Στρατιώτης, Βέρροια
σ. 60
- ΙΖ', 1918 - 1919: Λήξις Παγκοσμίου πολέμου. Μικρασια-

- τική έκστρατεία. Πρώτη Συμπροσευχή - Πρώτο Κυριακό Δείπνο. σ. 62
- ΙΗ΄, : Ἡ πρώτη λογεΐα. σ. 69
- ΙΘ΄, 1922: Κατάρρευσις Μικρασιατικῆς Ἐκστρατείας. Ἐκδοσις: «Τό Ἔργον τοῦ Χριστοῦ). σ. 71
- Κ΄, 1923, 1928: Ἐταιρία Δημοπούλου, Σώρου Παπουτσάκη. Διάλυσις Ἐταιρίας... σ. 72
- ΚΑ΄, 1924: Γαλλικόν Νοσοκομεΐον, ἐγχειρήσις. σ. 73
- ΚΒ΄, 1925: Ἐκδοσις περιοδ. «Λόγοι Ζωῆς». σ. 73
- ΚΓ΄, 1927: Ἴασις Μεταλληνοῦ. σ. 80
- ΚΔ΄, 1934: Πρότασις Βαπτιστῶν Παῦσις Περιοδ. «Λόγοι Ζωῆς». σ. 81
- ΚΕ΄, 1938, 1940, 1941: Διάλυσις ομάδος παρά τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ. Σύστασις Ἐκκλησίας διὰ τοῦ Νόμου 1363, ἐνοικίασις αἰθούσης εἰς τήν ὁδόν Λυκούργου 18Δ, τήν 5ην Νοεμβρίου. (Μέλη 45, προσκεΐμενοι 60). Ἐναρξις πολέμου Ἰταλικοῦ. 24 Αὐγούστου, ἔκαμαν οἱ Ἰταλοὶ ἐπίταξις τῆς Αἰθούσης. σ. 85
- Κς΄, 1939: Ἐπίσκεψις θανάτου. Νοσοκομεΐον. σ. 87
- ΚΖ΄, 1942: Κηρύγματα εἰς τήν Παλαιάν Βουλήν. σ. 88
- ΚΗ΄, 1943: Εἰς Κοργιαλένειον Αἰθουσαν. Εἰς Α΄ Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν. σ. 89
- ΚΘ΄ 1944: Ἐπανήλθομεν εἰς τήν Αἰθουσαν τῆς ὁδοῦ Λυκούργου 18Δ εἰς τὰς 2 Ἀπριλίου. Ἐκάμαμε τό δεΐπνον κατόπιν ἀπουσίας 2 ἐτῶν καὶ 7 μηνῶν. σ. 92
- ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ σ. 96 - 107

Φωτογραφίες

1. Χριστόφιλος, Μεταλληνός, Καψάλης	σ. 47
2. Ὁ Γ. Δημόπουλος στά νειάτα του	σ. 58
3. Τά δύο σπιτία, ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν οἱ πρώτες συνάξεις	σ. 59
4. Ἐκδρομή στά Μελίσις, 1921	σ. 70
5. Φωτογραφία τοῦ 1927	σ. 82

6. Ἡ Νέα Βουλή στό Σύνταγμα	σ. 91
7. Ὁ Γ. Δημόπουλος στήν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του	σ. 95
8-10 Τρεῖς φωτογραφίες ἀπό τήν κατασκήνωση τοῦ 1943	σ. 108-9
ΠΗΓΕΣ καί Βοηθήματα	σ. 110
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΕΣ	σ. 111